

Matiyu

Matiyutä Juda ämawebeta yänpän Jesu täño manbiñam ño kudän täñkuk

Jesu täño oraniye wäpi tawañ

Luk 3:23-38

1 ^{1 a} Man pätkañ ñowä Jesu Kristo oraniye täño wäpi tawañ. Täñpän Jesu täño orani pähap u wäpi Abraham, bian-inik itkuko u. Täñpän Abraham täño yeri ahän yäpmän abänkä uterak orani kubä wäpi Devit ahänkuk. Täñpän Devit täño yeri ahän yäpmän abänkä u punin terak Jesu ahänkuk. ² Eruk Jesu täño oraniye tawañ ahän yäpmän äbuño unitäño manbiñam u ñode;

Intäjukun-inik Abrahamtä nanaki Aisak bäyañkuk.

Täñpän Aisaktä Jekop bäyañkuk.

Jekoptä Judakät noriye ätu bäyañ yepmañkuk.

^{3 b} Judatä Peres-kät Sera bäyañkuk. Yarä unitäño miñi wäpi Tama.

Täñpän Perestä Esron bäyañkuk.

Esrontä Ram bäyañkuk.

⁴ Ramtä Aminadap bäyañkuk.

Täñpän Aminadaptä Nason bäyañkuk.

Nasontä Salmon bäyañkuk.

^{5 c} Salmontä Boas bäyañkuk. Boas täño miñi Rahap.

Täñpän Boastä nanaki Obet bäyañkuk. Obet täño miñi u Rut.

Obettä Jesi bäyañkuk.

^{6 d} Jesitä Devit bäyañkuk. Devit u Juda täño intäjukun äma itkuk.

^a 1:1 1Sto 17:11; Stt 22:18 ^b 1:3 Stt 38:29-30; Rut 4:18-22 ^c 1:5 Rut 4:13-17

^d 1:6 2Sml 12:24

- Tänpän Devit täjo nanaki Solomon. Solomon u miñi Devittä Uria webeni yomäгатkuko unitä bäyaŋkuk.
- 7 Tänpän Solomontä Rehoboam bäyaŋkuk.
Rehoboamtä Abiya bäyaŋkuk.
Abiyatä Asa bäyaŋkuk.
- 8 Tänpän Asatä Jehosofat bäyaŋkuk.
Jehosofattä Jehoram bäyaŋkuk.
Jehoramtä Usia bäyaŋkuk.
- 9 Tänpän Usiatä Jotam bäyaŋkuk.
Jotamtä Ahas bäyaŋkuk.
Ahastä Hesekia bäyaŋkuk.
- 10 Tänpän Hesekiatä Manase bäyaŋkuk.
Manasetä Emon bäyaŋkuk.
Emontä Josaiä bäyaŋkuk.
- 11 ^e Tänpän Josaiatä Jehokin-kät noriye bäyaŋ yepmaŋkuk. Uwä Babilon ämatä Juda ämawebe yämagut päŋku Babilon komeken yepmaŋpäŋ komi epänken yepmaŋkuŋo kadäni uken ahäŋkuŋ.
- 12 ^f Tänpän komi epänken pen irirä Jehokintä Sealtiel bäyaŋkuk.
Sealtieltä Serubabel bäyaŋkuk.
- 13 Serubabeltä Abiut bäyaŋkuk.
Abiuttä Eliakim bäyaŋkuk.
Eliakimtä Aso bäyaŋkuk.
- 14 Tänpän Asotä Sadok bäyaŋkuk.
Sadoktä Akim bäyaŋkuk.
Akimtä Eliut bäyaŋkuk.
- 15 Eliuttä Eleasa bäyaŋkuk.
Eleasatä Matan bäyaŋkuk.
Matantä Jekop bäyaŋkuk.
- 16 Jekoptä Josep bäyaŋkuk.
Josep uwä Maria Jesu bäyaŋkuko unitäŋo äpi.
Täŋkaŋ Jesu uwä Kristo, Anutu täjo iwoyäwani äma u.
- 17 Ijode ahäŋ yäpmäŋ äbuŋ; Abrahamtä nanaki bäyawänä nanaki unitä nan tänpän nanak bäyaŋkuk. Pen udegän udegän täŋ yäpmäŋ abäntäko Devit ahäŋirän kadäni 14 ude täŋkuk. Tänpäkaŋ Devittä nanaki bäyawänä nanaki unitä nan tänpän nanak bäyaŋkuk. Pen udetä udegän täŋ yäpmäŋ abäntäko kadäni Babilon komeken komi epän yämikta yämagut yäpmäŋ kuŋirä kadäni äneŋi 14 ude täŋkuk. Kadäni uken yäput peŋpäŋ nantä nanak bäyawänä nanaki unitä nan täŋkuk. Pen udetä udegän täŋ yäpmäŋ abäntäko kadäni äneŋi 14 ude täreŋirän Kristo, Anutu täjo iwoyäwani ahäŋkuk.

^e 1:11 2Kn 24:14-15; 2Sto 36:10; Jer 27:20 ^f 1:12 Esr 3:2

Mariatä Jesu Kristo bäyaŋkuk

Luk 2:1-7

^{18g} Jesu, Anutu täŋo iwoyäwani Kristo ahäŋkuko unitäŋo mebäri ŋode pätak; Miŋi Maria u Josepta biŋam iwoyäwakaŋ inigän inigän kuŋarirän Munapiktä ini kudän täŋpewän Maria nanak kok irirän kaŋpän nadäŋkuŋ. ¹⁹Ude ahänjirän äpi Josep u äma siwoŋi kuŋatkuŋo unita webeni Maria nanak kok ikek irirän kaŋpän kaŋ pewa yänkaŋ ŋode nadäŋkuk; Kwawak yänahäwapaŋ mäyäk nadäweko unita käbop kaŋ pewa yäk. ²⁰Josep ude täŋpayän nadäŋpän kuŋarirän, Ekäni täŋo aŋero kubätä döpmonken ahän imiŋpän ŋode iwetkuk; Gäk Devit täŋo äbotken naniktä webeka Maria yäpmäktä nadäwätäk nämo täŋpen yäk. Nanak kok itak uwä Munapiktä ini kudän täŋpewän ahätak. ^{21h} Nanak bäyawayän täko uwä ämani api bäyawek. Bäyaŋjirän wäpi Jesu yän kaŋ iwet. Täŋpakaŋ wäp Jesu u mebäri ŋode; Unitä iniken äboriye momi täŋo topmäk-topmäkken nanik ketärenpän api yepmaŋpek yäk. ²²Tänkaŋ imaka kudup ahänkuŋo u Ekänitä nadänjirän man profet biani kubätä ŋode yänkuko u bureni ahänkuk;

²³ⁱ Webe gubaŋ, ämakät nämo pärani kubätä nanak kok itpän bäyawayän täko unitäŋo wäpi ‘Immanuel’ yän api iwetneŋ. Täŋkaŋ wäpi ‘Immanuel’ unitäŋo mebäri uwä Anutu ninken itak. ²⁴Tänpakaŋ Joseptä man u nadänpän kikuŋtpän aku Anutu täŋo aŋerotä man iwetkuko u buramiŋpän Maria webenita yäpuk. ^{25j} Webenita yäpukopän bok nämo pat yäpmän kuŋjirän nanak u ahänkuk. Nanak u ahänjirän Joseptä wäpi ‘Jesu’ yän iwetkuk.

Guŋ äbotken nanik ätu Jesu känäyän äbuŋ

2 ¹Eruk Mariatä Jesu Judia kome, Betlehem yotpärare-ken bäyaŋkuk. Äma ekäni wäpi Herot Juda ämawebe yabän yäwat täŋkuko kadäni ugän bäyaŋkuk. Bäyawänkaŋ ätu itpän äma guk täŋo kuŋat-kuŋat yabänpän-nadäwani ätu edap dapuri äbani käda naniktä Jerusalem äbuŋ. ^{2k} Äbä ämawebe ŋode yäwet yabänkuŋ; Nanak paki Juda ämawebe yabän yäwarayän täyak u de? Nin komenin-ken udu itkaŋ nanak paki u ahänjirän guk taŋi ahänkuko u kaŋpän nadäŋpän akumaŋ iwet yäpmän äbäkamän. Nanak paki u kaŋpän iniŋ oretnayän äbäkamän yäk. ³Ude yänjirä Herottä nadänkaŋ kikuŋtpän nadäwätäk pähap täŋkuk. Ba Jerusalem nanik ämawebe kudup manbiŋam u nadäŋpän-nadäwätäk udegän täŋkuŋ. ⁴Herottä nadäwätäk täŋpän Juda ämawebe täŋo bämop äma intäjukun täŋpani-kät Baga man yäwoŋärewani äma kumän-tagän

^g 1:18 Luk 1:27,35 ^h 1:21 Luk 1:31, 2:21 ⁱ 1:23 Ais 7:14 ^j 1:25 Luk 2:7,21

^k 2:2 Nam 24:17

yäj-päbä yepmanpän yäwet yabänkuk; E, Anutu täño iwoyāwani Kristo yäj yäk tākaŋ u kome de ahäkta yāwani? ⁵Ude yäwet yabänjirän iwetkuŋ; U Judia kome Betlehem yotpärare-ken api ahāwek yäj yäk takamäj yäk. Anututä Kristo uken api ahāwek yäj yänkuko u profet kubätä ñode kudän täŋkuk;

6^l Ai! Ämawebe Juda kome Betlehem yotpärare-ken nanik, in ñode nämo nadänej;

Nin kome jopi-ken itkamäj. Bämopin-ken äma ekäni kubä nämo itak, ba bian nämo itkuk yäj nämo nadänej.

Nämoink! Inken intäjukun äma pähap kubä api ahāwek. Ahänpän näkñaken äbot, Isrel ämawebe u api yabän yäwarek. Mai 5:2

⁷Tänpän Herottä man u nadänpän-nadāwätäk tänpän äma nadäk-nadäk ikek edap dapuri äbani käda äbuño ukeño yäj-päbä inigän yepmanpän yäwetkuk; Guk taŋi kaŋkaŋ äbäkamäj yäj näwetkuño ukeño kadäni jidegän ahänjirän kaŋkuŋ? ⁸Ude yāwänä kowata iwerä nadänpänjä jop ñode yäwetpän peŋ yäwetkuk; In pänku ehutpän yäj-wäyäkñepän nanak paki u kaŋ-ahänpänjä äneŋi päbä kaŋ näwerä nadāwa. Ude tänpäkaŋ näk imaka, pänku api iniŋ oreret yäk. ⁹⁻¹⁰Ude yāweränkaŋ kuŋkuŋ. Kumaŋ pänku guk taŋi ini komeken kaŋkuño u äneŋi kaŋkuŋ. Kaŋpän oretoret pähap nadänkuŋ. Tänpäkaŋ guk u intäjukun kuŋjirän kaŋtäŋ iwatkuŋ. Kaŋtäŋ iwarirä guk uwä yot nanak yamiñitä patkumäno u punin terak itkuk. ^{11^m} Tänpäkaŋ yot gänaŋ äronpän Maria nanakikät irirän yabänpän gukut imäpmok tänpän nanaki u iniŋ oretkuŋ. Ude tänpän tuŋum tägatäga, gol ba imaka käbäŋi tägatäga gwäki ärowani peŋpän yäpmäj äbuño upän peŋ imiñkuŋ. ¹²Ude täŋkaŋ parirä Ekänitä döpmonken yāweränkaŋ yäjewänä Herot irepmitpeŋ käbop kukŋi kädagän kumaŋ ini komeken kuŋkuŋ.

Jesu nädamiŋi nani Isip komeken kuŋkuŋ

¹³Eruk äma nadäk-nadäk ikek ukeño äyänutpeŋ ini komeken kuŋjirä Ekäni täño aŋero kubätä Josep döpmonken ahän imiñpän iwetkuk; Josep, gäk ño irentawä. Akuŋkaŋ nanak yamiŋi yäj-yäkñat yäpmäj metänpeŋ pänku Isip komeken ahänpän itkaŋ näkño manta juku päram kaŋ tänpun yäk. Nadätan? Herottä nanak paki ño utta nadänkaŋ kädetta wäyäkñetak. ¹⁴Aŋerotä ude iweränä akuŋpänjä nanak yamiŋi yäj-yäkñat yäpmäj bipanigän Isip komeken metänpeŋ kuŋkuk. ^{15ⁿ} Pänku uken ittäj kuŋjirän Herot kumbuk. Tänpäkaŋ imaka ahänkuko unita profet kubätä bian, Anutu täño meni jinom yäpmänpän ñode kudän täŋkuk;

^l 2:6 Mai 5:2; Jon 7:42 ^m 2:11 Sam 72:10-15; Ais 60:6 ⁿ 2:15 Hos 11:1

Nanakna Isip komeken irirän gera yänjira äneji äyänutpeŋ äbuk. Profettä man kudän täŋkuko u kämi ude bureni api ahäwek yän nadänpän yänjuk.

Herottä nanak paki ämani kudup däpuk

¹⁶Tänpäkaŋ äma nadäk-nadäk ikek ukeŋo Herot täŋjiknatpeŋ kuŋjirä nadänpän kokwawak pähap nadänjuk. Kokwawak nadänjukoko unita komi ämaniye peŋ yäwet-pewän Betlehem ba kome gägäni gägäni uken nanik nanak ämani obaŋ yarä nämo tärewani kudup kumän-kumän däpmän moreŋkuŋ. Äma nadäk-nadäk ikek ukeŋonitä guk taŋi u kadäni uken ahänjuk yän iwetkuŋo kadäni u nadän iwatpän nanak ämani obaŋ yarä nämo tärewani ugänpän kumän-kumän däpuŋ. ¹⁷Herottä ude täŋkuko unita man profet Jeremiaatä ŋode kudän täŋkuko u bureni ahänjuk;

*¹⁸ ° Betlehem dubini-ken Rama komeken Isrel webe kubätä konäm butewaki jägämi-inik yänjirän nadänkuŋ.
Nanakiye kumbuŋo unita konäm kähän yänjirän iniŋ bitnäna yänkaŋ tänpä waŋkuŋ. Jer 31:15*

Jesu nädamiŋi nani äneji ini komeken äbuŋ

¹⁹Tänpäkaŋ Josep Isip komeken pen irirän Herottä kumbänä Ekäni täŋo aŋero kubätä däpmonken ahän imiŋpän iwetkuk; ²⁰^p Josep, äma nanak ŋo urayän yänjukoko ukeŋo kumbuk. Unita gäk akuŋkaŋ nanak yamiŋi ŋo yän-yäkŋat yäpmän Isrel komeken ku yäk. ²¹Ude iweränä Josep ironi yamiŋi yämagurän yäpmän Isrel komeken kuŋkuŋ. ²²⁻²³^q Kuŋpänä nadänjuk; Herottä kumbänkaŋ nanaki wäpi Akelaustä Judia nanikta intäjukun tänpän itkuko unita Josep uken kwayän umuntaŋjuk. Tänpän Anututä däpmonken jukuman ätukät iweränä kukŋi kädagän kumaŋ Galili komeken kuŋkaŋ Nasaret yotpärare-ken yot tänpän itkuŋ. Tänpän Jesuta profet ätutä bian yänkuŋo u bureni ahänjuk. ŋode yänkuŋ;

Äma ŋo Nasaret nanik yän api iwetneŋ.

Jontä Anutu täŋo manbiŋam yänahänjuk

Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28

3 ¹Eruk kadäni uken ume ärut yämani äma wäpi Jontä kome jopi Judia täŋo kome bämopi-ken u pänku itkuk. Itkaŋ manbiŋam yänahäk-ahäk epän täŋ itkuk. ²^r Tänpän manbiŋam ŋode yänahäk täŋjuk; Kadäni ŋo Anututä intäjukun itkaŋ yabän yäwat epän bureni täŋ

° 2:18 Jer 31:15; Stt 35:19 ^p 2:20 Kis 4:19 ^q 2:23 Luk 2:39; Ais 11:1, 53:2; Jon 1:46
^r 3:2 Mat 4:17; Mak 1:15

yamayän täko u keräp täyak unita bänepjin sukurenjpäñ kädet wakiwaki täk täkañ u kumän peñ morewut! yäk. ^{3s} Täñpäkañ bianä profet Aisaiatä Anutu meni-ken yäpmänjpäñ Jonta yänjpäñ man ñode kudän täñjuk;

*Äma kubätä kome jopi-ken päñku itkañ gera ñode yän itak;
Ekänitä äbäkta kädet täwirut!
Irit kuñat-kuñatjin kañ täñsiwonj tawut!*

Ais 40:3

Aisaiatä man ude kudän täñjuk.

^{4t} Täñpäkañ Jon uwä tektawä but kubä wäpi kameri unitäño pujiñjipäñ täñpani upän täñkañä piontawä but gupipäñ täñpani upän yamän täpänenjpäñ kuñat täñjukonik. Täñkañ ketemtawä käpukbam-kät kähäräp umeni bipiken nanik ugänpäñ nak täñjukonik. ⁵ Ude täñkañ manbiñam u yänjahänjirän ämawebe Jerusalem yotpärare ba Judia kome ba Jodan ume kukñi kukñi uken naniktä bumta äbä ahän imiñjpäñ manbiñam nadänkuñ. ⁶ Manbiñam nadänjpäñ wakini yänjahänjirä Jontä Jodan ume gänañ yän-yäkñat päpmo ärut yämik täñjuk.

^{7u} Ude täñkañ Parisi äma ätu ba Satyusi äbotken nanik ätu Jontä ume ärut nimän yänkañ uken äbänjirä yabänjuk. Yabänjpäñ Jontä yäwetkuk; Wa! In bänepjin nämo sukurenkañ äbäkañ. In gämoktä äbotken nanik! Anututä intäño momita kokwawak nadänkañ tadäpayän täko unita umuntañkañ gupjin-tägän äbäkañ? ⁸ Inä bänepjin bureni-inik sukurenjpäñ äma bänepi sukurewani täño kudän kañ pewä ahäwut! ^{9v} ñode nämo nadäneñ; Bänepnin täga. Nin oranin pähap Abrahamtä äbotken nanik unita Anututa biñam itkamän yän nämo nadäneñ. Nämo! Anututä Abraham täño äboriye ätu ahäwut yän nadänjpäñä mobä jopi ñopän täga täñpewän ahäneñ! yäk.

^{10w} Upänkañ man ñode nadäwut; Äma kubä päya mujipi pogopigän wädäwani madäkta pinigoñ ket utak. Päya, mujipi pogopigän wädäk täkañ u kudup madänjpäñ ureñ täñpän kädäpta biñam api kuneñ yäk.

^{11x} Näkä ume ärut tamik täyat unitäño mebäri ñode; In wakiwaki täk täkañ u kumän peñ moreñjpäñ bänepjin sukurenjpäñ irit kuñat-kuñat siwonj täñpeñ kuñatta ume ärut tamik täyat. Täñpäkañ äma kubä wäpi biñam ikek mäden näwatak. Unitäño kehärominitä näkño kehäromina irepmitak. Näk äpani-inik unita u dubini-ken näk itnañi nämo. Näk ume-inikpäñ ärut tamitat. Upänkañ äma unitäwä Anutu täño Munapik ba kädäp mebetpäñ bok api ärut tamek yäk.

^{12y} Äma ekäni uwä ämawebe yäpmän danik epän täkta äbayän täyak. Yäpmän danik epän u man wärani ñode bumik api täñpek; Wit mujipi-

^s 3:3 Ais 40:3 ^t 3:4 2Kñ 1:8 ^u 3:7 Mat 12:34, 23:33 ^v 3:9 Jon 8:33,39;

Rom 2:28-29; Rom 4:12 ^w 3:10 Mat 7:19; Luk 13:6-9 ^x 3:11 Jon 1:26-27,33; Apos 1:5

^y 3:12 Mat 13:30

kät gupi kubä-kengän itkaŋ u yäpmän daniŋpäŋ mujiŋpi bureni inita yot kubäken peŋkaŋä gupi kädäp kumäk-kumäki nämoken api ureŋ täŋpäŋ äpmonerŋ yäk. Jontä man ude yäwetkuk.

Jontä Jesu ume ärut imiŋkuk

Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³Täŋpäŋ Jontä ämawebe ume ärut yämiŋ irirän Jesu Jontä ärut namän yänkaŋ Galili komeken naniktä abämaŋ Jodan ume, Jontä itkuk-ken u äbuk. Äbänpäŋ Jon iwetkuk; Näka ume ärut nami yäk. ¹⁴Ude yäwänä Jontä iwetkuk; Ude nämö! Gäkä näka uyaku täga ärut namen. Imata gäkä ärut nami yän näwetan? ¹⁵Yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni yäyan upänkaŋ apiŋo gäkä täga ärut namayän. Nek Anututä nadänpäŋ kädet peŋkuko ugänpäŋ iwatde yäk. Ude iweränä Jontä mani buramiŋpäŋ ume ärut imiŋkuk.

¹⁶^z Ärut imänkaŋ ume gänaŋ naniktä abä itpäŋ uterakgän kaŋkuk; Kunum aŋerirän Anutu täŋo Munapiktä känaräm ude äpäŋkaŋ gwäki terak maŋirayän täŋkuk. ¹⁷^a Täŋirän Anutu kunum gänaŋ gera kubä ŋode yänkuk; Ŋowä näkŋaken bänepna gämäni yäk. U kaŋpäŋ gäriŋpi pähap nadäk täyat. Man ude yänkuk.

Satantä Jesu yän-ikŋatukuk

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

4 ¹^b Jontä Jesu ume ärut imän täreŋirän Satantä Jesu täŋyabäкта Munapiktä yänikŋat yäpmän kome jopi-ken päŋku teŋkuk. ²^c Kome jopi-ken tewänkaŋ ketem kubä nämö naŋkaŋ kepma bipani 40 ude itkuk. Ketem kubä nämö naŋkaŋ it yäpmän kuŋtäyon nakta wakiinik kubä iŋkuŋ. ³Ude täŋirän Satantä ahän imiŋpäŋä iwetkuk; Gäk Anutu täŋo nanak bureni-inik täŋpäwä möbä itkaŋ ŋo yäweri ketem äworewäkaŋ naŋ yäk. ⁴^d Yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämö täŋpayän. Anutu täŋo man kudän terak man ŋode pätak; Äma kubätä ketem-tagän täga nämö irek. Anutu täŋo man kumän nadänpäŋ bänepi-ken peŋpäŋ kuŋareko uyaku täga yäk.

⁵⁻⁶Ude yäwänä Satantä yänikŋat yäpmän Jerusalem kuŋpäŋ kudupi yot medäp terak päro punin-inik unu teŋkaŋ iwetkuk; Anutu täŋo man ŋode kudän täwani;

Anututä aŋeroniye watä it gamikta yepmaŋkuko unitä api oraŋpäŋ gepmanerŋ.

Tänpakaŋ kuroŋka ba gukutka nämö api pimiŋ tädoren. Sam 91:11,12

^z 3:16 Jon 1:32 ^a 3:17 Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18, 17:5; Luk 9:35 ^b 4:1 Hib 2:18, 4:15

^c 4:2 Kis 34:28; Stt 3:1-7 ^d 4:4 Lo 8:3

Man ude patak unita gäk Anutu täjo nanak bureni-inik tänpäwä man u nadänpäj punin ñonitā komen umu tubäpe! yäk. ^{7e} Ude iweränā Jesutā yāñkuk; Nāk ude nämo tänpayāj. Anutu täjo manbiñam terak man kubā ñode patak; Gäk Ekāni Anutuka mebārika kwawak pewi ahāwut yāj jop nämo peñ iweren yäk.

⁸ Yāwänā Satantā Jesu pom karonj kubāken yāñikñat yāpmāj päro itkañ komeni komeni āma ābori ābori u ba unitājo tuñum pähap gäripi mebāri mebāri u iwoñärenkañ ñode iwetkuk; ⁹ Gäk gukut imāpmok täñ namiñpāj naniñ oreriri imaka päke yabātan ñowā täga ganiñ kirewet yäk. ^{10f} Ude iweränā Jesutā iwetkuk; Satan, gäk nabā kätāñpeñ ku! Anutu täjo man ñode kudān täwani; Ekāni Anutujin u kubāgān iniñ oretneñ. Unitagān watā epān täñ imineñ. Man ude patak. ^{11s} Eruk Jesutā Satan ude iweränā teñpeñ kuñirān Anutu täjo añeroniyetā äbā täñkentāñ imiñkuñ.

Jesu Galili komeken epān yäput peñpāj täñkuk

Mak 1:14-20; Luk 4:14-15, 5:1-11

^{12h} Tänpākañ Jon komi yot gānañ tewā irirān Jesutā biñam nadānpāj äyāñutpeñ Galili komeken kuñkuk. ¹³ⁱ Pāñku ini yotpārare Nasaret u ittāngān eruk peñpeñ Kapeneam kuñkuk. Kapeneam uwā Galili gwāgu dubini-ken itkuk. Kome u Sebulun kenta Naptali äbekiye oraniye täjo kome. Ukāda pāñku itkuk. ¹⁴ Jesutā kome u kuñatkuko unita bian profet Aisaiatā man ñode kudān täñkuko u bureni ahāñkuk;

¹⁵ *Ai! In ämawebe Sebulun Naptalitā komeken nanik! Komejin Jodan ume udude kāda Galili gwāgu dubini-ken itak. Inā āma jopi, guñ äbotken nanik.*

¹⁶ *Upāñkañ bipmāj urani-ken it täkañ u in peñyāñek pähap api kāneñ. Kumbani komeken bumik it täkañ, nadäk-nadäkjin nämo pirārewani, inta peñyāñek pähap kubā ahāñ tamayāj täyak.* Ais 9:1,2
Aisaiatā man ude kudān täñkuko u bureni ahāñkuk.

^{17j} Tänpāj Jesutā Kapeneam yotpārare-ken kuñkuko kadāni uken manbiñam yāñahäk epān yäput peñpāj ñode yāñahānpāj yāwetkuk; Bāneñjin sukureñpāj siwoñigān kuñarut. Anututā intājukun itkañ āboriye yabāj yāwatinik tänpayāj täyak u kerāp täyak yäk.

Jesutā iwarāntākiye ätu yāmagutkuk

Mak 1:16-20

¹⁸ Kepma kubāken Jesu Galili gwāgu pomi terak kuñattāngān yabāñkuk; Äma yarā iniyat tuāni Saimon wāpi kubā Pita kenta

^e 4:7 Lo 6:16 ^f 4:10 Lo 6:13 ^s 4:11 Hib 1:6,14 ^h 4:12 Mak 6:17; Luk 3:19-20

ⁱ 4:13 Jon 2:12 ^j 4:17 Mat 3:2

monäni Andru gwägu tom yäpdayän tom wädawani yäk mañpän äpmonirä yabänjuk. Äma yarä uwä moneñ epänta gwägu tom yäpmäk täñkumänonik. ¹⁹^k Yäk mañpän äpmonë irirän Jesutä yabänpän yäwetkuk; Eruk! Epän u penkañ näk näwarun! Näk näwarirän gwägu tom yäpmäk takamän udegän ämawebe Anutu iwatta yäpmäk-yäpmäk epän api tamet yäk. ²⁰^l Yäweränä uterakgän epäni u penpen iwatkumän. ²¹ Eruk, ätukät kuñpänä Sebedi nanakiyat wäpi Jems kenta Jon nani Sebedi-kät gäpe terak itkañ yäk tañji gwägu tom yäpani u ket ut irirä yabänjuk. ²² Yabänpänä näk näwarun yän yäwerirän uterakgän nani gäpe terak ugän irirän tenpen Jesu iwatkumän.

Jesutä ämawebe käyäm ikek yäpän tägañkuñ

²³^m Täñpän Jesutä kome Galili dubini-ken itkuño u kudup kuñat moreñpän ämawebe käyäm mebäri mebäri nikek yäpän tägañit, käbeyä yot gänäñ äronpän man yäwerit täñ yäpmän kuñjuk. Manbiñam Täga ñode yänahäntän kuñatkuk; Anututä intäjukun itkañ äboriye yabän yäwatinik täñpayän täyak u ahätak yäk. ²⁴ⁿ Ude yäwerirän biñami Siria komeken kuñat moreñirän nadänkuñ. Nadänpänä ämawebe käyäm mebäri mebäri nikek, gup kähän nadawani, äma mäjotä magarani, äma kwäyähäneñ täñpani, kumän-däpurek täñpani ba käyäm mebäri mebäri täñpani u kudup noriyetä yän-yäkñat yäpmän äbänjirä Jesutä yäpän tägañkuñ. ²⁵^o Täñpänkañ äma äbot pähap kome uken-uken naniktä iwarän täñkuñ. Ämawebe Galili komeken nanik, Dekapolis komeken nanik, Judia komeken nanik, ba Jodan ume pomi terak naniktä äbä Jesu iwarän täñkuñ.

Jesutä pom terak päro man kudupi kubä yäwetkuk

Luk 6:20-26

5 ¹⁻² Jesutä ämawebe äbot päke iwatkuno u yabänpän pom keräpi kubä terak äro mañitpän irirän iwaräntäkiye uwä dubini-ken tuägän äbä iräwä Jesutä manbiñam ñode yäwetpän yäwoñärek täñjuk;

³^p Äma ini bänepitä näk momi äma äpani-inik yän nadäk täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Äma udewani uwä Anututä yabän yäwat täyak.

⁴^q Täñpänkañ äma iniken mominita nadawä waki täñpänpän konäm butewaki terak kuñat täkañ uwä säkgämän itkañ.

Bureni! Anututä ini bänepi api täñpidäm tañ yämek.

⁵^r Ba äma bänep kwini terak kuñat täkañ uwä säkgämän itkañ.

^k 4:19 Luk 5:1-11; Mat 13:47 ^l 4:20 Mat 19:27 ^m 4:23 Mak 1:39; Mat 9:35; Apos 10:38

ⁿ 4:24 Mak 6:55 ^o 4:25 Mak 3:7-8 ^p 5:3 Ais 57:15 ^q 5:4 Ais 61:2-3; Rev 7:17

^r 5:5 Sam 37:11

- Bureni! Äma udewanita Anututä kome pähap ŋo inita biŋam api yäniŋ kirewek.
- 6 ^s Tänpäŋ äma irit kuŋat-kuŋat siwoŋi u iwatta gäripi-inik nadänpäŋ ehutpäŋ täk täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.
Bureni! Anututä äma udewani täŋo gäripini uwä api däpmän täreŋ yämek.
- 7 ^t Tänpäkaŋ äma noriyeta butewaki nadäŋ yämik täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.
Bureni! Anututä äma udewanita butewaki udegän api nadäŋ yämek.
- 8 ^u Ba äma bänep nadäk-nadäk imaka täga täktagän nadänpəŋ kuŋat täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.
Bureni! Äma udewani uwä Anutu api kaŋ-ahäneŋ.
- 9 ^v Tänpäŋ äma ämik ba duŋwekwek däpmän täkŋek täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.
Bureni! Anututä äma udewani Näkŋo ironinaye yäŋ api yäwerek.
- 10 ^w Ba äma Anutu täŋo kädet siwoŋi iwarirä äma ätutä iwan täŋ yämik täkaŋ uwä säkgämän itkaŋ.
Bureni! Äma udewani uwä Anututä yabäŋ yäwat täyak.
- 11-12 ^{x y} Tänpäkaŋ intä näk nadäŋ namikinik täŋirä ämawebetä man jop yäŋ-täknatpäŋ, man wakiwaki täwetpäŋ täwat kireŋit api täneŋ. Upäŋkaŋ ude täŋirä nadäwätäk nämo täneŋ. Nämo, in säkgämän itkaŋ. Nadäkaŋ? Bäräpi udewani intagän nämo täŋ tamik täkaŋ. Profet biani itkuŋo unita udegän täŋ yämiŋkuŋ. Tänpäkaŋ in kunum gänaŋ kowata täga api yäpneŋo unita bänep täga nadänpäŋ oretoret terak kuŋat täkot!

Inä ämawebe täŋo paŋ kenta topän ude itkaŋ

Mak 9:50, 4:21; Luk 14:34-35, 8:16, 11:33

13 Tänpäkaŋ Anutu täŋo ämawebeniye intä, ämawebe päke u bämopi-ken paŋ gäripi nikek ude kaŋ kuŋarut. Tänpäkaŋ gäripi paoreko uwä jide tänpəna äneŋi gäripi ahäwek? Nämo, paŋ gäripi nikek nämo uwä maŋpä kuŋirä ämawebetä yeŋ awähutneŋ. Unita paŋ gäripi nikek ude kaŋ kuŋarut!

14-15 ^{z a} Ba kubä pen ŋode; Topäntä taŋi iŋiŋpäŋ ägoni säkgämän penyänək täkaŋ. In-täŋo irit kuŋat-kuŋatjin udegän. Äma kubätä topän iŋiŋpäŋ käbop imata pewek? Ude nämo, iŋiŋpäŋ kwawak peŋirän ägonitä kädet-ken peŋ-yäŋeŋirän ämawebetä kwawakgän kaŋtäŋ kuŋatneŋ. Ba yotpärare taŋi kubä pom terak ireko uwä käbop täga irek? Nämo,

^s 5:6 Ais 55:1-2 ^t 5:7 Jem 2:13 ^u 5:8 Sam 24:3-4; Sam 51:10, 73:1 ^v 5:9 1Jo 3:2-3

^w 5:10 Hib 12:4, 1Pi 3:14 ^x 5:11 1Pi 4:14; Jem 1:2 ^y 5:12 2Sto 36:16; Apos 7:52;

Hib 11:32-38; Jem 5:10 ^z 5:14 Jon 8:12, 9:5 ^a 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16, 11:33

kwawakinik irirän ämawebe bankentä täga käneŋ. ^{16 b} Täŋpän in, irit kuŋat-kuŋatjin udegän. Anutu täŋo peŋyänek kudän bänepjin-ken itak u täŋpewä kwawak irirän kädet siwoŋi kuŋarirä ämawebetä tabänpän oretoret täŋpän Anutujin kunum gänaŋ nanik u iniŋoret täneŋ.

Jesu Anutu täŋo man biani wärämutta nämö äpuk

^{17 c} Jesutä ude yänpänä äneŋi ŋode yänkuk; In Anutu täŋo бага man ba profet biani täŋo yäwetpän yäwoŋärek man täŋpani u näkä däpmän täkŋekta äpuk yän nämö nadäneŋ. Näk u däpmän täkŋekta nämö äput. Nämö, u täŋkehärom täŋpewa bureni kwawak kaŋ ahäwän yänpän äput. ^{18 d} Unita näk bureni täwetat; Baga man u bäräneŋ nämö api paorek. Imaka u ba u ahäkta yäwani Anutu täŋo man terak kudän täŋkuŋo u bureni ahäwäkaŋ kunum kenta kometä paorirän uyaku Baga man u api paorek.

^{19 e} Unita äma kubätä бага man täpuri-inik kubä irepmitpän ätu kädet udegän kaŋ iwarut yän yänpän-yäwoŋärek täŋpayän täyak uwä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ wäpi biŋam nikektä nämö api irek. Täŋ, äma kubätä бага man u buramiŋpän ätu kädet udegän kaŋ iwarut yän yänpän-yäwoŋärek täŋpayän täyak uwä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ wäpi biŋam nikektä api irek. ²⁰ Unita ŋode täwera nadäwut; Baga man yäwoŋärewni äma ba Parisi ämatä ŋode yäk täkaŋ; Bureni, nin Anutu täŋo Baga man iwatpän siwoŋi kuŋat täkamän yäk. Ude yäk täkaŋ upänkaŋ in u yärepmitpän Anutu täŋo gärip ugän kaŋ iwarut. Ude nämö tänayän täkaŋ uwä Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ nämö api äroneŋ.

Kokwawak nadänpeŋ kuŋat-kuŋatta man

Luk 12:57-59

^{21 f} Jesutä ude yänpän äneŋi ŋode yänkuk; Anututä äbekjiye orajiye bian ŋode yäwetkuk; Äma kubä kumän-kumän nämö uren. Äma kubä kumän-kumän urayän täyan uwä manken api iren yäk. ^{22 g} Man ude yäwetkuko upänkaŋ apiŋo näkä ŋode täwetat; Äma kubätä noripakita kokwawak nadänpeŋ kuŋarayän täyak uwä manken api irek. Ba äma kubätä noripaki man waki mäyäk ikek iwerayän täyak uwä man käbeyä-ken api irek. Ba äma kubätä noripakita kokwawak nadänpän iniŋ wärät man iwerayän täyak uwä geŋi kädäp mebet ikek unita biŋam api täŋpek.

^{23-24 h} Unita ket ŋode nadäkot; Kadäni kubä gäk Anututa iron täŋ ima yänpänä ŋode käwep nadäwen; Näk imaka kubä täŋkuro unita notnapak näka kokwawak nadätak. Ude nadänpänä imaka Anututa imikta yäwani

^b 5:16 Efe 5:8-9, 1Pi 2:12 ^c 5:17 Mat 3:15; Rom 3:31, 10:4 ^d 5:18 Luk 16:17, 21:33

^e 5:19 Jem 2:10 ^f 5:21 Kis 20:13; Kis 21:12; Wkp 24:17; Lo 5:17 ^g 5:22 1Jo 3:15

^h 5:23 Mak 11:25

u pewi irirän äneji äyäjutpeŋ pänku notkapak kokwawak nadäj gameko uwä yänjahänpän yänpak tanŋaŋ eruk äneji äyäjut pänku imaka u Anututa täga imen.

²⁵ ⁱ Ba notkapak kubätä iwan täŋ gamiŋpän manken gepmanŋpayän yänjirän nadänpänä manken nämo ahänŋaŋ pänku notkapak-kät yänpän-nadänpän bänep kubägän tädeŋ. Ude nämo täŋaŋ notkapakta jukun pänku gäkŋo mebärika yänjahäwänkaŋ gäk mäden kwiwä man nadäwanitä komi äma yäniŋ kireŋpewän gepmänit pänku komi yotken gepmaneŋ. ²⁶ Näk bureni täwetat. Gäk notkapakta momi täŋ imeno u nämo täreŋjirän gäk jop täga nämo ganiŋ kirewä äpamaŋ kwen. Nämo, gäk notkapakta momi täŋ imeno u suwawi tärewänkaŋ uyaku ganiŋ kireŋpewä äpamaŋ kwen! Upänkaŋ jide täŋpän moneŋ yäpmänkaŋ suwawi tärewäpän äpamaŋ kwen?

²⁷ ^j Jesutä man ude yäwetpän äneji ŋode yäkgän täŋkuk; Anututä äbekjiye orajiye bian ŋode yäwetkuk; In kubokäret nämo täneŋ yäk. ²⁸ ^k Man ude yäwetkuko upänkaŋ apiŋo näkä ŋode täwetat; Äma kubätä webe kubä kaŋgärip täŋpän ukät päde yän bänepi-ken ude nadäweko uwä kubokäret täyak uba. ²⁹ ^l Unita dapunka kubätä waki täŋo buŋep-ken gepmanŋpayän täŋpänä dapunka u dätpän maŋpi kuneŋ. Dapunka bok yäpmän kuŋatkaŋ geŋi-ken äpmonŋpenta. ³⁰ ^m Ba ketka kubätä waki täŋo buŋep-ken gepmanŋpayän täŋpänä ketka u madän täkŋeŋpän maŋpi kuneŋ! Gupka kumän nikek yäpmän kuŋatpän waŋpän geŋi-ken äpmonŋpenta.

Nädapitä duŋwek täkaŋ unitäŋo man

Mat 19:9; Mak 10:1-12; Luk 16:18

³¹ ⁿ Jesutä man ude yäwetpän äneji pen ŋode yäwetkuk; Mosestä äbekjiye orajiye bian ŋode yäwetkuk; Äma kubätä webeni pewayän nadänpänä webena peyat yän man kudän kwawak ude täŋpän imeko uyaku täga yänjwat-pewän kwek yäk. ³² In man ude nadäk täkaŋ upänkaŋä apiŋo näkä ŋode täwetat; Äma kubätä webenitä äma kubäkät momi nämo täŋpekopän jop nadän yänjwat-pewän pänku äma kubä yäpeko uwä webe u kubokäret täŋpek. Täŋkaŋ äma kodaki yäpeko u imaka, kubokäret täŋpek.

Yän-kehäromtak man yäkta man

³³ ^o Jesutä ude yäwetpän äneji man kubä pen ŋode yänjahänpän yäwetkuk; Baga man kubä bian ŋode kudän täwani in nadäk täkaŋ; Gäk

ⁱ 5:25 Mat 6:14-15; Mat 18:34-35 ^j 5:27 Kis 20:14; Lo 5:18 ^k 5:28 2Pi 2:14

^l 5:29 Mat 18:9; Mak 9:47; Kol 3:5 ^m 5:30 Mat 18:8; Mak 9:43 ⁿ 5:31 Lo 24:1-4;

Mak 10:4, 1Ko 7:10-11 ^o 5:33 Kis 20:7; Wkp 19:12; Nam 30:2; Lo 23:21

yänkehäromtak man jop nämo yäwen. Yän-kehäromtak man u Anutu injamiken yäwani unita udegän bureni tänpen yäk. ^{34p} In-täño бага man terak ude itak upänkanjä apiño näkä ñode täwetat; In yänkehäromtak man yäna yänpänjä imaka kubä wäpi terak utpän nämo yäneñ. Kunum wäpi terak utpän yänkehäromtak man nämo yäneñ. Kunum uwä Anutu täño irit bägup unita. ^{35q} Ba kome wäpi terak utpän yänkehäromtak man nämo yäneñ. Kome u imaka, Anutu tänogän. Ba kudupi yotpärare Jerusalem wäpi terak utpän yänkehäromtak man nämo yäneñ. U Kañiwat Äma intäjukun tänpani, Anutu täño yotpärare unita. ³⁶ Ba gwäkjin kujat terak wohutpän nämo yäneñ. Imata, manjin u kehäromi nitek nämo. Jide? In gwäkjin pujiñ paki kubä iwerä kubiri täga äworewek? Ba gwäkjin pujiñ kubiri kubä iwerä paki täga äworewek? Nämoink, in ämagän! ^{37r} Unita äma kubätä man yäweno u bureni ba bureni nämo yän nadäkta gäwet yabänirän gäk 'Bureni' yän yänpänjä 'Ei'-gän iweren. Ba 'Bureni nämo' yän yänpänjä 'Nämo'-gän iweren. Man keräpi yarä ugän yäwen. Upänkan gäk imaka kubä täño wäpi terak wohutpän yäweno uwä Satantä pewän ahänirän yäwen.

Wakita kowata kowata nämo täneñ

Luk 6:27-36

^{38s} Jesutä man ude yäwetpän äneñi kubä ñode yäwetkuk; Baga man kubä bian ñode kudän täwani in nadäk täkan; Kubätä dapunka yäpurän tumbäwä kowata udegän täñ imen. Ba kubätä meka kujat däpmänj tokäränä kowata udegän däpmänj tokät imen yäk. ^{39t} In man ude nadäk täkan upänkanjä apiño näkä ñode täwetat; Äma kubätä waki täñ gamänä kowata waki nämo täñ imen. Unita äma kubätä bumumka kukñi käda guränä kukñi iniñ kirewen. ^{40u} Ba äma kubätä gäka kokwawak nadänpänj manken gepmanpänj gäkño tek punin nanik gomägaränä gänañ nanik bok iniñ kirewi yäpek. ⁴¹ Ba äma kubätä täñkentän pänku tuän uduken nepmankanj äbi yän gäweränä täñkentän pänku ban uduken teñkanj äben. ⁴² Ba äma kubätä imaka kubäta yänapiwänä imen. Ba äma kubätä gäkño imaka kubä yäpmänj pänku täñkanj api gamet yän gäweränä iniñ kirewen.

^{43v} Jesutä ude yänpänj man kubä pen ñode yäwetgän täñkuk; Man kubä ñode yäwani u nadäkinik täkan; Notjiyeta bänep iron täñ yämiñkanj äma iwan täñ tamik täkanj unita mäde ut yämineñ. ^{44w} Man ude nadäkanj upänkanj näkä apiño ñode täwera nadäwut; Äma iwan täñ tamik täkanj unita bänep iron täñ yämineñ. Ba äma nadäkinikjinta yänpänj komi tamik täkanj unita Anututä täñkentän yämikta Anutu-ken yänpaineñ. ^{45x} In ude täneño uyaku Nanjin kunum gänañ

^p 5:34 Ais 66:1; Jem 5:12; Mat 23:22; Apos 7:49 ^q 5:35 Sam 48:2; Ais 66:1

^r 5:37 Jem 5:12 ^s 5:38 Kis 21:24; Wkp 24:20; Lo 19:21 ^t 5:39 Wkp 19:18; Jon 18:22-23

^u 5:40 1Ko 6:7 ^v 5:43 Wkp 19:18 ^w 5:44 Kis 23:4-5; Luk 23:34; Apos 7:60; Rom 12:14,20

^x 5:45 Efe 5:1

nanik tãjo nanakiye bureni-inik api itneŋ. Tãŋpãkaŋ mebare imata äma waki ba äma täga bok iron tãŋ yãmineŋ? Uwã ñode; Nanjin unitã yãŋpewã edaptã äma waki ba äma tägata bok periyãneŋ yãmik täyak. Ba Anututã nadãŋ yãmiŋjirãn äma siwoŋi-ken ba äma goret kuŋarani-ken iwãn tak täyak. ⁴⁶Tãŋpãkaŋ äma gãka bãnep iron kowata tãŋ gamik tãkaŋ äma unitagãn bãnep iron kowata yãmeno uwã Anututã gãk äma täga yãŋ nãmo gãwerek. Nãmo, äma wakiwakitã noriyeta udegãn bãnep iron tãŋ yãmik tãkaŋ. ⁴⁷Ba guŋ ämawebetã ämawebe ini gãripi nadãk tãkaŋ unitagãn bãnep iron täga tãŋ yãmik tãkaŋ. Tãŋ, inã kãdet ude nãmo täneŋ. In notjiye-tagãn iron tãŋ yãmineŋo uwã injinta nadãwã täga nãmo täneŋ. Äma kowata nãmo tãŋ tamanita iron tãŋ yãmineŋo uyaku! ⁴⁸Y In nadãkaŋ? Kunum gãnaŋ Nanjintã kãdet ude iwat täyak. Uwã kãdet tägagãn tãk täyak unitã nanakiye inã udegãn kãdet tägagãn kaŋ tãk tãŋput!

Äma jãwãri tãŋkentãŋ yãmikta man

6 ¹ Jesutã ude yãŋpãŋ ñode yãwetkuk; In ket nadãŋkaŋ kuŋat tãkot. Imaka täga kubã tãŋpa yãŋpãŋã ñode nãmo nadãŋpãŋ tãŋpen; Kwawak tãŋjira ämawebetã nabãŋpãŋ wãpna yãpmãŋ akut yãŋ nadãŋkaŋ nãmo tãŋpen. In ude tãnayãŋ tãkaŋ uwã kunum gãnaŋ Nanjintã gwãki täga nãmo api tamek. ²Unitã gãk äma kubã tãŋkentãŋ ima yãŋpãŋã eruk ämawebetã nabãwut yãŋ nadãŋkaŋ iŋamiken kwawak nãmo tãŋpen. Äma yãŋ-yãkŋaranitã kudupi yot gãnaŋ ba kãdet miŋin tãk tãkaŋ ude nãmo tãŋpen. Äma udewaniwã ämawebetã nibãŋpãŋ wãpnin biŋam yãpmãŋ akut yãŋ nadãŋkaŋ tãk tãkaŋ. Nãk bureni täwetat. Äma udewani gwãki yãpmãŋjirã tãretak ubayãŋ! ³ Unitã gãk äma kubã tãŋkentãŋ ima yãŋpãŋã kãbop-inik, notkapak kubã dubika-ken ireko unitã gabãŋpãŋ-nadãŋjirãn nãmo. ⁴Ude tãŋjiri Nanka, imaka kãbop tãŋjiri kaŋpãŋ nadãk täyak unitã gwãki api gamek.

Anutu-ken yãŋapik man yãkyãk tãjo kãderi

Luk 11:2-4

⁵ Jesutã man ude yãŋpãŋ man kubã pen ñode yãkgãn tãŋkuk; In Anutu-ken yãŋapina yãŋpãŋã äma yãŋ-yãkŋaranitã tãk tãkaŋ ude nãmo täneŋ. Yãŋ-yãkŋarani äma uwã kudupi yot gãnaŋ ba kãdet miŋin itkaŋ Anutu-ken yãŋapik man kãroŋi boham yãkta gãripi nadãk tãkaŋ. Ämawebetã nibãwut yãŋkaŋ udewã tãk tãkaŋ. Nãk bureni täwetat. Ämawebetã äma udewani yabãŋjirã gwãki yãpã tãretak ubayãŋ! ⁶ Unitã Anutu-ken yãŋapiwa yãŋpãŋã gãkŋa yot gãnaŋ pãro yãma yãputpãŋ itkaŋ Nanka kãbop it täyak ukãt man yãŋpãŋ-nadãk tädeŋ. Ude tãŋjiri Nanka imaka kãbop kaŋpãŋ nadãk täyak unitã gwãki api gamek.

¹ 5:48 Wkp 19:2; Lo 18:13 ² 6:1 Mat 23:5 ³ 6:3 Mat 25:37-40 ⁴ 6:5 Mat 23:5; Luk 18:10-14 ⁵ 6:6 2Kn 4:33

7^d Ba in Anutu-ken yānapina yānpānjā guṅ āmatā tāk tākaṅ ude nāmo tāneṅ. Guṅ āma uwā anutunita man kāronḡi, mebārinini nāmo yāniwat yāpmāṅ kuk tākaṅ. Kāronḡi ude yāṅ yāpmāṅ kuṅitna uyaku anutunintā kāwep nadāṅ nimek yāṅ nadāk tākaṅ. 8^e Upāṅkaṅ inā ude nāmo tāneṅ. In imaka imakata wāyākṅeṅpāṅ Anutu Nanjinken yānapinayāṅ nadāṅirā Nanjin uku tabāṅpāṅ-nadāk tāyak. Unita imata man kāronḡi mebārinini nāmo yāniwat yāpmāṅ kuneṅ? Nanjin uwā tāṅkentāṅ tamikta gāripi nadāk tāyak. 9^f Unita Anutu-ken yānapinayāṅ nadāṅpānjā man siwoṅi ṅode yāneṅ;

Kunum gānaṅ Nanin taṅi,

Gāk wāpka inipārik kubā pat tāyon.

10^g Ābāṅpāṅ bānepi bānepi, komeni komeni Ekāni tāṅ nimi.

Kunum gānaṅ gākken man buramik pātāk, kome terak ninken udegān man buramik pat tāyon.

11 Kadāni ṅonitāṅo ketem nimisi.

12^h Nin notniye tāṅo momi pek tākamāṅ, gāk udegān mominin peṅ nimisi.

13ⁱ Tāṅyabāk-ken nāmo nipmaṅpen.

Wakiken nanik wādāṅ tādotpāṅ nipmaṅsi.

14^j Ude yānpāṅ yāṅkuk; Āma kubātā waki tāṅ gamiṅirān, waki tāṅ gameko u peṅ imiṅkaṅ nāmo yāpmāṅ kuṅariwā Nanka kunum gānaṅ naniktā udegān gākṅo wakika api peṅ gamek. 15 Upāṅkaṅ āma kubātā waki tāṅ gamiṅirān waki tāṅ gameko u nāmo peṅ imiṅkaṅ yāpmāṅ kuṅariwā Nankatā udegān gākṅo waki nāmo api peṅ gamek.

Nakta jop iritta man

16^k In kadāni ātu Anutu iniṅ oretta nakta jop itna yānpānjā butewaki iṅam dapun nāmo ijiṅkaṅ kuṅatneṅ, yāṅ-yākṅarani āmatā tāk tākaṅ ude. Āma udewani uwā āmawebetā nibāṅpāṅ in āma kādet tāga tāṅpani yāṅ nadāwut yāṅkaṅ iṅam dapun butewaki ijiṅkaṅ kuṅat tākaṅ. Nāk bureni tāwetat. Āma udewani gwāki yāpmāṅirā tāretak ubayāṅ! 17 Upāṅkaṅ inā, Anutu iniṅ oretta nakta jop itna yānpānjā ume ārutpāṅ gwākjin pujiṅ tāṅket utkaṅ kuṅatneṅ. 18 Ude tāṅirā āmawebetā in Anutu iniṅ oretta nakta jop kuṅatkaṅ yāṅ tabāṅpāṅ nāmo nadāneṅ. Nanjin kābop it tāyak unitāgān tabāṅpāṅ-nadāk tāṅpek. Nanjin uwā imaka kābop tāṅirā tabāṅpāṅ-nadāk tāyak unitā gwākiwā api tamek.

^d 6:7 Ais 1:15, 1Kn 18:26-29 ^e 6:8 Mat 6:32 ^f 6:9 Jon 17:6 ^g 6:10 Mat 7:21, 26:39; Luk 22:42 ^h 6:12 Mat 6:14-15; Mat 18:21-35 ⁱ 6:13 Luk 22:40; Jem 1:13; Jon 17:15, 2Te 3:3, 2Ti 4:18, 1Sto 29:11-13 ^j 6:14 Mak 11:25-26 ^k 6:16 Ais 58:5-9

Tuɟum burenita man

Luk 12:33-34

¹⁹ Jesutä man ude yänpän äneji kubä pen ɲode yäkgän täɲkuk; In kome terak ɲo imaka tägatäga yäpmäkta nadäwätäk nämo täneɲ. Kome täɲo tuɟum u kehäromi nämo. Äpusit ba gwakgwaktä nak täkaɲ ba gämäneɲ ärok täkaɲ. Ba kubo ämatä yot däpmän äreyänpän kubo täneɲ. ²⁰ ^m Unita kunum täɲo tuɟum yäpmäkta epäni täɲpeɲ kaɲ kuɲarut. Kunum täɲo tuɟum nämo wak täkaɲ. Äpusit ba gwakgwak u nämo nak täkaɲ ba u nämo gämäneɲ ärok täkaɲ. Kunum täɲo tuɟum uwä kubo ämatä täga nämo däpmän äreyänpän yäpneɲ. ²¹ Bureni-inik, imatäken tuɟumta nadäwi ärowani täɲpeko uwä bäneɲ nadäk-nadäkka uterakgän peɲpän kuɲaren.

²² In nadäkaɲ? Dapunjin u gupjin täɲo topän. Dapunjintä täga ijineɲo uwä gupjin imaka, peɲyänək ikek irirän kädet siwoɲi täga kuɲatneɲ. ²³ Täɲ, dapunjin waneɲo uwä jide täɲpän imaka imaka täga kaɲpän täɲpeɲ kuɲatneɲ? Nämo, gupjin bipmän urani gänaɲ irek. Täɲpäkaɲ peɲyänək bäneɲjin-ken itak unitä bipmän urani täɲpeko uwä bipmän urani pähap gänaɲ api itneɲ.

Gup täɲo tuɟumta nadäwätäk nämo täneɲ

Luk 16:13; 12:22-31

²⁴ Äma kubä-tägän äma ekäni yaräta watä epän täga nämo täɲ yämek. Nämo, u kubäta gäripi nadänkaɲ kubäta gaɲani nadäwek. Ba kubä täɲo epän täɲkaɲ kubäta mäde ut imek. In udegän, bäneɲ nadäk-nadäkjin Anutu terak ba moneɲ tuɟum terak bok täga nämo peɲpeɲ kuɲatneɲ.

²⁵ ⁿ Unita ɲode täwetat; In gupjinta nadäwätäk ɲode nämo täneɲ; Ketem depän näɲpet? Ba tek depän täɲpän kuɲaret? yän nämo nadäneɲ. Nämo, ketem ba tek uwä bureni nämo. Uwä irit kuɲat-kuɲatjin täɲo täɲkentäk moräkigän. Unita bäneɲ nadäk-nadäkjin imaka bureni terak peneɲ. ²⁶ ^o In imata Anutu u watä säkgämän nämo käwep it nimek yän nadäk täkaɲ? Eruk, in barakta yabänpän-nadäwut! U ketem nämo piɲpän puget täkaɲ ba pugetpän kämita nämo pek täkaɲ. Upänkaɲ Nanjin kunum gänaɲ naniktä yabän yäwatpän yepmän towik täyak. Imaka äpani udeyani yabän yäwatpän yepmän towik täyak u täɲpänä imata äma inta udegän nämo tabän täwatpän tepmän towiwek? ²⁷ Nadäwätäkjintä kome terak iritjin täga wädäwän käroɲ täwek? Nämo inik!

²⁸ Unita gupjin täɲo tuɟumta imata nadäwätäk täk täkaɲ? Päya irori bipiken it täkaɲ unita yabänpän-nadäwut! U inita tekta epäni nämo

¹ 6:19 Jem 5:1-3 ^m 6:20 Mat 19:21; Luk 18:22; Kol 3:1-2 ⁿ 6:25 Plp 4:6, 1Ti 6:6-8; Hib 13:5, 1Pi 5:7 ^o 6:26 Mat 10:29-31; Luk 12:6-7

täk täkaŋ upaŋkaŋ yabaŋgärip ikek. ^{29p} Bureni, imaka kubä täŋo kaŋgäriptä päya irori unitäŋo kaŋgärip u täga nämo irepmirek. Unitäŋo yabaŋgäriptä intäjukun äma biani Solomon unitäŋo monerŋ tuŋum ba tek säkgämän kaŋgärip ikek päke u yärepmit täyak. ³⁰ U uwä Anututä ini tek gäripi nitek ude päya irori jopi unita uwäktäŋ yämik täyak. Täŋpakaŋ u kadäni keräpigan itpäŋ paot täkaŋ. Apiŋo ahäneŋopäŋ kwep ude äneŋi täreŋ mäneŋ. Eruk, päya irori unita yabäŋ yawat täyak upäŋ imata inta udegän täga nämo tabäŋ täwatpäŋ tamek? U bureni tamek! Unita imata nadäkinikjin Anutu-ken kumän nämo pek täkaŋ?

³¹ Unita ketem ba ume deken yäpmäŋpäŋ näne yäŋkaŋ nadäwätäk nämo täneŋ. Ba tek deken yäpmäŋpäŋ täne yäŋkaŋ nadäwätäk nämo täneŋ. ^{32q} Nämoink! U guŋ ämatä bänep nadäk-nadäki udewani terakgän pek täkaŋ. Täŋ, inä imaka udewanita nadäwätäk pähap nämo täneŋ. Nämo, nanjintä in imaka udewanita wäyäkŋek täkaŋ yäŋ tabäŋpäŋ-nadäk täyak unita api täŋkentäŋ tamek. ^{33r} Unita inä imaka kubäta nadäwä intäjukun nämo täŋpek. Nämo, Anututä intäjukun it tamiŋpäŋ tabäŋ täwatta ba unitäŋo kädet siwoŋi u iwatta unitagän gäripi-inik nadäŋpäŋ epäni täk təkot. Ude täŋirä uyaku ketem tuŋumta wäyäkŋek epän tänayäŋ täkaŋ u api taniŋ kirewek. ^{34s} Unita kwep täŋo irit kuŋat-kuŋat jidewani api itneŋ yäŋ nadäŋkaŋ nadäwätäk nämo täneŋ. Kwep yäŋen täŋo bäräpi ini irirä apiŋo täŋo unitagän nadäwätäk täneŋ.

Äma yäŋpäŋ-yabäŋ yawat nämo täneŋ

Luk 6:37-38,41-42

7 ^{1-2t} u Jesutä man äneŋi kubä pen ŋode yäwetkuk; In äma kubä yäŋpäŋ-kaŋiwat nämo täneŋ, Anututä in udegän yäpmäŋ daniwekta nadäŋkaŋ. In nadäkaŋ? In ämawebeta jide nadäŋpäŋ kuŋatnayäŋ täkaŋ uterakgän Anututä inta api nadäŋ tamek.

³⁻⁴ Unita gäk imata täpun-täpun taŋi dapunka-ken itak u nämo kaŋpäŋ nadäŋkaŋ notkapak kubä dapuri-ken täpun-täpun täpuri itak u kaŋpäŋ yokut gamayäŋ iwet täyan? Täpuntaŋ gäkŋa dapunka-ken itak u imata nämo kaŋpäŋ nadäk täyan? ⁵ Gäk yäŋ-yäkŋarani äma! Intäjukunä gäkŋa dapunka-ken täpun-täpun taŋi itak u yokutkaŋ uyaku dapun täga ijiŋpäŋ kaŋpäŋ notkapak dapuri-ken täpun-täpun u täga yokut imen! ^{6v} Ude yäŋpäŋ yäwetkuk; Äma Anututa gäripi nämo nadäk täkaŋ unita Anutu täŋo man kudupi u jop nämo yäwetneŋ. Aŋtä äma yek täkaŋ udegän äma udewani uwä Anutu täŋo man unita bitnäŋpäŋ taniŋ wärätneŋ. Bureni, äma udewani uwä but bumik. Buttä it täkaŋ-ken tuŋumka täga kubä jop

^p 6:29 1Kn 10, 2Sto 9:3-6 ^q 6:32 Mat 6:8 ^r 6:33 1Kn 3:13-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17

^s 6:34 Kis 16:4,19; Mat 6:11 ^t 7:1 Rom 2:1, 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 ^u 7:2 Mak 4:24

^v 7:6 Mat 10:11

nadāŋ tāga maŋpi kuneŋ? Nāmo, buttā tuŋumka u yeŋ gatāŋtāŋ kuŋkaŋ ābāk tāneŋ. Āma uwā udegān tāneŋ yāk.

Anutu-ken yāŋapiŋtāko api nadāŋ tamek

Luk 11:9-13

^{7w} Jesutā man ude yāŋpāŋ yāwetkuk; In Anutu-ken imaka kubāta yāŋapiŋirā api nadāŋ tamek. Uwā āma kubātā wāyākŋek epān tāŋ yāpmāŋ kuŋtāŋgān kaŋ-ahāweko ude. Ba kubātā yāma-ken kwāpkwāp yāput yāpmāŋ kuŋirān yāma dāt imeko ude. ^{8x} Nāk bureni tāwetat. Āma kubātā yāŋapik epān tāŋpāŋā bureni api yāpek, āma kubātā wāyākŋek epān tāŋ yāpmāŋ kuŋtāŋgān bureni kaŋ-ahāweko ude. Ba kubātā yāma-ken kwāpkwāp yāput irirān Anututā nadāŋ imiŋpāŋ yāma dāt imeko ude.

⁹Eruk, jide nadākaŋ? Nanakka kubātā ketemta yāŋirān mobā tāga imen? Nāmo! ¹⁰Ba tomta yāŋapiŋirān gāmokpāŋ tāga imen? Nāmoinik! ^{11y} Inā āma waki upāŋkaŋ nanakjiyeta imaka tāgatāga yāmik tākaŋ. Unita ŋode nadāwut; Kunum gānaŋ Nanjin iron māhemi itak uken yāŋapiŋirā imaka tāgatāga imata tāga nāmo tamek? Nāmo, u gāripi nadāŋ tamiŋpāŋ bureni-inik tamek yāŋ tāwetat!

^{12z} Unita ŋode tāwetat; Kādet āma ātutā tāŋ nimut yāŋ nadāk tākaŋ in udegān tāŋ yāmineŋ. Man tāpuri unitāwā man profet bianitā yāŋahāwani u ba бага man Mosestā yāŋahāwani u kumān uwāk tāyak.

Kunum kādet u tāpuri

Luk 13:24

^{13a} In kunum kādet iwatta yāma tāpuri-ken kaŋ ārowut. Kumāŋ-kumāŋ kādet u taŋi ba yāmani udegān u taŋigān. Kādet taŋi uken āmawebe māyaptā kuŋ ābāŋ tāk tākaŋ. ^{14b} Tāŋpākaŋ irit kehāromi tāŋo yāma uwā tāpuri ba kāderi udegān gākŋi. Kādet uwā āmawebe kubākubā-tāgān iwāt tākaŋ.

Pāya wakitā mujipi nāŋpani tāga nāmo wādāwek

Luk 6:43-44

^{15c} In nadākaŋ? Āma ātu Anutu tāŋo man yāŋahāk tākaŋ upāŋkaŋ āmawebe tāŋyākŋatna yāŋkaŋ Anutu tāŋo man siwoŋi nāmo yāŋahāk tākaŋ. Āma udewanita ket nadāŋkaŋ kuŋatneŋ. Āma uwā bānep ārik-ārik man tāwet tākaŋ upāŋkaŋ bānepi-ken nadāk wakiwaki yāpmāŋ kuŋat tākaŋ. ^{16d} Unitāŋo irit kuŋat-kuŋariken bureni jide pewā ahāk tākaŋ u yabāŋpāŋ-nadāŋkaŋ mebāriŋi tāga nadāneŋ. Uwā pāya ude. Bārop terak

^w 7:7 Mak 11:24; Jon 14:13, 15:7; Jon 16:23-24 ^x 7:8 Jem 1:5, 1Jo 3:22, 1Jo 5:14-15

^y 7:11 Jem 1:17 ^z 7:12 Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10 ^a 7:13 Jon 10:7,9

^b 7:14 Apos 14:22 ^c 7:15 Mat 24:4,24; Apos 20:29, 2Pi 2:1 ^d 7:16 Gal 5:19-22; Jem 3:12

wama mujip täga nämö wädäneŋ ba gupmom yen terak wäyän täga nämö wädäneŋ. ¹⁷Nämö, päya mebäri täga terak bureni gäripi nikek wädäneŋ. Täŋ, päya mebäri wakitä mujipi näŋpani nämö wädäneŋ. ¹⁸Päya mujipi näŋpani terak bureni waki wädäkta käderi nämö pätak. Ba päya mujipi nämö näŋpani terak bureni näŋpani uwä täga nämö wädäneŋ. ^{19^e} Täŋpäkaŋ päya, bureni goret pewä ahäk täkaŋ uwä madäŋpäŋ kädäp pewä ijik täkaŋ. ^{20^f} U udegän, äma Anutu täŋo man jopjop yäŋahäwani unitäŋo mebäri ni nadäna yäŋpäŋä irit kuŋat-kuŋari upäŋ yabäŋpäŋ-nadäneŋ.

Jesutä ämawebeniye bureni tä yäwetkuk

Luk 13:25-27, 6:47-49

^{21^g} Unita ŋode täwera nadäwut; Äma mäyaptä näka Ekänina yäŋ näwet täkaŋ upäŋkaŋ u kuduŋtagän Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ nämö api äroneŋ. Nämö! Nana kunum gänaŋ unitäŋo mani buramik täkaŋ ämawebe unitägän api äroneŋ. ²² Äma mäyaptä kadäni pähapken ŋode api näwetneŋ; Ai! Ekäni! Gäkŋo biŋam man ämawebe yäŋahäŋpäŋ yäwetkumäŋ. Ba gäk wäpka terak kudän kudupi mebäri mebäri täŋit mäjo yäwat kireŋit täŋkumäŋ. ^{23^h} Man ude yäŋirä näkä ŋode api yäweret; Wakiwaki täŋpani in kewewut! Näk inta nämö nadätat!

²⁴ Eruk, ämawebe man täwet täyat ŋo buramiŋpäŋ iwatnayäŋ täŋo uwä äma yot täkta mebäri nadäkinik täŋpani udewani bumik. Kadäni kubä äma nadäk-nadäk ikek udewani kubätä yori mobä kehäromi terak täŋpek. ²⁵ Täŋpekopäŋ iwän mäni täŋirän ume tokätkaŋ gwägu tokŋewek. Täŋpäkaŋ yot uwä mobä kehäromi terak täŋpani unita nämö wärämurek. ²⁶ Eruk kadäni kubä äma guŋ udewani yori mobä jiraŋ terak täŋpek. ²⁷ Täŋpekopäŋ iwän mäni täŋirän ume tokätkaŋ gwägu pähap tokŋewek. Ude täŋpäŋ yot uwä äneŋ kwinit täŋpäŋ kuneŋ. Bureni, u paot-inik täŋpek! Täŋpäkaŋ ämawebe näkŋo man täwet täyat ŋo nadäŋkaŋ nämö buramiŋpäŋ iwatnayäŋ täŋo uwä äma yot täkta mebäri nämö nadäwani, guŋ udewani.

²⁸ Täŋpäkaŋ Jesutä man päke u yäŋ moreŋirän ämawebe dubini-ken itkuŋo u man u nadäŋpäŋ-nadäwätäk pähap täŋkuŋ. ^{29ⁱ} ŋode nadäŋkuŋ; Baga man yäwoŋärewani ämatä man yäŋpäŋ-yäwoŋäreŋ täk täkaŋ ude bumik nämö yäyak yäk. Äma ŋowä man mähemitä ini yäyak yäŋ nadäŋkuŋ.

Jesutä äma kubä paräm ikek yäpän tägaŋkuk

Mak 1:40-45; Luk 5:12-16

8 ¹ Eruk, Jesutä pom terak naniktä äpäŋirän ämawebe äbot pähap unitä iwatkuŋ. ² Täŋirä äma kubä gisik paräm ikek unitä Jesuken

^e 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 ^f 7:20 Mat 12:33 ^g 7:21 Luk 6:46; Mat 21:31;

Rom 2:13; Jem 1:22,25 ^h 7:23 Sam 6:8; Mat 10:33, 25:41; Mat 13:41-42, 2Ti 2:19

ⁱ 7:29 Mak 1:22; Luk 4:32; Jon 7:46

kuṅpāṅ gukut imāpmok tāṅpāṅ iwetkuk; Ekāni, gāk tāṅkentāṅ namayāṅ nadāṅpāṅ nāk tāga nepmaṅpi kudupi iret yāṅ nadātat. ³Ude yāwānā Jesutā kerī gupi terak peṅpāṅ yāṅkuk; Tāga tāṅkentāṅ gamayāṅ. Parām ṅo paorut! yāk. Ude yāwānā uterakgān gisik parām u paorirā gupi tāgawānpāṅ sākgāmān itkuk. ^{4j} Jesutā ude tāṅ imiṅpāṅ iwetkuk; Gāk imaka tāṅ gamitat ṅonitāṅo manbiṅam āma nāmo yāweren. Nāmo, gāk pāṅku gupka Anutu tāṅo bāmop āma iwoṅāre. Ude tāṅpāṅ āneṅi sākgāmān itta Moses tāṅo бага man iwatpāṅ gupe kābāṅi nīkek iṅjiri āmawebetā parām tāgakaṅ yāṅ api gabāṅpāṅ-nadāwā tāreṅeṅ yāk.

Jesutā epān watā āma kubā yāpān tāgaṅkuk

Luk 7:1-10

^{5k} Eruk Jesu Kapeneam yotpārare-ken kumaṅ āronjirān komi āma kubātā Jesuken ahāṅpāṅ butewaki man ṅode iwetkuk; ⁶ Ārowanina! Epān watā āmana komi pāhap nadāṅpāṅ kwāyāhāneṅ tāṅpāṅ yotken pātak yāk. ⁷⁻⁸ Yāwānā iwetkuk; Nākā āreṅkaṅā yāpa tāganayāṅ yāk. Ude iwerānā komi āma unitā ṅode iwetkuk; Ārowanina, nāk āma tāga uyaku yotna-ken tāga kwen. Unita gāk ṅogān itkaṅā mangān yāṅjiri kaṅ tāgawān! ⁹ Ude tāga tāṅ namen yāṅ nadātat. Imata, nāk udegān, intājukun āmanaye tāṅo gāmori-ken itkaṅ mani buramik tāyat. Ba nāk gāmotna-ken komi āmanaye ātu itkaṅ. U kubāpāṅ, Ku! yāṅ iwerawā, man buramiṅpāṅ kwek. Ba kubā, Ābi! yāṅ iwerawā, ābek. Ba epān watā āmana kubā, Epān ṅo tā! yāṅ iwerawā u tāṅpek yāk.

^{10l} Man ude yāṅjirān Jesutā nadāwān inide kubā tāṅpāpāṅ āmawebe iwarān tāṅkuṅo u ṅode yāwetkuk; Nāk bureni tāwetat. Nāk āma nadākinik ārowani ṅodewani Isrel komeken nanik kubā nāmo kaṅpāṅ nadāk tāyat! ^{11m} Unita ṅode tāwetat; Āmawebe māyap guṅ ābotken nanik uken-uken naniktā abāṅpāṅ Juda tāṅo oraniye Abraham, Aisak, Jekop ukāt Anutu tāṅo kaṅiwat yewa gānaṅ ārawa pāhapken bok api itneṅ. ¹²ⁿ Upāṅkaṅ Juda āmawebe ātu Anutu tāṅo kaṅiwat yewa gānaṅ āronaṅipāṅ Anututā yāwat kireṅpewān bipmāṅ urani gānaṅ āpmonkaṅ konām butewaki tāṅkaṅ meni api jiwātpeṅ itneṅ. ¹³ Ude yāṅpāṅ komi āma u iwetkuk; Gāk kuyi. Nadākinikka tāṅo bureni ahāṅ gamayāṅ. Ude iwerirān uterakgān komi āma tāṅo epān watā āma uwā tāgaṅkuk.

Jesutā āmawebe māyap yāpān tāgaṅkuṅ

Mak 1:29-34; Luk 4:38-41

^{14o} Ude tāṅkaṅā Jesu Pitatā yot gānaṅ āronpāṅ kaṅkuk; Pita yepmani webe uwā gup kādāp kāyām tāṅkaṅ parirān. ¹⁵ Kaṅpāṅ Jesutā kerigān

^j 8:4 Wkp 14:1-32; Mat 9:30; Mak 7:36; Luk 17:14 ^k 8:5 Jon 4:47 ^l 8:10 Mat 15:28

^m 8:11 Sam 107:3; Luk 13:29 ⁿ 8:12 Mat 22:13, 25:30; Luk 13:28 ^o 8:14 1Ko 9:5

injirirän käyäm u paotkuk. Täñjirän webe uwä akuñpän Jesuta ketem gwet imiñkuk.

¹⁶ Täñpakañ bipäda ugän ämawebe mäjotä magärani mäyap yän-yäkñat yäpman Jesuken äbuñ. Äbä irirä, Jesutä mäjo peñ yawet-pewän ämawebe yabä kätänpeñ kuk täñkuñ. Käyäm ikek imaka, kudup yäpän tägañkuñ. ¹⁷ Ude täñjirän profet Aisaiatä bian man ñode kudän täñkuko u bureni ahäñkuk;

Nintäño käyäm-käyäm ba komi komi kumän niyomägatpän yäpman kuñkuk.

Ais 53:4

Jesu iwat-iwat täño man

Luk 9:57-62

¹⁸ Eruk, ämawebe mäyap unitä Jesu itgwäjinirä yabänpän iwarantäkiye ñode yawetkuk; Eruk, gwägu kukñi udude käda kuna! yäk. ¹⁹ Ude yaweränä Baga man yawoñärewni äma kubätä abänpänä Jesu iwetkuk; Yänpän-yawoñäreka äma, gäkä deken kwayän yäniwä näk imaka, api gäwarän täwet yäk. ²⁰ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Ket nadäwi pewäkañ näwaren. Imata, tom ägwäri u patpat bägupi nikek. Barak udegän, bukäni nikek. Upänkañ Äma Bureni-inik iwarayän yän yäyan uwä patpat bägupta wäyäkñek täyak.

²¹ Ude yänjirän iwarän täwani kubätä Jesu iwetkuk; Ekäni, nadän namiñjiri näk pänku nana kumbänpän äneñkañ mäden kañ gäwara yäk. ²² Yäwänä iwetkuk; Ude nämo! Näk näwarän täñjiri, kumbanitä kumbani noriye kañ äneñput.

Jesutä gwägu kenta mäniñ yäniñ bitnäñkuk

Mak 4:35-41; Luk 8:23-25

²³ Eruk man ude yän paotpänä Jesu iwarantäkiye-kät gäpe terak äronpeñ gwägu kukñi udude käda kuna yänkañ kuñkuñ. ²⁴ Kuñtäko pengän mäniñ pähap piänjirän gwägutä täñi tokätpäñ gäpe gänañ äpmonkuk. ²⁵ Jesu uwä gäpe mädeni käda parirän iwarantäkiyetä yäwä kikñuränpän iwetkuñ; Wära! Ekäni, täñkentän nimiwä! Gwägu gänañ äpmonayän takamän ño! yäk. ²⁶ Yäwäwä Jesutä yawetkuk; Imata umuntäkañ? Nadäkinikjin äreyäwani! Imata bänepjin bäräñeñ putärekañ? Ude yawetkañ akuñpän mäniñ pähap ba gwägu tokätkuko u yabän yänpän yäniñ bitnäñpewän kwikinik itkumän.

²⁷ Ude täñjirän kañpän iwarantäkiyetä nadawätäk pähap täñpän yänkuñ; Wära! Äma ño jidewani? Mäniñ kenta gwägutä mani buramikamän ño! yän yänkuñ.

^p 8:20 2Ko 8:9 ^q 8:21 1Kn 19:20; Jon 5:25 ^r 8:24 Sam 4:8 ^s 8:26 Mat 14:31, 16:8; Sam 89:9

Jesutä äma mäjäotä magärani yäpän tägaŋkuŋ

Mak 5:1-17; Luk 8:26-37

²⁸Eruk kuŋtäŋgän gwägu kukŋi udude käda Gadara komeken ahänkuŋ. Kome uken äma mäjäotä magärani yarä, äma kumbani äneŋpani-ken it täŋkumänonik. Unitä komita täŋirän ämawebe umuntaŋkaŋ uruŋ kädagän yärepmitpeŋ kuŋ abäŋ täk täŋkuŋonik. ^{29^t}Eruk yarä unitä Jesu kaŋpän bäräŋeŋ päŋku ahän imiŋpän kähän yänpän ŋode yänkumän; Ee! Anutu täŋo ironi gäk jide täŋ nimayän abätan? Gäk kadäninin nämo täreŋirän komi nimayän ba abätan?

³⁰⁻³¹Ude yänpän ban uduken but äbot pähap itkaŋ ketem naŋ irirä yabänkumän. Yabäwänä mäjo, äma yarä u magärani unitä Jesu butewaki man ŋode iwetkuŋ; But äbot itkaŋ udu yabätan? Niwat kirewayän yänpänä niwat kireŋpewi jopi-ken kunero. Niweri päŋku but äbot itkaŋ udu gänaŋ äpmona yäk. ³²Ude yäwänä Jesutä peŋ yäwetkuk; Eruk kut! Yäwänä äma yarä u yabä kätänpeŋ kumaŋ but gänaŋ äpmonkuŋ. But u gänaŋ äpmonpakaŋ but päke unitä bäräŋeŋ kumaŋ geŋi äriŋpeŋ gwägu gänaŋ äpmonpän kumän moreŋkuŋ.

³³Ude täŋirä äma but watäni irani uwä metänpeŋ kumaŋ yotpärare-ken päŋku imaka umuri ahänkuko unitäŋo biŋami yäwetkuŋ.

³⁴Yäweräkaŋ ämawebe päke u Jesu kakta yotpärare uken naniktä äbuŋ. Eruk äbä kaŋpänä Jesu butewaki nadän nimiŋpän kome ŋo peŋpeŋ ku! yän iwetkuŋ.

Jesutä äma kubä yäpän tägaŋkuk

Mak 2:1-12; Luk 5:17-26

9 ^{1^u}Jesu iwaräntäkiye-kät gäpe terak äronpeŋ gwägu kukŋi udude käda ini yotpärare-ken kuŋkuŋ. ²Kumaŋ päŋku yotpärare-ken ahänirä äma ätutä kwäyähäneŋ täŋpani kubä gäraŋ täŋ yäpmän Jesutä itkuk-ken äbuŋ. Yäpmän äbänirä Jesutä äma u nadäkiniki näkken pekaŋ yän nadänpänä kwäyähäneŋ täŋpani u ŋode iwetkuk; Nanakna, umuntäweno. Momika paotkaŋ!

³Jesutä man ude yänirän Baga man yäwoŋäremani äma ätu uken itkuŋo unitä nadänpän yänpän-nadäk ŋode täŋkuŋ; Wa! Äma ŋonitä man Anututä yänäŋipän yäyak yäk. ^{4^v}Ude yänirä Jesutä nadäk-nadäki-ken yabänpän ŋode yäwetkuk; Bänepjin-ken imata nadäk waki u nadäkaŋ? ⁵Äma ŋo man jide iwerira bureni kwawak ahänirän känayän? Momika peŋ gamitat yän iweret ba Akumaŋ ku yän iweret? ^{6^w}Eruk, in Äma Bureni-inik-ken momi peŋ yämik täŋo kehäromi itak yän nadäkta ŋode

^t 8:29 Mak 1:24; Luk 4:34,41 ^u 9:1 Mat 4:13 ^v 9:4 Mat 12:25; Luk 9:47; Jon 2:25

^w 9:6 Jon 17:2, 5:8

tānjira kawut. Ude yāñpāñ āma kwāyāhāneñ tāñpani u iwetkuk; Aku! Patpat bāgupka yāpmāñkañ yotka-ken kuyi! ⁷Ude iwerānā āma u akumañ yori-ken kuñkuk. ⁸Kuñirān āmawebe pāke unitā u kañpāñ jākjāk yāñpāñ Anututā kehāromi udewani āma kerī terak peñ yāmiñkuko unita wāpi yāpmāñ akuñpāñ iniñ oretkuñ.

Jesutā Matiyo ini iwarāntākta imagutkuk

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹Jesutā Kapeneam yotpārare peñpeñ kuñtāngān Matiyo kuñkuk. Matiyo uwā takis moneñ yāpmāk-yāpmāk tāño yot gānañ irirān kañpāñ iwetkuk; Gāk u peñpāñ nāk nāwat! yāk. Iwerānā uterakgān manī buramiñpāñ akumañ iwatkuk. ¹⁰Tāñpāñ Jesu-kāt ketem bok nāna yāñpāñ ini yot gānañ yāñikñat yāpmāñ āronkuk. Ude tāñirān takis moneñ yāpani āmakāt waki tāñpani yāñ yāwerani āma ba Jesu iwarāntākiye ukāt penta itpāñ ketem nañkuñ. ¹¹^x Nañ irirā Parisi āma ātutā yabāñpāñ Jesu tāño iwarāntākiye ñode yāwetkuñ; Ai! Yāwoñārewani āmajin u imata takis moneñ yāpani ba āma wakiwaki tāñpani-kāt penta itpāñ ketem nāyak?

¹²Man ude yāñirā Jesutā nadāñpāñ ñode yāwetkuk; Yāpātāgak āmatā āma tāgaken epān nāmo tāk tākañ. Kāyām ikek-kengān tāk tākañ. ¹³^y Anututā bian ñode yāñkuk; Imaka imaka nāk naniñ oretta pek tākañ unita gāripi nāmo nadāk tāyat yāk. Āmawebe bānep iron kādet iwat tākañ unita uyaku gāripi-inik nadāk tāyat. Eruk, in kuñkañ man yāñkuko unitāño mebāri kañ nadāwā tārewut. Āma inita nāk āma siwoñi yāñ nadāk tākañ unita nāmo āput. Āmawebe inita nāk momi tāñpani yāñ nadāk tākañ unita yāñpāñ āput.

Nakta jop itta Jesu iwet yabāñkuñ

Mak 2:18-22; Luk 5:33-39

¹⁴^z Kadāni uken Jon ume ārut yāmani unitāño iwarāntākiye ātutā Jesutā itkuk-ken ābāñpāñ iwet yabāñkuñ; Ninkāt Parisi āmatā Anutu nadāñ imiñpāñ kadāni ātuta nakta jop it tākamāñ. Upāñkañ gākño gāwarāntākaye udegān nāmo tāk tākañ yāk. Imata kadāni kadāni ketem nak-nakgān tāk tākañ? Anututa nāmo nadāñ imiñkañ udewā tāk tākañ ba? ¹⁵^a Ude yāñirā Jesutā man wārani ñode yāwetkuk; Āma ātu noripaki wāpi biñam ikek kubākāt oretoret terak kuñatkañ imata butewaki nadāñpāñ nakta jop itneñ? Nāmoinik! Tāñpākañ iwantā pābā āma uwā iñit yāpmāñ kuñirā uyaku noriyetā wāyākñewā wawāpāñ butewaki nadāñpāñ nakta jop itneñ yāk.

^x 9:11 Luk 15:2, 19:7 ^y 9:13 Mat 12:7; Hos 6:6 ^z 9:14 Luk 18:12 ^a 9:15 Jon 3:29

^{16 b} Jesutä ude yänpäj iniken man kudupi-kät Parisi äma täño man ukät bok nämo awähutneñ yänpäj man wärani yarä ñode yäwetkuk; Äma kubätä tek wewani bipa yänkañ tek moräk kodakipäj tek wewani uterak täga nämo peñpäj bipek. Ude täñkañä tek u äruränä tek kodaki unitä täpuri tänpäjä biani yäpmäj däñjewek. ¹⁷Udegän, äma kubätä wain umeni api tänpänipäj käbot tom gupipäj tänpäni biani kubä gänañ täga nämo piwek. Ude tänpänä wain umeni api tänpäni unitäño kehäromitä tänpewän tom gupi käbot biani kehäromi nämo u tumänpäj wain umeni ba käbori u bok jop awähutneñ. Unita wain umeni api tänpänipäj käbot kodaki kehäromi gänañ piweko uyaku täga yäk.

Jesutä webe yarä yäpän tägañkuñ

Mak 5:21-43; Luk 8:40-56

¹⁸ Jesutä man ude yän irirän käbeyä yot täño watä äma kubä wäpi Jairas unitä ahänpäj Jesu kañpäj gämori-ken gukut imäpmok tänpäj ñode iwetkuk; Äpetna apigän kumäñtak yäk. Unita gäkä päñku ketkatä iñiriri äneñ kodak tänpäj akwän! ¹⁹Ude iwetpäj imagurän yäpmäj kuñirän iwaräntäkiye imaka yäwatkuñ.

^{20-21 c} Kuñirä webe kubä käyäm mebäri kubä nitek itkuk. Webe unitä nägät piñ yäpmäj kuñirän obañ 12 ude täñkuk. Webe unitä Jesu mädeni-ken iwetpäj Jesu täño tekgän iñirira käyämna paorän yänkañ päñku mädeni-ken tekgän iñitkuk. ²²Ude iñirirän Jesu äyäjutpäj webe u kañpäj ñode iwetkuk; Wanotna! Bänepka-ken oretoret pähap nadäsi! Nadäkinikka näkken peyan unitä gäk yäpän tägatan yäk. Ude iweränä webe unitäño käyämi paotkuk.

^{23-24 d} Ude täñkañ kuñtängän Jairastä yotken ahänpäj nadäñkuk. Yäñtäbätet yänpäj konäm butewaki pähap täñit äma ätu butewaki kap uhuwep terak piñit täñirä yabänpäj Jesutä yäwetkuk; Peñpeñ akumañ kut! Webe gubañ u nämo kumak. Jop döpmon pätak yäk. Yäwänä kañ-mägayäñkuñ. ²⁵Ude tänpäkañ yän-yäwat-pewän kudup akumañ kuñirä webe gubañ unitä itkuk-ken uken äroñkuk. Äroñpäñä kerigän iñirirän akuñkuk. ²⁶Tänpänkañ unitäño biñamtä komeni komeni kuñat moreñkuk.

Jesutä ämawebe ätukät yäpän tägañkuñ

^{27 e} Jesu yotpärare u peñpeñ kuñirän äma dapuri tumbani yarätä gera ñode yäñtäñ iwatkumän; Devit orani! Butewaki nadäñ nimiñpäñ täñkentäñ nimi! yäk. ²⁸Yäwän nadäñkañ Jesu yot kubä gänañ äroñkuk. Äro irirän äma yarä unitä äbänä Jesutä yäwet yabäñkuk; Dapunjek

^b 9:16 Jon 1:17 ^c 9:21 Mat 14:36 ^d 9:24 Jon 11:11 ^e 9:27 Mat 20:29-34

yäpä tagakta kehäromi pat namitak u nadäkinik takamän? Yäweränä iwetkumän; Ei, nadäkinik takamak. ^{29f} Yäwänä dapuri-ken yepmänjipän yäwetkuk; Nadäkinikjek täño bureni ahäj tamän! ^{30g} Ude yänjirän dapuri ijiwän kuñkuñ. Dapuri ijiwän kuñjirä Jesutä yäniñ bitnäjpän yäwetkuk; Täñ tamitat ñonita äma kubä iwetdentawä! ³¹ Ude yäwetpän yäniñ bitnäjkuko upänkañ mani nämo buramiñkañ manbiñam u yänahänpewän yäpmän komeni komeni kuñatkuk.

³² Ude tänpän yepmanpän äma yarä u kuñjirän äma ätutä äma mäjotä magät-pewän man nämo yäwani kubä Jesuken yän yäpmän äbuñ. ^{33h} Äbänjirä Jesutä mäjo äma magärani u iwat kireñ imänkañ äma u man yänkuk. Äma unitä man yänjirän ämawebe päke itkuño u kañkañ kerinpäñ yänkuñ; Imaka ñodewani Isrel komeken nämo ahänjirän kañpän nadäwani yäk. ³⁴ⁱ Ämawebetä ude yänjirä Parisi ämatä ñode yänkuñ; U uwä mäjo täño intäjukun ämatä kehäromi iminjirän mäjo yawat kirek täyak! yäk.

Jesutä ämawebe yabänpän butewaki nadänkuk

^{35j} Tänpän Jesu yotpärare tañi täpuri kudup kuñatkuk. Kuñatkañ käbeyä yot ini-ini äronpäñ Anututä intäjukun it yäminjirän gämoriken irit täño Manbiñam Täga u yäwetpän yäwoñarek täñit, paräm käyäm mebari mebari nitek yäpän tağanit täñkuk. ^{36k} Ude täñkañ ämawebe päke u yabänpän butewaki nadänkuk. Ämawebe uwä nanak kodäjani bumik, kehäromini nämo, nadäwätäk terak kuñarirä yabänkuk. ^{37l} Yabänpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; Epän tañi kubä ahäj nimirän käyat yäk. Epän it yäpmän kukañ-ken uken ketem ahäj-bumbum takañ. Upänkañ ketem u yäpmäktä epän äma yarägan. ³⁸ Unita epän mähemi-ken yänapiñirä ketem gämäneñ itkañ u yäpmäktä epän äma ätukät kañ pewän äbut.

Jesu iwaräntäkiye täño wäpi tawañ

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

10 ^{1m} Jesutä iwaräntäkiye 12 u yän-yäkñat päbä kubä-kengän yepmanpän mäjo yawat kirekta ba käyäm paräm mebari mebari nitek yäpä tagakta kehäromi yämiñkuk. ²⁻⁴ Iwaräntäkiye 12 unitäño wäpi tawañ ñode;

Kubä Saimon, wäpi kubä Pita.

Kubä Andru, Saimon monäni u.

Yaräwä Jems kenta Jon, Sebedi nanakiyat u.

^f 9:29 Mat 8:13 ^g 9:30 Mat 8:4 ^h 9:33 Mak 2:12 ⁱ 9:34 Mat 12:24; Mak 3:22;

Luk 11:15 ^j 9:35 Mat 4:23; Mak 1:39 ^k 9:36 Mat 14:14; Nam 27:17, 1Kn 22:17; Ese 34:5

^l 9:37 Sek 10:2; Mak 6:34; Luk 10:2 ^m 10:1 Mak 6:7; Luk 9:1

Kubä Filip.
 Kubä Batorom.
 Kubä Tomas.
 Kubä Matiyu, takis monej yäpani u.
 Kubä Jems, Alfias nanaki.
 Kubä Tadius.
 Kubä Saimon Selot.
 Kubä Judas, Kariot komeken nanik, Jesu iwan keru terak peŋkuko u.

Jesutä iwaräntäkiye epän man yäwetkuk

Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ Ude täŋpäj Jesutä äma 12 u epän man ŋode yäwetkaŋ yäniŋ kireŋpewän kuŋkuŋ; In kuŋkaŋ guŋ ämawebe äbotken ba Samaria yotpärare it yäpmäj kukaŋ-ken u kuneŋtawä. ⁶⁻⁸ ^o ^p Isrel äma äbot kodäŋani bumik, watä ämani nämo, itkaŋ ukengän kuŋkaŋ man ŋode yäŋahäŋpäŋ kaŋ yäwerut; Nadäwut! Anututä intäjukun itkaŋ yabäj yawat epän täŋpayäj täko u keräp täyak. Ude yäwerit, käyäm nitek yepmaŋpä tägaŋit, paräm mebäri mebäri nitek komi nadäj itkaŋ u yäpä tägaŋit, mäjo yawat kireŋit ba äma kumbani yäpmäj päŋaku yepmaŋit kaŋ täk täŋput. Epän u täkta kehäromi jop tamitat, gwäki nämo unita in udegän täŋkentäk epän u gwäki nämo, jop kaŋ täŋtäj kut. ⁹⁻¹⁰ ^q ^r Kuroŋjin ärärani ba ähottaba nämo yäpneŋ. Monej nämo yäpmäj kunej, yäk imaka nämo yäpneŋ. Ba tek yarä nitek nämo yäpneŋ, guŋjin terak itkaŋ unitagän kaŋ kut. U imata, epän tänayäj täŋo unitäŋo kowata täga täŋkentäj taminaŋi.

¹¹ In yotpärare kubäken ahäŋirä äma kubätä yori-ken yäŋ-täkŋat yäpmäj ärowänä ugän itpäŋ epän täŋ paotpäŋ kome kubäken kaŋ kut. ¹² ^s Täŋpäkaŋ äma kubä täŋo yot gänaŋ äroŋkaŋä yot mähemu u ŋode kaŋ iwerut; Anutu täŋo bänep iron gäkken pat täyon! ¹³ Ude iwerirä not täŋ tamiŋirän intäŋo man unitä uken bureni api ahäŋ imek. Upäŋkaŋä not nämo täŋ tamiŋirän man iwetnayäj täkaŋ unitä uken bureni nämo api ahäwek. ¹⁴ ^t Äma kubä ba ämawebe yotpärare kubäken naniktä not nämo täŋ tamiŋirä ba intäŋo manta gaŋa tawäwä mäde ut yämiŋpeŋ kaŋ kut! Täŋpäkaŋ ämawebe uken naniktä momi nininken pätak yäŋ nadäkta kugun kuroŋjin terak nanik pewä maŋpäpeŋ kaŋ kut. ¹⁵ ^u Näk bureni täwetat. Kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare ude wani-ken naniktä kowata Sodom Gomora naniktä yäpnayäj täŋo u irepmitpäŋ ärowani pähap api yäpneŋ.

ⁿ 10:5 Apos 13:46 ^o 10:6 Jer 50:6; Mat 15:24 ^p 10:8 Apos 20:33 ^q 10:9 Luk 10:4

^r 10:10 Nam 18:31; Luk 10:7, 1Ko 9:14, 1Ti 5:18 ^s 10:12 Luk 10:5-6 ^t 10:14 Luk 10:10-12; Apos 13:51, 18:6 ^u 10:15 Mat 11:24; Jud 7

Bäräpi mebäri mebäri api ahäneḡ*Mak 13:9-13; Luk 21:12-17*

16^v Ude yänpän yänkuk; In nadäkaḡ? Iwan bämopi-ken taniḡ kiretat yäk. Aḡ komitä but nanak däpmänpän nak täkaḡ in udegän api tadäpmänpän näneḡ. Unita in ket kaḡiwatpän nadänit kaḡ kuḡarut. Upänkaḡ bänep kwini terak kuḡatpän waki kubä täkta nämo nadäneḡ. 17^w Bureni, in watäni ket itpän kaḡ kuḡarut! Äma ätutä manken tepmanjit käbeyä yot gänaḡ kadätä api tadäpneḡ. 18^x Ba ugän nämo, näka nadäkinik täk täkaḡ unita tämagut pänku kome täḡo kaḡiwat äma ba intäjukun äma inamiken api tepmaneḡ. Tepmanpänpän intäjukun äma u ba ämawebe guḡ äbotken nanik u näkḡo manbiḡam api yäwetneḡ. 19 Kadäni uken yän-täkḡat yäpmän manken kuḡirä man jide yäwetnayän nadänkaḡ nadäwätäk nämo täneḡ. Kadäni uken man ahän tamiḡirän nadänpän ugänpän yäwetneḡ. 20^y Täḡkaḡ man yänayän täḡo uwä injinken man nämo, u Nanjin täḡo Munapiktä bänepjin-ken peḡirän api yänahäneḡ.

21^z Täḡpakaḡ kadäni uken ämatä ḡode api täneḡ; Tuänitä monäni iwan kerik-ken peḡirän kumän-kumän api utneḡ. Ba naniyetä nanakiye udegän api täneḡ. Ba äperiye nanakiyetä miḡiye naniye iwan täḡ yämiḡpän manken yepmanjirä kumän-kumän api däpneḡ. 22^a Täḡpakaḡ in näka nadäkinik tänpän näwat täkaḡ unita ämawebe mäyaptä inta kokwawak api nadän tamineḡ. Upänkaḡ äma kubätä gwäk pimiḡpän näkḡo man nämo peḡkaḡ yäpmän kuḡarayän täko uwä tärek-tärek kadäni-ken näkḡata biḡam api yäpet. 23^b Täḡpän yotpärare kubäken kuḡirä tadäpmänpän täwatkiḡek täḡpawä yotpärare kubäken metänpeḡ kuneḡ. Näk bureni täwetat. Isrel kome pat yäpmän kuyak u nämo kuḡarä täreḡirän Äma Bureni-inik api ahäwek yäk.

24^c Ude yänpän yänkuk; Jide nadäkaḡ? Netätä intäjukun itak? Yäwoḡäreḡ ämatä intäjukun itak ba nanakiyetä intäjukun itkaḡ? Bureni, yäwoḡäreḡ ämatä intäjukun itak! Ba netätä intäjukun itak? Epän mähemitä intäjukun itak ba epän ämaniyetä intäjukun itkaḡ? Bureni, epän mähemitä intäjukun itak. 25^d Unita yäwoḡäreḡ ämata waki täḡ imineḡo uwä, nanakiyeta udegän täḡ yämiḡirä ḡode nadäneḡ; Täga! Ekäninin udegän äworekamän yän nadäne. Täḡpakaḡ Bilisibap yän näwetkuḡo unita imata näwaräntäknaye in man waki nämo api täwetneḡ? Nämo, u man wakiinik api täwetneḡ yäk.

^v 10:16 Luk 10:3; Jon 10:12; Apos 20:29; Rom 16:19 ^w 10:17 Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; Luk 21:12-15 ^x 10:18 Apos 25:23, 27:24 ^y 10:20 Jon 14:26, 1Ko 2:4 ^z 10:21 Mai 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 ^a 10:22 Mat 24:9,13; Mak 13:13; Luk 21:17; Jon 5:18-21
^b 10:23 Mat 16:28 ^c 10:24 Luk 6:40; Jon 13:16, 15:20 ^d 10:25 Mat 9:34, 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15

Netäta umuntäne?

Luk 12:2-7

²⁶^e Unita in äma udewanita nämo umuntaŋkaŋ näkŋo man kwawak yäŋahäneŋ. Imaka täŋ-yejämbani pätak u wari nämo api pärek. Anututä api täŋkwawa täwek. Ba imaka käbop itak u wari nämo api irek. Kwawak api pewek. ²⁷ Jiap man niningän itkaŋ täwet täyat u äma äbot gänaŋ kwawakgän kaŋ yäŋahäwut! ²⁸^f In ämata nämo umuntäneŋ. Äma uwä guŋjingän täga awähutneŋ, upäŋkaŋ mäjojin utta api täŋpä waneŋ. Unita in Anutu kubä unitagän umuntäneŋ. Unitä uyaku äma täŋo gupi bok, mäjoni bok täga awähurek. ²⁹ Bureni täwetat; Ämata nämo umuntäneŋ. Anututä watä säkgämän it tamik täyak. Unita pakup barakta nadäwut. Barak u äpani-inik, biŋami nitek nämo upäŋkaŋ Nanjintä udewanita ket yabäŋ yäwat täyak. Kuŋat-kuŋari ba kumäk-kumäki yabäŋpäŋ-nadäk täyak. ³⁰⁻³¹^g Upäŋkaŋ Anututä inta gäripi nadäk täyak uwä pakup barakta nadäk täyak u irepmitak unita täga nämo tepmaŋpek. Gwäkjin pujiŋ jide itkaŋ u kudup nadäk täyak. Unita imaka kubäta nämo umuntäneŋ.

Jesu wäpi yäŋahäkta nämo umuntäneŋ

Luk 12:51-53, 14:26-27

³² Man ude yäŋpäŋ äneŋi ŋode yäŋkuk; Äma kubätä ämawebe iŋamiken näk Jesuta nadäkinik täŋ imitat yäŋ yäwayäŋ täko uwä näkä udegän Nana kunum gänaŋ nanik u iŋamiken äma uwä näkŋata biŋam yäpmäŋtat yäŋ api yäŋahäwet. ³³^h Täŋ, äma kubätä ämawebeta umuntaŋpäŋ näk Jesuta nämo nadätat yäŋ yäwayäŋ täko uwä näkä udegän Nana kunum gänaŋ nanik u iŋamiken äma ŋonita nämo nadätat yäŋ api iweret.

³⁴ In näka ŋode nämo nadäneŋ; Uwä kome terak bänep kwini pewän ahäkta äpuk yäŋ nämo nadäneŋ. Näk bänep kwini pewa ahäkta nämo äput. Nämo inik! Näk komen ämawebe bämopi-ken duŋ-wewek pewa ahäkta äput. ³⁵⁻³⁶ Näk ämawebe yäpmäŋ danikta äpuro unita man ŋode profet biani kubätä kudän täŋkuko u bureni api ahäwek;

Yanani yarä duŋ-wewek api tädeŋ, ba yamiŋi yarä udegän api duŋ-wedeŋ.

Ba yanäbeki yarä duŋ-wewek api tädeŋ.

Ba äma kubä iniken noriyeinik-tä iwan api täŋ imineŋ.

Mai 7:6

³⁷ⁱ Ba äma kubäwä miŋi nanita gäripi taŋi nadäŋ yämiŋkaŋ näka täpuri nadäŋ namayäŋ täko uwä äma udewani näka biŋam nämo

^e 10:26 Mak 4:22; Luk 8:17 ^f 10:28 Jem 4:12 ^g 10:31 Mat 6:26, 12:12

^h 10:33 Mak 8:38; Luk 9:26, 2Ti 2:12 ⁱ 10:37 Lo 33:9

api tånpek. Tånppåkan meñ ba nan kubätä äperiye nanakiyeta gäripi tañi nadån yämånkan näka täpuri nadån namayån täko uwä näka biñam nämö api tånpek. ^{38j} Ba kubätä näka komi päya kwakåp terak nadåwayån täro udegån nadakta umuntañpån nämö nåwarayån täko uwä näka biñam nämö api tånpek. ³⁹ Ba kubätä kome terak irit kuñat-kuñatta gäripi nadånñpån nadåkinik tånpeñ kuñarayån täko uwä irit kehåromi nämö api kañ-ahåwek. Tån, kubätä näka nadåkinik tån namipån kome ñonitånjo irit kuñat-kuñat mäde ut imayån täko uwä irit kehåromi api yåpek.

^{40k} Tånppåkan åma kubätä orañ tamayån täko uwä näk udegån api orañ namek. Ba näk orañ namayån täko uwä näk naniñ kireñkuko u udegån api orañ imek. ⁴¹ Tånkan kubätä Anutu tånjo man yånahåwani åma kubätä nadån imayån täko uwä gwåki Anutu tånjo man yånahåwani åmatå yåpmåk tåkan udegån api yåpek. Tånppåkan åma kubätä åma siwoñi kuñarani kubå kañ-ahånñpån ñode nadåwek; A! Åma uwä siwoñi kuñarani unita tånkentån ima yån nadåwek. Åma ude nadåwayån täko uwä gwåki åma unitå yåpayån täko udegån api yåpek. ^{42l} Näk bureni täwetat. Åma kubätä nåwaråntåknaye åpani-inik kubå kañ-ahånñpån U Jesu tånjo iwaråntåki kubå yån yånñpån ume gwetpån imayån täko uwä gwåki täga api yåpek.

Jontå Jesu tånjo mebåri nadakta man pewån kuñkuñ

Luk 7:18-35

11 ¹ Jesutå iwaråntåkiye 12 epån man ude yåwerån täreñirån kome u peñpeñ Anutu tånjo man yåwetpån yåwoñårek tånppayån yotpårare åtu tuån ittån kuñkuñ-ken uken kuñkuk. ^{2m} Kuñirån Jon ume årut yåmani uwä komi yotken itkan Jesutå epån tåk tånkuko u biñam nadånkuk. Biñam u nadånñpån iniken iwaråntåkiye yåwet-pewån pånku Jesu iwet yabåk ñode tånkuñ; ³ⁿ Åbåкта biñam yåwani uwä gåk ño ba? Ba kubåtå itsåmne? yåk. ⁴ Ude iwet yabåwåwå Jesutå ñode yåwetkuk; Inå åyånutpån pånku imaka nadånit kanit tåkan ño, unitånjo manbiñam pånku Jon kañ iwerut. ^{5o} Åma dapuri tumbani åneñi ijiwå kuk tåkan. Kwåyåhåneñ tånpani åneñi tåganpeñ kuñat tåkan. Paråm wakiwaki tokñewani tåganñpån gupi dudum tak tåkan. Ba jukuni tångun tåwani nadåwå tumåk tåkan, ba kumbani kodak tañpån akumañ kuk tåkan. Ba åma jåwåri-jåwåri Manbiñam Täga u yåwera nadåk tåkan. ^{6p} Ba åneñi kubå ñode kañ iwerut; Åma näka yånñpån nadåkiniki nämö pewå putårek tåkan uwä bånep oretoret terak kuñat tåkan yåk.

^j 10:38 Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; Luk 17:33; Jon 12:25 ^k 10:40 Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20 ^l 10:42 Mat 25:40 ^m 11:2 Mat 14:3 ⁿ 11:3 Mal 3:1
^o 11:5 Ais 35:5-6; Ais 61:1 ^p 11:6 Mat 13:57, 26:31

7^q Ude yäweränkañ Jon täño iwaräntäkiye u äneñi äyänjutpeñ kuñirä Jesutä ämawebe äbot päke u Jon täño täktäki ba kuñat-kuñarita manbiñam ñode yäwetkuk; Jon kome jopi-ken irirän kånayän nadänpän kuñkuño u äma jidewanipän kånayän kuñkuñ? Pidäm enjini bumik, mänittä piänpewän wareñ-wareñ täk täkañ, äma udewani kånayän kuñkuñ? 8 Ba ima kånayän kuñkuñ? Äma tek säkgämän täñpani käwep? Ude nämo! Äma udewani uwä äma wäpi nikektä yot gänäñ it täkañ. 9^r Unita näwerut! Äma jidewani u kånayän kuñkuñ? Profet kubä käwep kånayän kuñkuñ? Bureni, profet kubä kañkuño upänkañ Jon uwä profet inipärik kubä. 10^s Täñkañ Anutu täño man ñode kudän täwani uwä Jonta kudän täwani;

Näkño biñam yänahäwani äma kubä ño yäk.

Intäjukun kädet täwit gamikta api inij kirewet yäk. Mal 3:1

11 Unita näk bureni täwetat; Jon täño wäpi biñamtä äma it yäpmän äbuño unitäño wäpi biñam yärepmit moretak. Upänkañ ämawebe äpani Anututä intäjukun it yäminpän yabän yawat täyak unitäño wäpi biñamtä Jon täño wäpi biñam irepmitak. 12^t Jon intäjukun äbä Anututä yabän yawat epän täk täyak unitäño manbiñam yänahän yäpmän äbuk. Apiño udegän nähä manbiñam ugänpän yänahäk täyat. Upänkañ äma waki ätutä mannata bitnänpän Anutu täño kañiwat yewa gänäñ äronpän itta kädet ukät-pipinayän täk täkañ. 13 Moses ba Profet biani kuduptä manbiñam ñode yänahän yäpmän äbuñ; Anutu täño iwoyäwani äma ahänpän Anutu täño yabän yawat epän api yäput pewek yäk. Manbiñam u yänahän yäpmän abäntäko Jonken tärenkuk. 14^u Ba man kubä ñode yänahänkuñ; Profet kubä Elaija udewani api ahäwek! yän yänkuñ. Unita näk man täwetat ño nadäkinik täñput! Profet Elaijatä äbäktä yänkuño uku Jon äbätäk ño. 15 Äma jukuni nikektä näkño man ño ket nadäwut! yäk.

16 Ämawebe äbot itkañ ñonita jide yäwet? Uwä ironjironi täñoret bägup-ken itkañ kowat yäwän ñode täk täkañ ude bumik;

17 Niwerä oretoret kap teñitna gukut nämo tokät täñkuñ.

Ba niwerä butewaki kap teñitna, konäm nämo kotkuñ yän yäk täkañ.

Tänpäkañ in uwä udewani, nadäk siwoñi kubägän nämo peñkañ ñode täñkuñ; 18^v Jon uwä äbänkañ ketem äma ätutä nak täkañ ude nämo nañkuk ba wain ume imaka, nämo nañkuk. Täñirän intä kañpän yänkuñ; U mäjotä kotawani! 19^w Täñ, Äma Bureni-iniktä äbänpän ketem nañit wain ume nañit täñkuk. Täñirän intä kañpän yänkuñ; Äma ño kawut! Nak ämän täñpani! yäk. Uwä äma waki-waki-kät takis monëñ yäpani

^q 11:7 Mat 3:5 ^r 11:9 Luk 1:76 ^s 11:10 Mak 1:2; Jon 3:28 ^t 11:12 Luk 16:16

^u 11:14 Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13 ^v 11:18 Mat 3:4 ^w 11:19 Mat 9:14

täño noripaki! yäj yäjkuŋ. Upäjkaŋ in nämo nadäwä tumbäkaŋ ude yäk täkaŋ. Äma yarä unitä Anutu täño nadäk-nadäk siwoŋi iwatpäŋ täk täkamän. Täŋpäkaŋ nadäk-nadäk u iwatpäŋ täktäki siwoŋitä Anutu täño nadäk-nadäk kwawak pewän ahäjirän ämawebetä kaŋpäŋ nadäwä bureni api täneŋ yäk.

Bänepi nämo sukurewanita umun man

Luk 10:13-15

²⁰Kadäni uken Jesutä yotpärare ätuken epän täŋit kudän kudupi imaka täŋit täŋ yäpmäj äbäjirän kaŋpäŋ bänepi nämo sukureŋkuŋo unita yabäj yäŋpäŋ ŋode yäjkuŋ; ²¹x Wa! Korasin nanik in, ba Betsaida nanik in komi api nadäneŋ! Inken kudän kudupi täk täŋkuro udegän Tire Sidon ämawebe, Anututa nämo nadäwani u ahäj yämikkuŋ yäwänäku mominita yäŋpäŋ konäm butewaki täŋpäŋ bänepi bian sukurewäm! ²²y Unita bureni ŋode täwera nadäwut; Ämawebe yäpmäj danik-danik kadäni pähapken Tire ba Sidon ämawebe kowata ahäj yamayäj täko u irepmiŋpäŋ inä ärowani-inik api kaŋ-ahäneŋ! ²³x Täŋ, Kapeneam nanik inä, Anututä kunum gänaŋ api yäjnikŋat yäpmäj ärowek yäj nadäkaŋ? Wära! Nämo inik! In kumäj-kumäj komeken api äpmoŋ moreneŋ. Näkä kudän kudupi inken täk täŋkuro u Sodom komeken ahäjkuŋ yäwänäku ämawebe momini peŋirä Anututä kome nämo awähurän. Nämo, pen kadäni karoŋi it yäpmäj kuk täyek. ²⁴a Unita Juda äma in ŋode täwera nadäwut; Kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ämawebe yotpärare udewani-ken naniktä kowata waki ärowani api yäpneŋ. In Sodom naniktä yäpnayäj täño u irepmiŋpäŋ ärowani pähap api yäpneŋ.

Näkken äbäjpäŋ itpäŋ-nadäk kaŋ täŋput

Luk 10:21-22

²⁵b Kadäni uken Jesutä nani ŋode iwetkuŋ; Nana, kunum kenta kome täño mäheŋi gäka bänep täga nadäj gamitat. Imata, gäk manka biŋam täño mebäri äma kome täño nadäk-nadäk ärowani nikekta käbop peŋ yämik täyan. Täŋ, äma äpanita täŋ-kwawataŋ yämik täyan. ²⁶Nan, gäkŋa ude kaŋ ahäwän yäj nadäŋkuno udegän ahätäk yäk.

²⁷c Ude yäŋpäŋ ämawebe päke u ŋode yäwetkuŋ; Nana uwä imaka kumän-tagän näk ketna terak peŋ moreŋkuŋ. Täŋpäkaŋ äma kubätä Anutu täño nanaki näka täga nämo nadäwän tärek täkaŋ. Nämo, Nana kubä-tägän mebärina nadäwän tärek täkaŋ. Ba äma kubätä ini Nana täño mebäri u nämo nadätäk. Nämo, nanaki näkŋa-tägän nadätat. Täŋ,

x **11:21** Jna 3:6 y **11:22** Ais 23; Ese 26:1–28:26; Jol 3:4-8; Amo 1:9-10; Sek 9:2-4

z **11:23** Ais 14:13-15; Stt 19:24-28 a **11:24** Mat 10:15; Luk 10:12 b **11:25** 1Ko 1:26-29

c **11:27** Mat 28:18; Jon 3:35, 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18, 10:15

Nanaki näkä äma ätuta Nana täño mebäri yäwojärewayän yänpänjä yäwojärenjira Nana täño mebäri täga nadänej.

^{28 d} Jesutä ude yänpän äneji ñode yäwetkuk; Ämawebe in bäräpi kotaŋkaŋ nadäwätäk pähap täk täkaŋ uwä näk-kengän äbut! Näkken äbänjirä bäräpi ketäreŋ tamiŋjira itpän-nadäk täkot. ^{29-30 e f} Näkken äbänkaŋ epän tamakaŋ u bok tänpän uyaku näkño mebärina nadäwä tärenayän. Näk orakorak mähemi, näk bänep kwini ba äpani kuŋat täyat. Näkken äbänpänjä nadäwätäk ikek nämo api kuŋatnej. Bureni, epän ketjin-ken pek täyat u pipiri nämo yäk.

Jesu uwä Sabat täño mähemi

Mak 2:23–3:6; Luk 6:1-11

12 ^{1 g} Eruk Sabat kadäni kubäken Jesu inikäti iwaräntäkiye säguom epän gänaŋ kuŋatkuŋ. Kuŋattängän iwaräntäkiyetä nakta yewäwä säguom weŋpän naŋkuŋ. ^{2 h} Weŋpän naŋjirä Parisi äma ätutä u yabänpän Jesu iwetkuŋ; U kawut! Orekirit kadäni-ken gäwaräntäkayetä epän täkaŋ uwä nämo tänaŋipän täkaŋ. U nintäño бага man irepmitpän täkaŋ yäk.

^{3 i} Iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ude nämo! Bian oranin Devit u noriye-kät nakta yewäpän täŋkuŋo unitäño manbiŋam Anutu täño man terak nämo daniŋpän nadäk täkaŋ? ^{4 j} Uwä ñode täŋkuŋ; Devit u noriye-kät Anutu täño yot gänaŋ äronpän käräga kudupi yän yäwani u yäpmänpän naŋkaŋ noriyeta imaka, yämän naŋkuŋ. Täŋkaŋ käräga uwä bämop äma-tägän nänaŋipän naŋkuŋ. Äma jopitä udewani nakta yäjiwäranani upänkaŋ Devit u noriye-kät naŋkuŋ. ^{5 k} Tänpän in Baga man terak kudän täwani ñode imaka nämo daniŋpän nadäk täkaŋ ba? Bämop äma uwä Sabatken kadäni kadäni kudupi yot gänaŋ äronpän Sabat täño бага irepmitpän epän täk täkaŋ. Baga irepmit täkaŋ upänkaŋ waki täk täkaŋ yän nämo yäwet täkaŋ.

^{6 l} Unita näkä ñode täwera nadäwut; Inamjin-ken itat ñonitä kudupi yot irepmitat. ^{7 m} Anututä man kubä yänkuko uwä ñode kudän täwani; *Gupe ijik-ijik näk naniŋ oretta pek täkaŋ unita gäripi nämo nadäk täyat.*

Ämawebetä bänep iron kädet iwarirä unita uyaku gäripi-inik nadäk täyat. *Hos 6:6*

In man u nadänpän yäwänäku näwaräntäknaye momini nämo ño man nämo yäweräm. ^{8 n} Nadäkaŋ? Äma Bureni-inik uwä Sabat täño mähemi.

^d 11:28 Jer 31:25 ^e 11:29 Jer 6:16 ^f 11:30 1Jo 5:3 ^g 12:1 Lo 23:25 ^h 12:2 Kis 20:10

ⁱ 12:3 1Sml 21:1-6 ^j 12:4 Wkp 24:5-9 ^k 12:5 Nam 28:9-10 ^l 12:6 Mat 12:41-42;

Luk 11:31-32 ^m 12:7 Hos 6:6; Mat 9:13 ⁿ 12:8 Mat 8:20

Jesutä Sabat kubäken äma kubä yäpän tägaŋkuk

9-10 ° Ude yäŋpän peŋpeŋ kumaŋ käbeyä yot gänaŋ äronpän äma kubä keru kukŋi täŋgurän täwani uken irirän kaŋkuk. Kawänä Juda täŋo ekäni ätutä Jesu u goret kubä täŋpän kaŋpän manken tena yäŋkaŋ iwet yabäŋkuŋ; Sabat kadäni-ken äma kubätä käyäm ikek yäpän täganeŋo u бага irepmirek ba nämo irepmirek? 11^p Ude yänirä Jesutä kowata ŋode yäwetkuk; Jide? Inken nanik kubätä yawaki tepi kubätä awaŋ gänaŋ äpmonirän Sabat unita yäŋpän kaŋäwaräkuk täŋpek? Nämo, topmäŋpän wädäwek! 12 Täŋkaŋ yawak uwä imaka jopi udewani. Äma uyaku bureni. Unita Sabat kadäni-ken täŋkentäk epän uwä täga täŋpen.

13 Ude yäŋpän äma keru täŋgurän täwani u iwetkuk; Ketka täŋ-siwonŋa! yäk. Ude iweränä keru täŋ-siwonŋ taŋirän tägaŋpän keru kukŋi täga udegän itkuk. 14^q Täŋirän Parisi ämatä u kaŋpänjä peŋpeŋ päŋku käbeyä täŋpän Jesu kaŋ utna yän yäŋpän man topuŋ.

15^r Täŋpakaŋ Jesu Baga man nadäwanitä man topuŋo u nadäŋpän kome u peŋpeŋ kubäken kuŋkuk. Kuŋirän ämawebe mäyap iwarän täŋkuŋo u gänaŋ käyäm ikek u kudup yäpän tägaŋkuŋ. 16^s Ude täŋpän ämawebe päke unitä mebärini yänahäkta yäjiwät-inik täŋkuk. 17 Ude täŋirän Profet Aisaiatä man bian ŋode kudän täŋkuko u bureni ahäŋkuk;

18^t *Ŋowä epän ämanata näkŋa iwoyäŋkut yäk.*

Ŋowä näkŋaken bänepna gämäni. U kaŋpän gäripi nadäk täyat.

Uterak Munapikna peŋ ima täŋkentän imiŋirän ämawebe Anutu täŋo äbot nämo täŋpani kuduŋtagän näkŋo kädet siwonŋi iwatta yäwetpän yäwonjärek api täŋpek.

19 *Uwä yänawät-awät ba yabän kärakŋek nämo api täŋpek. Ba mani kotäk kädet miŋin-miŋin gera yäŋpän yäk täŋirän nämo api nadäneŋ.*

20 *Bänep kwini terak api kuŋarek.*

Uwä tepäraŋ kujat pidämi kubä nämo tokärek ba kädäp täpuri iŋiŋirän nämo däpän kumneŋ.

Täŋpakaŋ epäni täŋ yäpmän kuŋirän kädet siwonŋi säkgämän api ahän morewek.

21 *Täŋpän ämawebe äbot nämo täŋpani kuduŋtagän bänepi wäpi biŋam terakgän api wohutneŋ yäk.*

Ais 42:1-4

° 12:10 Luk 14:3 p 12:11 Luk 14:5 q 12:14 Jon 5:16 r 12:15 Mak 3:7-10

s 12:16 Mat 8:4; Mak 3:12 t 12:18 Mat 3:17

Jesu mäjotä magärirän epän täk täyak yäj iwetkuḡ

Mak 3:22-30; Luk 11:14-26, 12:10

22^u Täḡpākaḡ kadāni uken āma kubä mäjotä magärani kubä Jesuken yäpmāḡ ābuḡ. Āma uwä mäjotä magärirän dapuri tumbānpāḡ guḡ taḡkuk. Guḡ taḡpāḡ man imaka, nāmo yäk taḡkukonik. Eruk āma upāḡ Jesuken yäpmāḡ ābākaḡ yāpān tāgaḡ-pewān dapun iḡiḡit man yāḡit taḡkuk. 23 Ude tāḡirān āmawebe päke itkunḡo u kaḡpāḡ kikḡutpāḡ jāḡjāk yāḡkuḡ. Täḡpāḡ yāḡkuḡ; Wära! Devit tāḡo orani ābākta yāḡkuḡo ukeḡo ḡo kāwep yäk.

24^v Ude yāḡirä Parisi āmatä nadāḡpāḡ ḡode yāḡkuḡ; Jop yākaḡ! Mäjo tāḡo āma ekāni wāpi Bilisibap unitä magärirān mäjo yāwat kirek täyak! yäk. 25 Ude yāḡirä Jesutä bānepi-ken yabāḡpāḡ-nadāḡkaḡ yāwetkuk; Man wārani kubä tāwera nadāwut; Ābot kubätä duḡ-wewek tāḡpāḡjä kehāromi itneḡ ba nāmo? Nāmo! Ba yotpārare kubätä duḡ-wewek tāḡpāwä tāgawek ba nāmo? Ba ini buaptä duḡ-wewek tāḡpāḡ āmik tāḡpāwä tāgawek? Nāmoinik! 26 Unita ḡode tāwetat; Satantä iniken āmaniye yāwat kireweko uwä jide tāḡpāḡ Satan tāḡo ābot kehāromi nikek irek? U tāga nāmo irek! 27 Intä Nākä Satan tāḡo kehāromi terak mäjo yāwat kirek täyat yāḡ nāwetkaḡ upāḡkaḡ nākä ude bureni täyat u tāḡpāwä intāḡo āmajiyetä netä wāpi terak mäjo yāwat kirek tākaḡ? Satan tāḡo wāpi terak yāwat kirek tākaḡ yāḡ tāga nāmo yāneḡo unita jop tāḡ-nākḡatkaḡ unitāḡo mebāri kwawak ahātak! 28^w Nāk Anutu tāḡo Munapiktä tāḡkentāḡ namiḡirān täk täyat unita ḡode nadāneḡ; Anututä intājukun it yāmiḡirān ḡāmoriken irit tāḡo bureni inken ahātak ḡo.

29^x Nāk Satan tāḡo kehāromi yäpmāḡ āpāk täyat unitāḡo man wārani kubä ḡode tāwera nadāwut; Āma komi kubä yori ḡānaḡ irirān āma kubätä siwani yāḡkaḡ päro tuḡumi tāga yomāḡarek? Nāmo! Āma komi u bāyaḡ iḡitpāḡ yentä keru kuroḡi pädät tāḡpāḡ peḡkaḡ uyaku tuḡumi tāga yomāḡarek.

30^y Nadākaḡ? Āma not nāmo tāḡ namik tākaḡ uwä iwan tāḡ namik tākaḡ. Ba āma nākḡo epānta watä nāmo it tākaḡ uwä epāna yāpāwak tākaḡ. 31^z Unita ḡode tāwera nadāwut; Waki mebāri mebāri ba yāḡārok man mebāri mebāri nāk nāwet tākaḡ unitāḡo momi u tāga penaḡi. Upāḡkaḡ āma kubätä Kudupi Munapikta man waki ba yāḡārok man iwereko uwä momi u penaḡi nāmo. 32 Bureni, āma kubätä Āma Bureni-inikta yāḡārok man yāwayāḡ tāko uwä momini u tāga ārut imek. Tāḡ, āma kubätä Kudupi Munapikta yāḡārok man yāwayāḡ tāko uwä momini nāmoinik api ārut imek. Nāmo, u pen api pat imek yäk.

^u 12:22 Mat 9:32-33 ^v 12:24 Mat 9:34, 10:25 ^w 12:28 Apos 10:38, 1Jo 3:8

^x 12:29 Ais 49:24, 1Jo 4:4 ^y 12:30 Mak 9:40; Luk 9:50 ^z 12:31 1Ti 1:13; Hib 6:4-6, 10:26

Mankatä bänepka-ken jide pätak u yäñahätak

^{33 a} Täñpän Jesutä äneri ñode yäkgän täñkuk; In päya kubäta täga yän nadäñpänjä burenita udegän täga yän nadäneñ. Ba päya kubäta waki yän nadäñpän burenita udegän waki yän nadäneñ. Päya täño mujipi kañpän nadäñpän päya uwä täga ba waki yän nadäneñ. ^{34 b} Wa! Gämok täño äbotken nanik in jide täñpän man täga kubä yäneñ? Nämo, nadäk, äma bänepi-ken pat täyak u meni-ken kwawak pewä ahäk täkañ. ³⁵ Äma täga täñpani u bänepi-ken nadäk tägatäga unitä irit kuñat-kuñariken kädet täga pewä ahäk täkañ. Täñ, äma waki täñpani u bänepi-ken nadäk wakiwaki unitä irit kuñat-kuñariken kädet waki pewä ahäk täkañ. ³⁶ Upänkañ näk ñode täwera nadäwut; Ämawebe yäpmän danik-danik kadäni pähapken man waki mebäri mebäri bian yän yäpmän äbuño unita yänpän Anututä manken api tepmañpek. ³⁷ In kome terak kuñatkañ man yän yäpmän kunayän täño uwä Anututä nadäwän täga ba waki api täneñ. Waki täñpänä manken api tepmañpek. Täga täñpänä Anututä api tämagurek yäk.

Kudän kudupi känayän yänku

Mak 8:11-12; Luk 11:29-32

^{38 c} Jesutä man ude yäweränä Parisi ämakät Baga man yäwoñärewni äma ätu itkunjo unitä Jesu man kowata ñode iwetkuñ; Yänpän-yäwoñärewni! Kudän kudupi kubä mebärika kañpän nadäkta täñjiri këna! yäk.

^{39 d} Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Wa! Waki täñpani ämawebe äbot intä kudän kudupi kubä kakta näwet yabäkañ? Upänkañ kudän kudupi mebäri kubä nämo täñjira känayän! Ñodegän api käneñ; Kudän bian profet Jona terak ahänkuko udegän ahänjirän api käneñ. ^{40 e} Jona uwä kepma bipani yaräkubä gwägu tom pähap koki gänañ patkuk. Udegän Äma Bureni-inik uwä kepma bipani yaräkubä kome gänañ api pärek. ^{41 f} Täñpäkañ ämawebe Ninive yotpärare-ken naniktä udegän, kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken inkät bok api itneñ. Ämawebe uwä intäño momijin kwawak api pewä ahäneñ. U jop nämo, Jonatä man yäwerän Ninive ämawebetä nadäñpän bänepi sukurenkuñ. Upänkañ äma Jonatä täñkuko u irepmitak uwä itat ño!

^{42 g} Ba kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken kome umude käda nanik täño intäjukun webe unitä inkät Anutu inamiken bok itkañ momijin kwawak api pewän ahäneñ. Webe unitä Juda täño intäjukun äma

^a 12:33 Mat 7:16-20 ^b 12:34 Mat 3:7, 15:18; Mat 23:33; Luk 3:7 ^c 12:38 Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30, 1Ko 1:22 ^d 12:39 Mat 16:4 ^e 12:40 Jna 1:17 ^f 12:41 Jna 3:5
^g 12:42 Mat 12:6, 1Kn 10:1-10

Solomon unitäjo nadäk-nadäk ärowani yänjahänjirän nadäkta gäripi nadänjkuko unita kome ban naniktä kädet käroni-inik äbuk. Tänpäkan äma Solomontä tänjkuo u irepmitak uwä itat ño!

Ämawebe äbot u wañ moreñkuñ

Luk 11:24-26

⁴³Tänpän Jesutä man äneñi kubä ñode yäwetgän tänjku; Äma äbot ñowä ñode bumik. Mäjo äma magärani kubätä äma u kakätänpen pänku kome kuräki-ken irit bägup kodakita wäyäkñeñtän kuñareko upänkan nämo kañ-ahäwek. ⁴⁴Nämo kañ-ahänpänä yäwek; Bian itkutken äyänutpen kwa yän yäwek. Ude yänpän äyänutpen pänku käwek; Irit bägup biani uwä ärutpän ket urani, mähemi nämo. ⁴⁵^h Ude kañpänä noriye 7 ini bumik nämo, wakiinik, yämaguränkan äbä ukengän itneñ. Tänpäkan äma uwä pengän-inik waki irekopän mäden waki inikinik tänpän irek yäk. Eruk, äma äbot waki ño äbot udegän api itneñ.

Jesu täño nägät moräk u netä?

Mak 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ⁱ Tänpän Jesu man pen yäwet irirän miñi-kät noriye man iwetnayän äbä yäman umu itsämbuñ. ⁴⁷Tänjirä äma kubätä Jesu iwetkuk; Ai! Meñka notkaye man gäwetnayän yäman itkan gumo yäk. ⁴⁸Yäwänä Jesutä ñode yänjkuk; Meñna netä? Ba notnaye u netä? ⁴⁹Ude yänpän iwaräntäkiyetä itkuñ-ken u käda ketsiwoñ tänpän yänjkuk; Yabäwut! Näkño meñnaye notnaye ño! ⁵⁰^j Ämawebe Nana kunum gänäñ nanik täño man buramik täkan uwä näkño meñnaye notnaye ba wanotnaye bureni yäk.

Mujiipi pikpik täño man wärani

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

13 ¹Kepma ukengän Jesu yot gänäñ naniktä äpäman pänku gwägu gägäni-ken mañit itkuk. ²^k Mañit irirän ämawebe äbot pähap ahänpän tokñewä yabänpänä gäpe terak äronjkuk. Äro gäpe terak irirän ämawebe bumta gwägu pomi terak itkuñ. ³Irirä man wärani mebäri mebäri yäwetkuk. Yäwetkan man wärani kubä ñode yäwetgän tänjku; Äma kubätä ketem mujipi pikta epäni-ken pänku mujipi täñ-irähuttän kwek. ⁴Tän-irähuttän kuñirän mujipi ätu kädet miñin mäneñ. Kädet miñin mäneño uwä baraktä yabän ahänpän nañ paotneñ. ⁵⁻⁶Tänkan mujipi ätuwä kome tanji nämo, gänäñ umu mobä, uterak mañ tädotneñ. Kome u pidämigän, gänäñ umu mobä unita jäwäri punin itkan bäränñeñ tädotneñ. Bäränñeñ tädotneño upänkan edaptä yeñpewän kubit täneñ. ⁷Tän, mujipi ätuwä mup waki gänäñ mäneñ. Mup waki gänäñ mañirä mup waki unitä äronpän uwäk tänpipiñ-

^h 12:45 2Pi 2:20 ⁱ 12:46 Mat 13:55 ^j 12:50 Jon 15:14; Rom 8:29 ^k 13:2 Luk 5:1-3

pewä wanpän bureni nämo pätnen. ⁸Tänpäkan mujipi ätuwä kome gakñi nkekken mäneño uwä täga äronen. Äronpän bureni ätu ähan pätnen. Ätuwä tanj bumik pätnen. Täñ, ätuwä bumta pätnen.

⁹Jesutä ude yänpän yänkuk; Äma jukuni nkekta näkño man ño ket nadäwut!

Jesu imata man wärani yänpän-yäwonjerek tänkuk?

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰Jesutä ude yäwänä iwarantäkiyetä ñode iwet yabänkuñ; Imata man wärani terak yäwet täyan? ¹¹Yäwäwä ñode yäwetkuk; Anututä intäjukun itkan yabän yawat epän täk täyak unitäño manbiñam käbop irani u injingän nadäkta yäwani unita in-gänpän täwetat. Äma ätukät nadäkta nämo.

¹²¹Unita ket ñode täwera nadäwut; Äma kubätä imaka Anututä imani u yäpmän kuñarayän täko uwä yäpurätpän bumta imikta yäwani. Täñ, äma ätuwä nin imaka udewani nkek yän nadäk täkan upänkan nämo! Tänpäkan imaka injikamän yän jop nadäk täkan uwä yäyomägatta yäwani. ¹³^mMebäri unitagän man wärani terak yänpän-yäwonjerek täyat. Man wärani terak yäwetpewa dapuritä känäyän täño upänkan nämo api kawä tärewek. Ba jukunitä nadänayän täño upänkan mebäri nämo api nadäwä tumnen. ¹⁴ⁿMan täwetat ño man profet biani Aisaiatä ñode kudän täwani udegän;

Jukujin täwä api nadäneño upänkan bänepjintä nämo api nadäwä täreneñ.

Dapunjintä api ijineño upänkan nämo api kawä täreneñ.

¹⁵Ämawebe äbot ño bänepi nämo imärani. Jukuni pik täñpani ba dapurita pimij ijiwani.

Bänepi sukureñirä uyaku yäpa tägawäpän yepmanpam.

Upänkan ude täneñtawä yänkan näkä tänpewa dapuritä nämo kawä tärek täkan ba jukunitä nämo nadäwä tärek täkan, ba bänepitä nadäkinik nämo täk täkan. *Ais 6:9,10*

¹⁶^oAisaiatä äma äbot ñonita ude yänkuko upänkan Anututä nadän taminirän inä dapunjintä kawä tärek täkan ba jukujintä nadäwä tärek täkan. ¹⁷Näk bureni täwetat. Anutu täño kehäromi kak täkan uwä profet biani ba äma siwoñi kuñarani mäyaptä u kakta gäripi nadäk täñkuño upänkan nämo kak täñkuñ. Ba manbiñam apiño intä nadäk täkan ño nadäkta gäripi nadäk täñkuño upänkan nämo nadäk täñkuñ.

Mujipi pikpik täño man wärani unitäño mebäri

Mak 4:14-20; Luk 8:11-15

¹⁸Eruk notnaye, mujipi pikpik täño man wärani täwetkuro unitäño mebäri täwerayän. ¹⁹Mujipi täñ-irähuttän kuñirän kädet miñin mäneño

¹ 13:12 Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18, 19:26 ^m 13:13 Lo 29:4 ⁿ 13:14 Jon 12:40; Apos 28:26-27 ^o 13:16 Luk 10:23-24

u jidewani? Mujipi uwä ñode; Äma kubätä Anutu täño yewa gänañ ärokärok täño man nämo nadäwän tumbeko uwä äma wakitä bänepi-ken mujipi piwani u yomägat yäpmän kwek. ²⁰Tän, mujipi kome pidämi, gänañ umu mobä uterak mäneño u jidewani? Uwä ñode; Äma kubätä näkño manbiñam kudupi nadänppän ukengän gäripi nadänppän yäpmän kuñarek. ²¹Upänkañ bänepi-ken jäwäri nämo täñpani unita kadäni keräpigän irek. Täñpakan näkño manta yänppän ämatä yänjorok man iwerit iwan täñ imiñit täñpäwä, nadäkiniki bäräneñ putärewek. ²²^p Täñ, mujipi mup waki gänañ mäneño u jidewani? U äma kubätä näkño man kudupi u nadänppän bänepi-ken daiñpän yäpmän kuñareko uwä kome täño tuñumta nadäwätäk täñpän monen tuñum täñbumbum unitäño gäriptä täñikñat-pewä näkño man kudupi u utpewän kumänjirän bureni nämo täñpek. ²³Tän, mujipi kome gäkñiken piweko u jidewani? Uwä ñode; Äma kubätä näkño man kudupi nadänppän bänepi-ken peñpän täñkehärom täñpän yäpmän kuñarek. Täñpakan äma ätuken bureni ähan pätnen. Ätukenä täñ bumik pätnen. Täñ, ätukenä bumta pätnen.

Mup waki täño man wärani

²⁴Ude yäwet paotpän äneñi man wärani kubä pen ñode yäwetkuk; Äbot Anututä intäjukun it yämiñpän yabän yäwarayän täyak uwä ñode bumik; Äma kubätä ketem mujipipän yäpmän pänku epäni-ken piwek. ²⁵Ketem mujipi piñkañ pänku parirän bipani ugän iwanitä epän uken pänku mup mujip, ketem mujipi epän mähemitä piweko ukengän täñ-irähuttän kwek. ²⁶Ude täñpeñ kuñjirän mujipitä imätpän kärük äbänjirä mup mujip waki iwantä täñ-irähuttän kweko u bok tädotneñ. ²⁷Tädorirä epän watä ämaniyetä u yabänppän epän mähe mi iwetneñ; E! Gäk epänka-ken ketem mujipi tagagänppän piñkun yäk. Piñkunopän mup waki äbäkañ u jide täñpän bok ärokañ? ²⁸Yäwäwä yäwerek; Uwä iwan kubätä piñkukotä ärokañ. Yäwänä iwetneñ; Mup waki u nintä dätne? ²⁹Yäwäwä epän mähemitä yäwerek; Nämo! In mup waki dätna yäkñat ketem mujipi piwani u bok dätneñta yäk. ³⁰^a Ketem mujipi piwani bok mup waki ini bok kañ ärowut. Äronjirä ketem bureni yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken ketem bureni yäpän äma yäwerakañ yäpmän daniñpän mup waki däpmänppän kädap gänañ pewä ijiwäkañ ketem bureni nakta yäwani ugänppän yotna gänañ kañ pewut yän yäwerek.

Äbot Anututä yabän yäwat täyak u jidewani?

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹Ude yänppän man wärani kubä pen ñode yänkuk; Äbot Anututä intäjukun it yämiñpän yabän yäwat täyak u päya mujipi kubä wäpi

^p 13:22 Mat 6:19-34; Luk 12:16-21, 1Ti 6:9-10,17 ^a 13:30 Mat 3:12

mastat udewani. Ämatä mastat mujipi uwä epänken pik täkaŋ.
³² Mujipi u täpuri, päya mujipi ätu täŋo gämori-ken itkaŋ. Upänkaŋ tädotpän äronkaŋ tokän ätu yärepmit täkaŋ, päya bumik ärok täkaŋ. Äronpän taŋi täŋpän pähämi obät täk täkaŋ. U momi terak baraktä yori täk täkaŋ.

³³ Ude yänpän yänkuk; Man wärani kubä ŋode. Äbot Anututä yabän yawat täyak u yis udewani. Webe kubätä käräga täŋpa yänkaŋ yis täpuri yäpmanpän parawa taŋi-kät awähurek. Ude täŋirän yistä parawa kudup gänaŋ kuŋatkaŋ epäni täŋpet.

³⁴ Jesutä man yäwet täŋkuko uwä man wäranigän yäwet täŋkuk. Man kwawak kubä nämo yänahänpän yäwet täŋkukonik. ³⁵ Ude täŋirän profet kubätä man ŋode yänkuko u bureni ahänkuk;

Näk ämawebe man yäwerayän nadänpänä man wäranigän api yäk täŋpet.

Man käbop kome ahänkuk-ken unitä it yäpman äbuko uwä api yänahäwet.

Sam 78:2

Mup waki täŋo man wärani unitäŋo mebäri

³⁶ Ude yänpän eruk Jesutä äma yepmanpän kuŋ moreŋirä yot gänaŋ äronkuk. Päro irirän iwaräntäkiyetä iwet yabänkuŋ; E! Saguom epän gänaŋ iwantä mup mujip täŋ-irähuttän kuŋkuko unita mebäri yänahäwi nadäna yäk.

³⁷ Ude iweräwä yänkuk; Äma säguom mujipi piŋkuko uwä Äma Bureni-inik. ³⁸ Epäni uwä kome pähap ŋo. Ketem mujipi piŋkuko uwä ämawebe Anututä yabän yawat täyak. Täŋ, mup waki uwä äma waki Satan täŋo äboriye. ³⁹ Ba iwanä, epänken mup waki piŋkuko u Satan. Saguom yäpماك-yäpماك kadäni uwä tärek-tärek kadäni pähap. Täŋpakaŋ ketem bureni yäpani äma uwä Anutu täŋo aŋeroniye.

⁴⁰ Mup waki dätpän kädap-ken pewä kuŋkuŋo uwä tärek-tärek kadäni-ken ude api ahäwek. ⁴¹⁻⁴² Kadäni uken Äma Bureni-iniktä aŋeroniye yäwerän pänku komeni komeni ämawebe yabän yawat täyak u yäpman daniŋpän ämawebe kädet siwoŋi yäpawak täŋpani ba ämawebe wakiwaki täŋpani yäpmanpän kädap pähap gänaŋ yepmanpä api äpmonen. Uken konäm butewaki pähap täŋpän meni api jiwätpeŋ itneŋ. ⁴³ Täŋpakaŋ ämawebe Anututä inita yäpman daniwayän täyak uwä yewani gänaŋ itkaŋ kudän siwoŋi täŋ yäpman äbuŋo unitä edap ude api ijiŋ-yäneneŋ. Eruk, äma jukuni nikektä näkŋo man ŋo ket nadäwut!

^r 13:38 1Ko 3:9 ^s 13:40 Mat 7:16; Jon 15:6 ^t 13:41 Mat 24:31; Mat 25:31-46; Mak 13:27

^u 13:42 Mat 8:12 ^v 13:43 Dan 12:3

Tuɲum säkgämän kaŋ-ahāwani tāŋo man wārani

44^w Jesutā man ude yāŋpāŋ man wārani kubā pen ɲode yākgän tāŋkuk; Āma ätu Anutu tāŋo yewa gānaŋ ärokta gārīpi-inik nadāk tākaŋ uwā ɲode bumik; Kadāni kubā āma kubātā epān tobāt kubāken kuŋatkaŋ tuɲum säkgämän kubā āmatā bian-inik pewani u kaŋ-ahāwek. Kaŋ-ahāŋpāŋ yāwek; Wisikna! Nākŋata korewayāŋ nadātat yāk. Jide tāŋpāŋ yāpet? Ude yāŋpāŋ tuɲum u yāpmāŋkaŋ kome ini ukengän āneŋi kābop pewek. Eruk peŋkaŋ pāŋku iniken tuɲum kuduŋtagän āmata yāmiŋpāŋ moneŋ yāpek. Moneŋ yāpmāŋkaŋ kome, tuɲum säkgämän kaŋ-ahāweko u inita suwaŋkaŋ tuɲum uwā yāpek.

Omāk tāgagämän kubā tāŋo man wārani

45 Jesutā ude yāŋpāŋ man wārani kubā pen ɲode yāwetgän tāŋkuk; Eruk, āma ätu Anutu tāŋo yewa gānaŋ ärokta gārīpi-inik nadāk tākaŋ uwā ɲode bumik; Āma kubātā omāk tāgatāga yāpmākta wāyākŋek epān tāŋpek. 46 Kadāni kubāken āma uwā omāk tāgagämän-inik kubā kaŋ-ahāwek. Ude kaŋpāŋ nadāŋkaŋ pāŋku iniken tuɲum kudup āmata yāmiŋpāŋ moneŋ yāpmāŋkaŋ pāŋku omāk tāgagämän-inik u suwawek.

Yāk gwāgu tom yāpani tāŋo man wārani

47 Jesutā ude yāŋpāŋ man wārani kubā pen ɲode yāwetgän tāŋkuk; Anututā āmawebe intājukun it yāmiŋpāŋ yabāŋ yāwarayāŋ tāyak uwā ɲode bumik; Āmatā yāk gwāgu tom yāpani pewā gwāgu gānaŋ āpmonjirän gwāgu tom mebāri mebāri u gānaŋ āpmonēŋ. 48^x Āpmonjāŋ tokŋeŋirā gāgāni-ken wādāŋ-pewā ābāŋjirän tom yāpmāŋ daniŋpāŋ gwāgu tom nāŋpani gāpe-ken säkgämän peŋkaŋ waki, nāmo nāŋpani āneŋi ureŋ tāŋpā gwāgu gānaŋ āpmonēŋ. 49-50^y Tārektārek kadāni-ken ude api ahāwek. Uken Anutu tāŋo aŋeroniyetā komeni komeni kuŋatpāŋ āmawebe yāpmāŋ daniŋpāŋ āma siwoŋi kuŋarani inigän peŋkaŋ āma wakiwaki tāŋpani kādāp pāhap gānaŋ ureŋ tāŋpā api āpmonēŋ. Uken konām butewaki pāhap tāŋpāŋ meni api jiwātpēŋ itneŋ.

51 Jesutā ude yāŋpāŋ iwarāntākiye yāwet yabāŋkuk; In man wārani yāro u mebāri nadāwā tumāŋkaŋ? Yāwānā yāŋkuŋ; Nadāna tumāŋkaŋ yāk. 52 Ude yānjirā yāwetkuk; Inā Anutu tāŋo man yāŋpāŋ-yāwoŋārek āma ude itkaŋ. Anututā yabāŋ yāwat epān tāk tāyak unitāŋo man kādetta mebāri nadāk tākaŋ unita in yot māhemi kubā ude wani. Yot māhemi uwā yori gānaŋ āronpāŋ tuɲum kāwut-ken nanik tuɲum biani bok kodaki bok yāpmāŋpāŋ ābot kubā-kengän pewek. Tāŋpākaŋ in udegän, Anutu tāŋo man biani nadāŋit, apiŋo Anutu tāŋo man kādet kodaki tāwetpāŋ tāwoŋāretat u nadāŋit tāk tākaŋ.

^w 13:44 Mat 19:29; Luk 14:33; Plp 3:7 ^x 13:48 Mat 22:9-10 ^y 13:50 Mat 13:42; Luk 13:28

Nasaret ämawebetä Jesu mäde ut imiñkuñ

Mak 6:1-6; Luk 4:22-30

^{53z} Jesu u man wärani mebäri mebäri yänkä yän paotpäñ yotpärare u peñpeñ kuñkuk. ^{54a} Kumañ päñku ini yotpärare-ken ahäñpäñ käbeyä yot gänäñ äronpäñ Anutu täño man yäwetpäñ yäwoñärek täñirän ämawebetä nadäwä inide kubä täñpöpäñ yänkuñ; Nadäk nadäk pähap ba kudän kudupi täkta kehäromi u de yäpuk? ^{55b} Unitäño mebäri nadäkamäj. U äma jopi, yot täñpani täño nanak yäk. Miñi wäpi nadäkamäj, u Maria. Noriye imaka, nadäkamäj, u Jems, Joses, Saimon kenta Judas yäk. ⁵⁶ Ba wanoriye ninkät penta it takamäj ño. Upänkañ imaka kudän kudupi täkta kehäromi ba nadäk-nadäk pähap u de yäpuk? ^{57c} Ude yänpäñ nadäwä wañkuñ. Ude täñirä Jesutä yäwetkuk; Komeni komeni ämawebe Anutu täño epän äma orañ yämik täkañ upänkañ ini komeken nanik ba noriye miñiye naniye u bitnäk täkañ.

⁵⁸ Täñpakañ ämawebe kome u naniktä Jesuta nadäkinik nämo täñkañ bitnäwäpäñ kome uken kudän kudupi mäyap nämo täñkuk.

Jon ume ärut yämani kumäj-kumäj utkuñ

Mak 6:14-29; Luk 3:19-20, 9:7-9

14 ¹Kadäni uken Galili kome täño äma ekäni wäpi Herot unitä Jesu täño biñam nadänkuk. ²Nadänpäñ epän ämaniye ñode yäwetkuk; Uwä Jon ume ärut yämani bian kumäj-kumäj utkuropäñ äneñi käwep akuñkuko unita kehäromi nitek kuñatak yäk.

^{3-4 d e} Herottä Jon u bian kumäj-kumäj utkuko unitäño manbiñam ñode; Bian Herot uwä noripaki Filip täño webeni wäpi Herodias yomäгатkuk. Ude täñirän Jontä iwetkuk; Ai! Notkapak webeni yomäगतan u goret täyan yän iweränpäñ Herottä kokwawak nadänpäñ epän ämaniye yäwerän keru kuroñi pädat täñpäñ päñku komi yot gänäñ teñkuñ. ^{5f} Herottä Jon kumäj-kumäj urayän nadänkukopän ämawebetä Jon u äma täga, profet kubä yän nadänkuño unita umuntanpäñ nämo utkuk.

⁶ Täñkukopän Herot iniken ahäk-ahäk kadäni täñirän äñnak-äñnak täñpa yänpäñ äma wäpi biñam ikek uken-uken nanik yämagutkuk. Yämagut päbä yepmañpän irirä Herodias täño äperitä äma wäpi biñam ikek itkuño u inamiken kap, kuroñ täñpäñ teñirän kañkuñ. Kañpäñ gäripi nadänpäñ Herottä webe gubañ u man kehäromi ñode iwetkuk; ⁷Bureni gäwetat. Näkken imaka it namikañ u kubä nam yän yäwiwä api ganiñ kirewet yäk. ⁸Ude yänirän webe gubañ uwä miñitä peñ iwerirän ñode

^z 13:53 Mat 7:28 ^a 13:54 Jon 7:15 ^b 13:55 Jon 6:42 ^c 13:57 Jon 4:44 ^d 14:3 Mat 11:2

^e 14:4 Wkp 18:16; Wkp 20:21 ^f 14:5 Mat 21:26

yänjuk; Gäk Jon kotäki madän täknejpän gwäki Gäpe gänañ peñkañ pengän namikañ wisik yän kañ yäwa! yäk. ⁹⁻¹¹Ude yänjirän Herottä nadäwätäk tänjuk. Upänkañ Anutu injamiken ba äma itkuño u injamiken yänkehärom tañkuko unita epän ämaniye yäwet-pewän päñku Jon komi yot gänañ irirän kotäki madän täknejpän Gäpe gänañ pejpän yäpmän päbä imiñkuñ. Imäkañ webe gubañ unitä miñi Herodiasta imiñkuk. ¹²Tänpäkañ Jon u kotäki madänkuñ-ken u parirän iwaräntäkiyetä päbä yäpmän päñku äneñkuñ. Äneñkañ päñku Jesu manbiñam iwetkuñ.

Jesutä äma 5,000ta ketem yepmän towiñkuk

Mak 6:31-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13

¹³Jesutä Jon kotäki madänkuño unitäño manbiñam nadänkañ Gäpe gänañ äronpäñä kome kubäken äma nämo irani-ken inipärik irayän nadänpäñ kuñkuk. Kuñjirän ämawebe Jesu ude kuk yän nadänkañ ämawebe uken-uken nanik yotpärareni peñpeñ Jesutä irayän kuñkuk-ken u päñku it kireñkuñ. ¹⁴^sTänjirä kome uken ahänjpän Gäpe terak naniktä äpä ämawebe äbot pähap u yabänpäñ butewaki nadän yämiñkuk. Täñkañ käyäm paräm ikek yäpän tägañ moreñkuñ.

¹⁵Ude täñ irirän kome bipänä iwaräntäkiyetä iwetkuñ; ño jopi-ken itkamän. Iritna kome bipayän täyak. Unita ämawebe ño yepmañpi ini komen komen kuñpäñ ketem yäpmänpäñ nañput yäk. ¹⁶Ude yäwäwä Jesutä yänjuk; A! Imata kut yän yäwetkañ? Injin yepmän towiwura! ¹⁷Ude yäweränä yänkuñ; Ninä käräga 5kät gwägu tom yarä-gänpäñ injtkamän yäk.

¹⁸Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; U näka namut yäk. ¹⁹^hUde yänjpän ämawebe yäwet-pewän wädan gänañ mañit yäpmän kuñkuñ. Täñjirä käräga 5 u ba gwägu tom yarä u yäpmänpäñ kunum terak doränpäñ ketemta Anutu bänep täga man iwetkuk. Bänep täga man iwetkañ ketem u tokätpäñ yäpmän danipän iwaräntäkiyeta yämiñkuk. Yämänkañ unitä yäpmänpäñ ämawebe päke unita yämiñtän kuñkuñ. ²⁰ⁱTänpäkañ ämawebe kudup nañpä koki tänpäpäñ ätu jop peñkuñ. Tänpäkañ jop patkuño u yäpmänpäñ yäk 12 ude daiwä tokneñkuñ. ²¹Ämawebe Jesutä yepmän towiñkuko uwä 5,000 ude. Tänpäkañ u äma ekäni-gänpäñ daniwani, webe ironji-kät nämo.

Jesutä gwägu terak yeñtän kuñkuk

Mak 6:45-56; Jon 6:16-21

²²⁻²³^jEruk, Jesutä iwaräntäkiye yäniñ kireñpewän Gäpe terak äromañ gwägu udude käda intäjukun kuñkuñ. Kuñjirä Jesutä ämawebe

^s 14:14 Mat 9:36 ^h 14:19 Mat 15:35-39; Mak 8:6-10 ⁱ 14:20 2Kn 4:44 ^j 14:23 Luk 6:12, 9:28

yepmanpän kuŋ morenjirä Jesu inigän pom terak äronpän nani-kät man yänpän-nadäk täŋkumän. Ude täŋ irirän kome bipmänjirän Jesu inigän-inik itkuk. ²⁴Tänpän kaŋkuk; Gäpe iwaräntäkiyetä yäpmän kuŋkuŋo u kumaŋ gwägu bämopi-ken ahänkuk. Ahänjirän gäpetä kwayän täŋkuk käda mänit taŋi pähaptä äbuk. Täŋjirän gwägutä taŋi tokätpäŋ gäpe gänaŋ äpmonpayän täŋkuk. Ude täŋjirän kuna yäknat pipiri pähap täŋkuŋ.

²⁵⁻²⁶^k Bipani käron pipiri pähap ude täŋ irirä kome yäŋeŋkuk. Yäŋewänä iwaräntäkiye pen ude täŋ irirä Jesutä yabänpän gwägu terak yeŋtäŋ kuŋjirän bankentä kaŋpäŋ yänkuŋ; Yäke-e! Mäjo kubä äbätäk! yän yänpän kähän yänkuŋ. ²⁷Ude yänjirä Jesutä yäniŋ bitnänpän yäwetkuk; Umuntäneŋo. Näkŋa äretat yäk. ²⁸Ude yäwänä Pitatä nadänpän iwetkuk; Ekänina! Gäkŋa äbänpänä yäwikaŋ näk gwägu terak gäkä äbätan udegän ärewa! yäk. ²⁹^l Yäwänä Jesutä iwetkuk; Äbiwä! yäk. Äbi yän iweränkaŋ Pitatä gäpe terak naniktä äpämaŋ gwägu terak yeŋtäŋ Jesutä itkuk-ken kuŋkuk. ³⁰Yeŋtäŋ kuŋtängän mänit pähap piänjirän gwägu tokärän kaŋkaŋ umuntaŋpän gwägu gänaŋ äpmonpayän täŋkuk. Tänpän gera yänkuk; Wära! Ekäni gäk nepmänit yäk. ³¹^m Yäwänä uterakgän Jesutä kerä iŋitpäŋ iwetkuk; Gäk nadäk-nadäkka äreyäwani! Imata bänep yarä niked peyan?

³²Ude iwetpäŋ injiränkaŋä gäpe terak äronjirän mänit u bitnäŋkuk. ³³ⁿ Täŋjirän äma gäpe terak itkuŋo unitä Jesu gämori-ken gukut imäpmok tänpän inij oretkuŋ. Tänpän ŋode iwetkuŋ; Gäk Anutu täŋo ironji bureni-inik! yäk.

³⁴Eruk ude tänpän gwägu irepmitpäŋ Genesaret kome gwägu gägäni-ken ahänkuŋ. ³⁵Ahänpän irirä ämawebe ätu Jesu kaŋpäŋ nadänpän man pewä yäpmän yotpärare it yäpmän kuŋkuŋo ude kuŋatkuk. Kuŋarirän ämawebe käyäm ikek yän-yäknat yäpmän Jesuken äbuŋ. ³⁶^o Äbänpän Jesu butewaki man ŋode iwetkuŋ; Nadän yämiŋjiri tekka moräkigän injirä käyämi paorut yän iwetkuŋ. Ude iwerä nadän yämiŋjirän käyäm ikek teki moräkigän iŋitkuŋo u kudup tägaŋ moreŋkuŋ.

Ketemtä bänepnin nämo tänpän wak täkaŋ

Mak 7:1-23

15 ¹Kadäni uken Jerusalem yotpärare-ken nanik Parisi ba Baga man yäwoŋärewani äma ätutä Jesuken ahänpän ŋode iwet yabänkuŋ; ²^p Gäwaräntäkaye imata oraniye täŋo man kädet irepmit täkaŋ? U ketem näna yänpän kerä nämo ärutkaŋ jop yäpmänpän nak täkaŋ yäk.

^k 14:26 Luk 24:37 ^l 14:29 Jon 21:7 ^m 14:31 Mat 8:26 ⁿ 14:33 Mak 4:39

^o 14:36 Mat 9:20-21; Mak 5:27-28; Luk 8:44 ^p 15:2 Luk 11:38

³Ude yäwäwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; In imata orajiye täño man kädet iwatpäñ Anutu täño бага man irepmit täkañ? ⁴^q Anututä bian ñode yänkuk; Gäk meñka nanka orañ yämen. Ba kubä ñode; Äma kubätä miñi nani yebewänä kumäñ-kumäñ utneñ. ⁵Inä man bureni u nadäkañ upänkañ u mäde ut imiñpäñ ñode yäk täkañ; Äma kubätä imaka täga kubäta miñi nani täñkentäñ yämikta yäwekopäñ ñode yäwerek; Ño ekta taminäñipäñ ek jop irirän Anututa biñam peyat yäñ yäwerek. Wa! Miñi nani nämo nadäñ yämiñpäñ ude yäweko uwä in täga täyan yäñ iwetneñ. ⁶In ude täñpäñ Anutu täño man yäpmäñ äpäñkañ injinken man meham täk täkañ. ⁷Jop manman yäwani inta profet biani kubä wäpi Aisaia unitä man Anututä nadäk-nadäki-ken peñirän ñode yänkuko uwä bureni ahätañ;

⁸⁻⁹ Äma äbot ño menitä näk naniñ oret täkañ upänkañ bänepitä näka bitnäk täkañ.

Äma täño бага mangän iwat täkañ unita naniñ orerirä näk nämo nadäñ yämik täyat.

Ais 29:13

¹⁰Jesutä man ude yänpäñ ämawebe ätu yäñ yän-yäkñat päbä yepmañpäñ yäwetkuk; Man ket ñode täwera nadäwä tärewut; ¹¹^r Imaka mejin gänañ äpmok täkañ unitä bäneppin nämo täñpänwak täkañ. Imaka bäneppin-ken naniktä äbämañ mejin-ken äbäk täyak unitä täñpewän bäneppin wak täkañ. ¹²Ude yäwänä iwaräntäkiyetä dubini-ken kuñpäñ iwetkuñ; Gäk nadätañ? Gäk man u yänjiri Parisi ämatä nadäñpäñ gäka kokwawak nadäkañ yäk.

¹³Ude yänjirä Jesutä yänkuk; Päya kudup Nana kunum gänañ naniktä nämo piñkuko uwä däyamäñpäñ api buñärek. ¹⁴^s In Parisi äma mäde ut yämik täkot. Uwä dapuri tumbanitä noriye dapuri tumbani kädet yäwoñärek täkañ. Upänkañ äma dapuri tumbani yarätä keru kowat injirän täñkañä kuñtängän awañ gänañ bok äpmodeñ yäk. ¹⁵Jesutä ude yäwänä Pitatä iwetkuk; Gäk man wärani niwetan unitäño mebäri yäwi nadäna yäk.

¹⁶Yäwänä Jesutä yänkuk; Ai! In udegän, man yänjira nämo nadäwä tumäk täkañ. ¹⁷Mebäri ñode nämo käwep nadäk täkañ; Mejintä imaka nañirä kokjin gänañ päpmo ini irani-ken itkañä käderi-kengän äpämañ kuk täkañ. ¹⁸Täñpäkañ imaka waki bäneppintä nadäk täkañ unitä bäneppin täñpänwak täkañ. ¹⁹^t Äma bänepitä imaka wakiwaki ñode pewän ahäk täkañ; Nadäwäwak, ämik, kubokäret, kubo, äma yäniñ wärät man, ba jop manman. ²⁰Imaka udewanitä Anutu iñamiken täñpewän wak täyak yäk. Täñpäkañ ketjin nämo ärutkañ ketem piñitpäñ nak täkañ unitä bäneppin nämo täñpänwak täkañ yäk.

^q 15:4 Kis 20:12; Kis 21:17; Lo 5:16 ^r 15:11 Mat 12:34 ^s 15:14 Mat 23:16,24; Luk 6:39; Rom 2:19 ^t 15:19 Stt 8:21; Mat 12:34

Kenan webe kubätä Jesuta nadäkinik täñ imiñkuk

Mak 7:24-30

²¹ Jesutä ude yänpänj kome u peñpeñ Kenan kome, yotpärare yarä wäpi Tire kenta Sidon itkumän-ken ukäda kuñkuk. ²² Pänju irirän guñ äbotken nanik webe kubä, kome uken nanik unitä päbä Jesuta gera ñode yänkuk; Ekäni! Gäk Devit täño oranitä näka butewaki nadän nam! Näkño äpetnawä mäjo kubätä kotawänkañ komi pähap nadän it täyak yäk. ²³ Ude yäwänä Jesutä nadänpänj man kowata kubä nämö iwetkuk. Ude täñjirän iwaräntäkiyetä Jesu dubini-ken kuñpänj iwetkuñ; Gäk webe ño yän iwatpewi kwän! U yän-urukuruk yänjtän niwatak yäk.

²⁴ ^u Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Anutu Nantä näk Isrel äma äbot, peñ awähutpeñ kuñarani, ugänpänj täñkentäkta näwerän äput yäk. ²⁵ Täñpakañ webe u ehutpänj äbä Jesu dubini-ken gukut imäpmok täñpänj yänkuk; Ekäni, gäk jop waki täñkentän nam! ²⁶ Ude iweränä Jesutä iwetkuk; Nanak täño ketem yäyomägatpänj aña yämiwä nämö tägawek. ²⁷ Ude iweränä webe unitä iwetkuk; Bureni yäyan upänkañ aña mähemiyetä ketem nañkañ kokoki pewä mañirä jop waki nak täkañ yäk. ²⁸ ^v Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Wanotna, nadäkinikka tañi! Unita näwet yabätan udegän täñ gamitat. Ude yänjirän uterakgän äperi tägañkuk.

Jesutä ämawebe käyäm ikek mäyap yäpän tägañkuñ

Mak 7:31-37

²⁹ ^w Ude täñpänj Jesu kome u peñpeñ Galili gwägu-ken päñku pom kubä terak päro mañit itkuk. ³⁰ Mañit irirän ämawebe bumta Jesu känäyän äbuñ. U käyäm mebäri mebäri ñode täñpani yän-yäkñat yäpmänj äbä Jesu dubini-ken yepmañkuñ; Kuroñi waki, dapuri tumbani, kwäyähäneñ täñpani ba man nämö yäwani ba käyäm ikek ätu Jesu dubini-ken yäpmänj äbänjirä Jesutä kudup yäpän tägañkuñ. ³¹ ^x Yäpän tägawäpänj yepmañpän man nämö yäwanitä man yänkuñ. Ba kwäyähäneñ täñpanitä kädet ini kuñatkuñ. Täñpänj äma kehäromini nämotä kehäromi yäpuñ. Ba dapuri tumbanitä dapun ijiñkuñ. Ude täñpakañä ämawebe päke unitä yabänpänj jäkjäk yänpänj nadäwätäk pähap täñkuñ. Ude täñpänj Isrel nanik täño Anutu bumta iniñ oretkuñ.

Jesutä äma 4,000ta ketem yepmänj towiñkuk

Mak 8:1-10

³² ^y Täñpakañ Jesu uwä iwaräntäkiye yän-yäkñat päbä yepmañpänj yäwetkuk; Näk ämawebe päke ñonita butewaki nadätat. Ninkät kepma

^u 15:24 Mat 10:6 ^v 15:28 Mat 8:10,13 ^w 15:29 Mak 7:31 ^x 15:31 Mak 7:37

^y 15:32 Mat 14:14

yarākubā it yāpmān abāṅkā nakta bumta yekaṅ. Tāṅirā jop yepmana pāṅku kādet miṅin nakta kumneṅ yānpān nadāwātāk tāyat yāk. ³³Ude yāwānā iwarāntākiyetā iwetkuṅ; Kome jopi-ken ṅodeken ketem deken yāpmānpān āma ābot pāhap ṅodewani yepmān towina naṅ tokṅeneṅ? ³⁴Ude iwerāwā Jesutā yāwet yabāṅkuk; Injinken dākum jide itkaṅ? Yāwānā iwetkuṅ; Kārāga 7kāt gwāgu tom yarā yāk.

³⁵Ude iwerā nadāṅkaṅ āmawebe pāke u yāwet-pewān maṅjit yāpmān kuṅkuṅ. ³⁶Ude tāṅirā kārāga 7 ukāt gwāgu tom yarā u yāpmānpān Anutu-ken bānep tāga man yānpān iwarāntākiyeta yāmiṅkuk. Yāmānkaṅ unitā yāpmān daniṅpān āmawebe pāke unita yāmiṅ yāpmān kuṅkuṅ. ³⁷Yāmākaṅ āmawebe pāke u naṅpā koki tāṅpāpān ātu jop peṅkuṅ. Jop patkuṅo u yāpmānpān yāk 7 ude daiwā tokṅeṅkuṅ. ³⁸Tāṅpākaṅ āma ketem naṅkuṅo u 4,000 udetā naṅkuṅ. Webe ironi-kāt nāmo daniwani. ³⁹Eruk ude tāṅkaṅ āmawebe u yepmaṅpān kuṅirā Jesu ini uwā gāpe terak āromaṅ kuṅtāṅgān Magadan komeken ahāṅkuk.

Kudān kudupi kakta āneṅi yāṅkuṅ

Mak 8:11-13; Luk 11:29, 12:54-56

16 ^{1z} Eruk Magadan komeken ahāṅpān irirān Parisi āmakāt āma Satyusi ābotken nanik ātutā ābāṅpān Jesutā goret kubā tāṅpān kaṅpān manken kaṅ tenayāṅ nadāṅpān peṅ iwetkuṅ; Ai! Gāk kudān kudupi kubā tāṅiri kaṅpān Anututā gepmaṅpān āpun yāṅ nadāna! yāk. ²Ude yāwāwā yāwetkuk; In kome tāṅo kudān ṅode yabāṅpān-nadāk tākaṅ; Bipāda kome gāmāni ijiṅirān kwep edap api ijiwek yāṅ yāk tākaṅ. ³Ba yāṅewānkaṅ tamimaṅ gubam kubiri gwāgārirān iwān taṅi tawayāṅ yāṅ yāk tākaṅ. Tāṅpān in kome tāṅo kudān jopi udewani yabāṅpān-nadāk tākaṅ upāṅkaṅ nāk kudān kudupi tāṅ yāpmān āburo unitāṅo mebāri imata nāmo kaṅpān nadāk tākaṅ? ^{4a} In nadākaṅ? Waki tāṅpani āmawebe ābot intā kudān kudupi yabākta nāwet yabāk tākaṅ. Upāṅkaṅ kudān kudupi mebāri kubā nāmo tāṅira kānayāṅ! Nāmo, kudān bian profet Jona terak ahāṅkuko udegān ahāṅirān api kāneṅ.

Āma tāṅo nadāk wakita dapun ket tāk tākot

Mak 8:14-21

⁵Tāṅpān iwarāntākiye kārāga dākum guṅ taṅpān peṅpeṅ Jesu-kāt gāpe terak āronpeṅ gwāgu kukṅi udude kāda kuṅkuṅ. ^{6b} Pāṅku itkaṅ Jesutā yāwetkuk; In Parisi āmakāt Satyusi ābotken nanik tāṅo yista ket nadāṅpān kaṅ kuṅarut! ⁷Ude yāwānā iwarāntākiyetā nāwetgāwet ṅode tāṅpān yāṅkuṅ; Yista yāyak u imata yāyak? Kārāga guṅ taṅpān peṅpeṅ ābāmāṅo unita kāwep nadāṅpān niwetak yāk.

^z 16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 ^a 16:4 Mat 12:39; Luk 11:29 ^b 16:6 Luk 12:1

⁸ Man ude yänjirä Jesutä nadänpän yäwetkuk; Wa! Nadäkinikjin kwini. In imata käräga penpen äbäño unita man yänpän-nadäk täkañ? Unita nämo yäyat. ⁹^c Näkä imaka bian täñkuro unita tänguñ täkañ ba? In imata guñ tänpän näwetgäwet täkañ? Näk käräga 5 upän äma 5,000 ketem yepmän towiwa nañpä tagawäpän ketem jop patkuño u yäk jide daiwä tokñenkuñ? ¹⁰^d Ba käräga 7 upän äma 4,000 yepmän towiñira nañpä koki tänpäpän ketem jop patkuño u yäk jide daiwä tokñenkuñ? ¹¹ Unita in imata nämo nadäwä tärekañ? Näk yis yäro uwä kärägata nämo täwetat. Parisi ämakät Satyusi äbotken nanik täño kädet kuñat-kuñatta yänpän yis terak utpän täwetat. Äma u nämo yäwarän täneñ yänpän man u täwetat. Unitäño nadäk-nadäk waki unita ket kañiwatpän kañ kuñarut yän ude nadänpän täwetat. ¹² Man ude yäweränkañ eruk nadäwä tärewäpän yänkuñ; Bureni! Yis, käräga-kät awähurani unita nämo niwetak. Parisi ämakät Satyusi äbot täño man yäkyäki ba kädet kuñat-kuñarita ket kañiwatpän kañ kuñarut yän yänpän niwetak yäk.

Pitätä Jesu täño mebäri yänahänkuk

Mak 8:27-30; Luk 9:22-27

¹³ Jesutä ude yänpän iwaräntäkiye yän-yäkñat yäpmän Sisaria Pilipai komeken kuñkuk. Kuñtängän Jesutä kädet miñin iwaräntäkiye ñode yäwet yabänkuk; Ämawebetä Äma Bureni-inikta netä yän iwet täkañ? ¹⁴^e Yäwänä iwetkuñ; Ätutäwä Jon, ume ärut yämani yän yäk täkañ. Ba ätutäwä profet biani Elaija yän yäk täkañ. Täñ, ätutäwä Jeremaia ba profet biani ätu uken nanik kubä yän yäk täkañ yäk.

¹⁵ Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Täñpäkañ injinä näkawä netä yän yäk täkañ? ¹⁶^f Yäwänä Saimon-Pita unitä iwetkuk; Gäk Kristo, Anutu Irit Mähemi unitäño nanaki yän iwetkuk. ¹⁷^g Yäwänä Jesutä ñode iwetkuk; Saimon, Jona täño nanaki, gäka gäripi nadätat! Nadäk-nadäkka uwä ämaken naniktä nämo ahätak. Nana kunum gänañ naniktä yänkwawa täñ gamitak. ¹⁸^h Ude yänpän iwetkuk; Bureni ñode gäwera nadä; Wäpka Pita yän gäwet täkañ u mebäri mobä unita gäkä terak äbotnaye yepmanpa kehäromi irirä äma waki täño kehäromitä nämo api däpek. ¹⁹ⁱ Täñpän näk Anutu täño kañiwat yewa unitäño yäma dārani täño ki api gamet. Ude täñkañä gäkä imaka kubä kome terak nämo yäniñ kireñjiri Anututä kunum gänañ udegän nämo api yäniñ kirewek. Täñ, gäkä imaka kubä kome terak yäniñ kireñjiri Anututä kunum gänañ udegän api yäniñ kirewek yäk. ²⁰^j Ude yänpän iwaräntäkiye yäñiwät man kehäromi ñode yäwetkuk; Intä näka Anutu täño iwoyäwani äma Kristo yän ämawebe nämoinik yäwetneñ.

^c 16:9 Mat 14:17-21 ^d 16:10 Mat 15:34-38 ^e 16:14 Mat 14:1-2; Mak 6:14-15;

Luk 9:7-8 ^f 16:16 Jon 6:69 ^g 16:17 Mat 17:5; Gal 1:15-16 ^h 16:18 Jon 1:42; Efe 2:20

ⁱ 16:19 Mat 18:18; Jon 20:23 ^j 16:20 Mat 17:9; Mak 9:9

Jesutā nāk api kumbet yāñ yāñkuk

Mak 8:31–9:1; Luk 9:22–27

²¹Kadāni uken Jesutā yāput peñpāñ imaka ahāñ imikta yāñ imani unita iwarāntākiye yāwetkuk; Nāk komi pāhap api nadāwet. Tāñpākañ Juda tāño āma ekāni ba bāmop āma intājukun tāñpani-kāt Baga man yāwoñārewani āmatā māde api ut namineñ. Tāñkañ nutpāñ ānenayāñ tāñjopāñ kepma yarākubā tāreñjirān kodak tañpāñ āneñi api akwet.

²²Ude yāwerānā Pitatā Jesu inipārik yāñikñat pāñku ibeñpāñ yāñkuk; Ekāni, Anututā tāñkentāñ gamiñjirān imaka ude wani nāmoinik api ahāñ gamek yāk. ²³Yāwānā āyāñutpāñ Pita ñode iwetkuk; Satan, gāk kewe! Gāk kādet tāñpipiñ nameno! Nabā kātāñpeñ ku! Gāk man yāyan uwā Anutu-ken nanikpāñ nāmo yāyan. Uwā āma gākñaken mangānpāñ nāwetan yāñ iwetkuk.

²⁴^k Tāñpākañ Jesutā iwarāntākiye ñode yāwetkuk; Āma kubātā nāk nāwarayāñ nadāñpāñā iniken bānep nadāk-nadāki māde ut imiñpāñ bārāpi nākā kotawayāñ tāyat udegān pāya kwakāpi buramiñkañ gwāk pimiñpāñ kañ nāwarān. ²⁵^l Tāñpākañ, āma kubātā sākgāmān kañ irayāñ nadāñkañ iniken irit kuñat-kuñarita iyap tañpāñā u api paorek. Upāñkañ āma kubātā nāka yāñpāñ irit kuñat-kuñari iniñ kirewayāñ tāko uwā irit tāga api kañ-ahāwek. ²⁶^m Tāñ, āma kubātā kome tāño imaka kudup peñ bāyāñpāñ yāpmāñ kuñarayāñ tāko uwā kumāñjirān imaka imakani unitā irit kehāromi kakta tāga nāmo api tāñkentāñ imineñ. Unita irit kehāromi kañ-ahākta imatākenpāñ tāga suwawek? Nāmoinik!

²⁷ⁿ Jesutā ude yāñpāñ āneñi ñode yāñkuk; Āma Bureni-inikā nani tāño epmāget kudān ikek kudupi añeroniye-kāt api āpneñ. Āpāñpāñ āmawebe kuduptagān kādet jide jide tāñpeñ kuñat tākañ uterakgān kowata api yāmek. ²⁸Nāk bureni tāwera nadāwut; Itkañ ño inken nanik ātu nāmo kumāñjirā Āma Bureni-inik intājukun āma tāño kudān ikek āpāñjirān api kañpāñ nadāneñ yāñ yāwetkuk.

Jesu gupi inide kubā ahāñkuk

Mak 9:2-13; Luk 9:28-36

17 ¹Eruk Jesu kepma 6 ude it yāpmāñ kuñtāngān Pitakāt noripakiyat Jems Jon u yāñ-yākñat yāpmāñ pom kubā terak āroñkuk. Uken pāro inigān itkuñ. ²^o Itpāñ kañirā Jesu gupi inide kubā ahāñkuk. Injami dapuntā edap dapuri tāño peñyāñek ude āworeñkuk. Teki imaka paki inikinik tāñpāñ āgo weñkuk. ³Ude ahāñjirān yabāñkuñ; Profet bian irani yarā, Moses kenta Elaija injami terak ini ugān ahāñpāñ itkumān. ⁴Yarā

^k 16:24 Mat 10:38; Luk 14:27 ^l 16:25 Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 ^m 16:26 Mat 4:8-9
ⁿ 16:27 Mat 25:31; Sam 62:12; Snd 24:12; Rom 2:6; Rev 22:12 ^o 17:2 2Pi 1:16-18

uwä ahänpäj Jesu-kät man yänpäj-nadäk tänjirä Pitatä Jesu iwetkuk; Ekäni, itkamäj ñonita oretoret takamäj yäk. Unita gäkä yäwikañ yottaba yaräkubä kañ tänpa yäk. Gäka kubä, Mosesta kubä, Elaijata kubä yäk.

^{5p} Ude yäj irirän pengän gubam penyänek ikek kubätä äpä uwäk tänpäj yepmañkuk. Uwäk tänpäj yepmañirän gubam gänañ man kubä ñode ahäñkuk; Ñowä näkño nanakna bureni-inik. U kañpäñ gäripi-inik nadäk täyat unita in unitäño man kañ buramik tänpüt yäj yäwetkuk.

⁶Eruk iwaräntäkiye yaräkubä unitä man u nadänpäj umuntañkañ kome terak päñku injami yäpä äpmonpöpäj patkañ bumta kwiñkuñ.

⁷Ude tänjirä Jesu dubini-ken kuñpäñ yepmäñit tänpäj yäwetkuk; In umuntäneño! Akuwut! ⁸Yäwänä iwaräntäkiye u dapuri ijiwä kwäpäñ Jesu inigän irirän kañkuñ. ^{9q} Ude täñkañ pom terak naniktä äpäñit äpäñit Jesutä jukuman ñode yäwetkuk; Imaka kudupi kakañ unitäño manbiñam äma ätu pengän nämo yäwetneñ. Äma Bureni-inik kumbaniken naniktä kodak tañpäñ akwänkañ kañ yäwerut yäk.

^{10r} Ude yäweränä iwaräntäkiyetä iwet yabänkuñ; Baga man yäwoñärewani äma imata ñode yäk täkañ? Elaijata jukun ahäwänkañ Anutu täño iwoyäwani äma Kristo u mäden api ahäwek.

¹¹Iweräwä Jesutä kowata ñode yänkuk; Elaijata jukun ahäwänkañ Kristo mäden api ahäwek yäj yäk täkañ u täga yäk täkañ. Unita bureni ñode täwetat; Elaija uku ahäñkuk. Ahänpäj Kristo ahäwayäj täko unita kädet täwit imiñkuk. ^{12s} Ahänpäj irirän nämo kañpäñ nadänkañ kudän waki mäyap täñ imiñkuñ. Täñkuño Äma Bureni-inikta udegän komi mäyap api täñ imineñ. ^{13t} Jesutä ude yäweränkañ nadäwä tumbuñ; Elaijata yäyak uwä Jon ume ärut yämanita yäyak yäj nadänkuñ.

Iwaräntäkiyetä tänpä wañkuñ

Mak 9:14-29; Luk 9:37-42

¹⁴Eruk pom terak naniktä äpänpäj ämawebe itkuñ-ken u ahänjirä äma kubätä päbä Jesu dubini-ken gwäjiñ äpmonpäj iwetkuk; ¹⁵Ekäni, gäk nanaknata butewaki nadäj imi yäk. U tängunguñ tañpäñ mañpatäbotkañ kädap gänañ ba ume gänañ äpmok täyak. ¹⁶Ude tänjirän nanakna yäpmäj gäwaräntäkaye-ken äbänjira yäpna tägawut yänkañ tänpä wañ yäk. ^{17u} Yäwänä Jesutä gañani nadänpäj ñode yänkuk; Wa! In bänepjin gwäjiñ ärowani. Nadäkinikjin nämo! Jidegän api nadäwä tumneñ? Äma in udewani-kät wari kuñatta nämo nekañ! Ude yänpäj äma u iwetkuk; Eruk, ironji uwä yäpmäj äbi! ¹⁸Ude yäwänä ironji u yäpmäj äbänjirän mäjo ibenpewän nanak u kakätänpeñ kuñkuk. Kakätänpeñ kuñirän tägañpäñ itkuk.

^p 17:5 Sam 2:7; Ais 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Lo 18:15 ^q 17:9 Mat 16:20

^r 17:10 Mal 4:5 ^s 17:12 Mat 11:14, 14:10 ^t 17:13 Luk 1:17 ^u 17:17 Lo 32:5,20; Jon 14:9

19^v Täñirän iwaräntäkiyetä Jesu inigän irirän iwet yabänkuḡ; Nin imata majo u iwat kirekta täna wawäpäḡ pemäḡ? 20-21^w Yäwäwä yäwetkuk; Nadäkinikjin täpuri-inik unita täḡpä waḡ yäk. Näk bureni täwetat; Nadäkinik bureni u imaka kubä kehäromi nikek. Nadäkinikjin bureni, bak mujip udewani täpuri ireko uwä pom ḡo ḡode iwetneḡ; Wädäḡ udu ku! Iweräwä man buramiḡpäḡ täga wädäḡ kwek. Nadäkinikjin täpuri it tameko uwä imaka kubä täḡpäwä bureni nämowä nämö ahäwek.

22^x Jesutä ude yäwetpäḡ päḡku Galili komeken iwaräntäkiye-kät käbeyä täḡpäḡ yäwetkuk; Kadäni käronḡi nämö iritna äma kubätä Äma Bureni-inik jop nadäḡ äma keru terak api pewek. 23 Peḡirän kumäḡ-kumäḡ utpäḡ äneḡirä kepma yaräkubä täreḡirän api akwek yäk. Ude yäwän nadäḡpäḡ iwaräntäkiye butewaki pähap nadäḡkuḡ.

Jesu takis moneḡ pekta manbiḡam yäwetkuk

24^y Täḡpäḡ äyänutpeḡ Kapeneam yotpärare-ken kuḡirä kudupi yot täḡkentäkta takis moneḡ yäpani äma ätutä äbänpäḡ Pita ḡode iwet yabänkuḡ; Täwoḡäreḡ ämajintä kudupi yot täḡo takis moneḡ pek täyak ba nämö pek täyak? 25 Yäwäwä Pitatä yäwetkuk; U pek täyak! yäk. Ude yänpäḡ yot Jesutä itkuk-ken u äronpäḡ man nämö iwerirän Jesutä Pita pengän iwet yabänkuḡ; Saimon, gäk jide nadätan? Kome täḡo intäjukun ämatä iniken epän täḡkentäkta takis moneḡ yäpmäk täkaḡ u netä keriken nanik yäpmäk täkaḡ? Iniken mäyemiye-ken nanik bok yäpmäk täkaḡ ba ämawebe gägäni täḡo-gänpäḡ yäpmäk täkaḡ? Jide nadätan?

26 Yäwänä Pitatä iwetkuk; Ämawebe gägäni täḡo-gänpäḡ yäpmäk täkaḡ, iniken mäyemiye-ken nanik nämö yäpmäk täkaḡ yäk. Pitatä ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Täga yäyan, iniken mäyemiye uwä takis moneḡ nämö pek täkaḡ. U jop it täkaḡ. 27 Upänkaḡ ninta nadäwä wak täḡ nimineḡo u deta gwäḡu-ken kuḡkaḡ gwäḡu tom kubä pengän wabiwayäḡ täyan u wädäḡpäḡ yäpmänkaḡ meni yäpmäḡ aḡeḡpäḡ moneḡ kubä kaḡpäḡ ninek-tagän yänpäḡ moneḡ u takis yäpani äma unita kaḡ yämi.

In nanak täpuri ude bumik kuḡatneḡ

Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

18 1^z Kepma uken Jesu täḡo iwaräntäkiyetä Jesuken kuḡpäḡ ḡode iwet yabänkuḡ; Anutu täḡo kaḡiwat yewa gänäḡ netätä intäjukun täḡpäḡ itak? 2 Eruk ude yänjirä Jesutä nanak täpuri kubä yänpewän äbänpäḡ bämopi-ken teḡkuk. 3^a Teḡpäḡ ḡode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. In injinta nadäwä äpani täḡpäpäḡ nanak täpuri ḡodewani bumik nämö kuḡatnayäḡ täkaḡ uwä Anutu täḡo kaḡiwat yewa gänäḡ nämoinik

^v 17:19 Mat 10:1 ^w 17:20 Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6, 1Ko 13:2 ^x 17:22 Mat 16:21
^y 17:24 Kis 30:13; Kis 38:26 ^z 18:1 Luk 22:24 ^a 18:3 Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17

api äronen. ⁴Täjppäkaŋ äma kubätä iniken gupi ba nadäk-nadäki yäpmäj äpäjppäj nanak täpuri bämojpin-ken itak ñodewani bumik kuŋarayäj täyak uwä Anutu täjo kaŋiwat yewa gänaŋ intäjjukun äma ude täjppäj api irek.

⁵^b Täjkaŋ äneŋi ñode yäwetgän täjkkuk; In nadäkaŋ? Äma kubätä näka nadäjppäj nanak täpuri ñodewani kubäta oraŋ imayäj täyak uwä näka udegän api oraŋ namek. ⁶^c Upäjkaŋ äma kubätä nanak ñodewani nadäkiniki näkken pek täkaŋ u yäj-yäkŋat-pewän momi tänejo uwä äma udewaniwä Anututä kowata wakitä wakiinik api imek, ämatä mobä bärüm kotäkiken topmäjppäj ume gänaŋ maŋpä äpmonenjo u irepmirek.

⁷Wära! Komen äma inta butewaki nadätat. Imata, äma waki ätutä täj-täkŋat-pewä inken nanik mäyap api waŋ moreneŋ. Bureni, täjyäkŋarani äma udewani itkaŋ, upäjkaŋ jide täjppäj kowata api irepmitneŋ? ⁸^d Unita ketka ba kuroŋkatä wakiken gepmaŋpayäj täjppänä u madäj täkŋenppäj kaŋ maŋpi kut yäk. Irit kehäromi kaŋ-ahäwayäj nadäjppäjä jop kwäyhäneŋ täjppäj kaŋ it. Ude nämo täjkaŋ ketka kuroŋka bok yäpmäj kuŋarayäj täno uwä kädäp pähap gänaŋ api äpmonpen! ⁹Ba dapunkatä wakiken gepmaŋpayäj täjppänä dapunka dätpäj kaŋ maŋpi kut. Irit kehäromi kaŋ-ahäwayäj nadäjppäjä ude täjkaŋ dapunka tumbani kaŋ kuŋat. Dapunka bok ijinŋaŋ kuŋatpäjä geŋi täjo kädäp pähap gänaŋ api äpmonpen.

Yawak kubä paotkuko unitäjo man wärani

Luk 15:3-7

¹⁰⁻¹¹^{e f} Man ude yäjppäj äneŋi pen ñode yäwetgän täjkkuk; Inä kwikinik kuŋatpäj ironi täpuri täpuri ñonita nadäjirä äpani nämo täneŋ. Näk unita ñode täwera nadäwut; Nanak täpuri täpuri u Anutu dapuri-ken äpani nämo kuŋat täkaŋ. Nämo, u aŋeroniye nikek. Aŋero kunum gänaŋ Nana-kät bok itkaŋ unitä watäni it yämik täkaŋ.

¹²In jide nadäk täkaŋ? Äma kubä yawakiye 100 uken nanik kubä-tägän paoreko uwä ini paorän yäj täga yäwek? Nämo inik, yawaki ⁹⁹ u yepmaŋkaŋ yawak paotpen kweko unita päŋku wäyäkŋewek. ¹³Näk bureni täwetat. Äma uwä wäyäkŋenŋkä kaŋ-ahäjppäjä oretoret ⁹⁹ itnejo unita nämo täjpek. Nämo, paotpen kwanipäj kaŋ-ahäweko unita oretoret pähap täjpek. ¹⁴Täjppäkaŋ Nanjin kunum gänaŋ naniktä ämawebe äpani ukeŋonita udegän nadäk täyak. Kubätä paotta nämo nadäk täyak.

^b **18:5** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 ^c **18:6** Luk 17:1-2 ^d **18:8** Mat 5:29-30

^e **18:10** Hib 1:14 ^f **18:11** Luk 19:10

Momi tänpäni yäpätägakta man

Luk 17:3

^{15g} Jesutä ude yänpän yänjuk; Notkapak kubätä waki täñ gaminjirän gäk kuñkañ äma ukät injekgän itpäñ waki täñ gameko u kwikinik yän paideñ. Täñkañ man yäwi gäkño man buramiwänä äneñi not täñpeñ kuñatdeñ. ^{16h} Upänkañ gäkño manta bitnäwänä äma kubä ba yarä yämagurikañ ukät bok yänpän yäpä-siwon tawäpäñ teneñ. Ude täneño uyaku nadän gamek. ¹⁷ⁱ Täñpäkañ äma yaräkubä intäño manta bitnäwänä äbot tänpäni täño käbeyä-ken täga teneñ. Ba äbot tänpäni käbeyä täño man unita udegän bitnäwänä äma u mäde ut iminjirä guñ äma, ba takis moneñ yäpani ude kuñarek.

^{18j} Näk bureni täwetat. In imaka kubä kome terak nämo yäniñ kireñirä Anututä kunum gänañ udegän nämo api yäniñ kirewek. Ba in kome terak yäniñ kireñirä Anututä kunum gänañ udegän api yäniñ kirewek. ^{19-20k l} Ba äneñi ñode täwetgän täñpa nadäwut; Äma yarä ba yaräkubätä näka yänpän käbeyä täñirä näk u bämopi-ken api iret. Unita inken nanik yarätä imaka kubäta bänep kubägan peñpäñ Anutu-ken yänpäinjirän kunum gänañ Nanatä nadän yämiñpäñ mani api buramiwek.

Momi pekpek täño man

Luk 17:3-4

²¹ Jesutä man ude yänjirän Pitatä iwetkuk; Ekäni! Notnapak kubätä waki täñ namik täñjirän momini u kadäni kadäni peñ imiñ yäpmän kuñtäyiwä kadäni 7 ude täreñjirän äneñi wari peñ imettawä? ^{22m} Pitatä ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Ude nämo. Gäk notkapak täño momini kadäni kubä ba yarätagän ude nämo peñ imen. Pen waki udegän täñ gamiñ yäpmän äronjirän gäk pen wakini pekpek kañ täñ yäpmän ku.

²³ Täñpäñ man yänjukko unita man wärani kubä ñode yäwetkuk; Ämawebe Anututä intäjukun it yämiñpäñ yabän yäwat täyak uwä ñode bumik; Kome kubäken intäjukun äma kubä irek. Täñpäkañ epän ämawebeniye mäyaptä äma uken nanik tuñum jop yäpmänkañ gwäki nämo pek täneñ. ²⁴ Eruk kadäni kubä intäjukun äma u tuñum jop yäpani unitäño gwäki yäpa yänkañ ämawebe kubäkubäken gwäki yäpek. Yäpmän täñ kuñtängän epän ämani kubä kañ-ahäwek. Äma u tuñum jop yäpeko unitäño gwäki ärowani-inik. ²⁵ Unita äma u gwäki tañi päke u jide täñpäñ pewa täreñeñ yän nadänpäñ mäheñi iwerek. Iwerirän mäheñi unitä ñode yäwek; Imaka imaka it gamikañ u ba webe nanakaye

^g 18:15 Wkp 19:17; Luk 17:3; Gal 6:1 ^h 18:16 Lo 19:15; Jon 8:17 ⁱ 18:17 1Ko 5:13

^j 18:18 Mat 16:19; Jon 20:23 ^k 18:19 Mak 11:24; Jon 15:7 ^l 18:20 Mat 28:20; Jon 14:23

^m 18:22 Luk 17:4

kuduptagän ämata yäniḡ kireḡpāḡ gwäki yäpmanḡkaḡ kaḡ nam yāḡ iwerek. ²⁶Ude iwerirän inita butewaki nadāḡpāḡ māhemi dubini-ken kuḡpāḡ gukut imāpmok tāḡpāḡ butewaki man ḡode yāwek; Butewaki nadāḡ namiḡpāḡ kwikinik iriri kaḡ-ahāḡkaḡ waki kaḡ gama yāk. ²⁷Iwerirän māhemi u butewaki nadāḡ imiḡpāḡ momini kudup peḡ moreḡ imiḡkaḡ jop tewän kwek.

²⁸Eruk, tewän pāḡku noripak kubätä äma uken gwäki täpuri 100 kina ude nämo imeko unita kaḡ-ahāḡpāḡ kotäkigän iḡitkaḡ näkḡo monēḡ ukeḡo nam yāḡ iwerek. ²⁹Ude tāḡirän noripak u inita butewaki nadāḡkaḡ gwāḡiḡ āpmonḡpāḡ ḡode iwerek; Butewaki! Kwikinik iriri kaḡ-ahāḡkaḡ api gamet yāḡ iwerek. Ude iweränä yāwek; ³⁰Kāmi kaḡ gamayāḡ nāwetan upāḡkaḡ nāmoinik yāk. Ude yāḡpāḡ iḡit yāpmanḡ pāḡku komi yot gānaḡ teḡkaḡ iwerek; Moneḡ nami tāreḡirän api gabä kätāwä āpāmaḡ kwen yāḡ iwerek. ³¹Ude tāḡirän noriye epän penta tāḡpani unitä kaḡkaḡ kokwawak nadāḡpāḡ pāḡku ekānini-ken manbiḡam u iwetneḡ.

³²Ude iwerāwä äma ekāni unitä nadāḡpāḡ epän äma unita yāḡpewän ābānpāḡ iwerek; Wa! Gāk äma wakiinik yāk. Gāk näkken momi tāḡkunopāḡ butewaki man nāweriri näk gākḡo momika kumän peḡ gamiḡkut yāk. ³³Nākä ude tāḡ gamiḡkuropāḡ gāk imata notkapakta udegän nämo tāḡ imitan? ³⁴ⁿ Ude yāḡpāḡ kokwawak taḡi nadāḡ imiḡpāḡ komi äma kerī terak peḡkaḡ yāwerek; Äma ḡo komi imiḡ yāpmanḡ kuḡirä näkken tuḡum yāpuko unitāḡo gwäki namānkaḡ kaḡ kakätāwut yāḡ yāwerek.

³⁵^o Jesutä man wārani ude yāḡpāḡ yāwetkuk; Nana kunum gānaḡ naniktä inta udegän api tāḡ tamek. In meḡin-tāgän nämo yāneḡ. Bāneḡjin nadāk-nadākjin kuduptä notḡiye tāḡo wakini nämo peḡ yāmiḡpāḡä komi api nadāneḡ.

Ämatä webeniye yāḡyāwat tākaḡ unitāḡo manbiḡam

Mak 10:1-12; Luk 16:18

19 ¹Eruk Jesutä man ude yāḡ paotpāḡ Galili kome peḡpeḡ Judia kome Jodan ume kukḡi udude kāda kuḡkuk. ²Uken kuḡirän āmawebe māyap pāhap iwarän tāḡirä kāyām mebāri mebāri yāpän tāgaḡ yāmiḡkuk. ³^p Tāḡ irirän Parisi äma ätutä ahāḡ imiḡpāḡ tāḡ-ikḡatpena man kubä goret yāwānkaḡ manken tenayāḡ nadāḡpāḡ man kubä ḡode iwetkuḡ; Ai! Gāk jide nadātan? Äma kubä tāḡo webenitä kādet mebāri mebāri u ba u tāḡirän webeni u yāḡ iwareko uwä tāga ba waki?

⁴^q Ude yāwāwä Jesutä yāwetkuk; Wāra! Mosestä man kudän tāḡkuko u nämo daniḡpāḡ nadāk tākaḡ? Man kubä ḡode kudän tāḡkuk; Anututä

ⁿ 18:34 Mat 5:25-26 ^o 18:35 Mat 6:15; Mak 11:25; Efe 4:32; Kol 3:13 ^p 19:3 Mat 16:1

^q 19:4 Stt 1:27, 5:2

imaka imaka pewän ahän moreñirä äma bok, webe bok täñ yepmañkuk. ^{5r} Täñpäñ ñode yänkuk; Ämatä miñi nani yabä kätäñpäñ webeni-kät epmäñpäñ irirän tohari gupi kubäğän api tädeñ. ⁶ Mebäri unita yanäpi u inigän inigän nämo irani. U Anututä gupi tohari kubäğän itdenja yepmañpanipän ämatä täga nämo yäpmän danineñ.

^{7s} Yänjirän Parisi ämatä iwetkuñ; Ude yäyan upänkañ imata Mosestä manbiñam kubä ñode niwetkuk? Gäk webeka pewayän nadäñpäñjä webekata yänjimat-iwat man kudän keräpi kubä täñpäñ imiñkañ kañ yänjimat yän yänkuk. ⁸ Ude yänjirä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Manbiñam u jop nämo täwetkuk. In Anutu täño man irepmitkañ injinken gäripjin terak kuñat täkañ unita webejiye täga api yän-yäwatneñ yän yänkuk. Upänkañ pengän Anututä kädet ude täkta yäjiwätkuk. ^{9t} Näk ñode täwera nadäwut; Äma kubätä webenitä äma kubäkät momi nämo täñpekopän jop nadän yänjimatpäñ webe kubä yäpeko uwä kubokäret ude täñpek.

^{10u} Eruk ude yänjirän iwaräntäkiyetä iwetkuñ; Wära! Nädapi irit kuñat-kuñatta ude niwetan unita webe netätä yäpek? ¹¹ Yänjirä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Ämawebe mäyaptä man u nadäwä bäräp täkañ upänkañ Anututä täñkentän yämiñirän ämawebe ätutä man u täga iwatneñ. ¹² In nadäkañ? Äma ätu webe täga nämo yäpneñ. Imata, miñijetä inide bäyañ yepmak täkañ. Äma udewaniwä webe yäpmäkta gäripi nämo nadäk täkañ. Täñ, äma ätu yabäni dārani unita webe täga nämo yäpneñ. Ba äma ätuwä Anutu täño epänta yänpäñ webe nämo yäpmäk täkañ. Upänkañ äma kubä, webe yäpmäkta käderi pat imänä, eruk yanäpi täktäk täño man täweraro u buramiwek.

Ironjironji näkken äbut!

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Kadäni uken ämawebe ätutä nanakiye Jesutä keru gupi terak peñkañ nani-ken täñkentän yämikta yänjapik man yäwän yänpäñ Jesuken yän yäpmän äbuñ. Yän yäkñat yäpmän äbänjirä iwaräntäkiyetä yabän yänpäñ yäwetkuñ; Nanakjiye yäpmän ämneño! Kut! yän yäwetkuñ. ^{14v} Yänjirä Jesutä nadäñpäñ yänkuk; Yäwat kireneño! Yabä kätäwä ironjironji näkken yäpmän äbäk täkot yäk. Nämo yäjiwätneñ. Ämawebe ironjironji ñodewani äworeñpäñ kuñat täkañ uwä Anututä bureni yabän yäwat täyak. ¹⁵ Eruk Jesutä man ude yänpäñ keru gupi terak peñkuk. Ude täñpäñ tärewäkañ kome u peñpeñ kuñkuk.

^r 19:5 Stt 2:24; Efe 5:31 ^s 19:7 Lo 24:1-4; Mat 5:31 ^t 19:9 Mat 5:32, 1Ko 7:10-11

^u 19:10 1Ko 7:1-2,7-9 ^v 19:14 Mat 18:2-3

Äma gubaŋi tuŋum mähemitä Jesuken äbuk

Mak 10:17-31; Luk 18:18-30

¹⁶ Tãŋpãkaŋ äma kubã Jesu ahãŋ imiŋpãŋ iwetkuk; Yãwoŋãrewani, nãk tãga jide u tãŋkaŋ irit kehãromi kaŋ yãpet? ¹⁷ ^w Yãwãnä Jesutã iwetkuk; Gãk imaka tãgata imata nãwet yabãtan? Imaka tãga u mãhemi Anutu ini. Tãŋ, irit kehãromi yãpayãŋ nadãŋpãŋã Anututã kãdet pewani u iwarayãŋ tãno uyaku api kaŋ-ahãwen.

¹⁸ ^x Yãwãnä äma unitã yãŋkuk; Kãdet jidewanita yãyan? Yãwãnä Jesutã yãŋkuk; Gãk äma kumãŋ-kumãŋ nãmo uren, kubokãret nãmo tãŋpen, kubota nãmo tãŋpen, äma kubã manken teŋkaŋ jop manman nãmo ikŋaren. ¹⁹ ^y Ba gãk meŋka nanka oraŋ yãmen. Tãŋkaŋ gãkŋata nadãk tãyan udegãn notkapakta nadãŋpãŋ iron tãŋ imen. ²⁰ Ude iwerãnä yãŋkuk; Nãk kãdet nãwetan u kudup iwat yãpmãŋ äbãtat. Upãŋkaŋ imaka ätu jide upãŋ tãŋkaŋ irit tãgawã kaŋ yãpet?

²¹ ^z Ude yãwãnä Jesutã iwetkuk; Siwoŋi-inik kaŋ ira yãŋ nadãŋpãŋã ñode kaŋ tã; Moneŋ tuŋum ba imaka it gamikaŋ u kudup ämata yãniŋ kireŋpãŋ moneŋ yãpmãŋkaŋ ämawebe jãwãrita kaŋ yãmiŋ more. Ude tãŋpayãŋ tãno uyaku kunum gãnaŋ tuŋum tãgagãmãn api korewen. Eruk, ude tãŋ moreŋkaŋ äbã nãk kaŋ nãwat! ²² Tãŋpãkaŋ äma gubaŋi unitã man ude nadãŋpãŋ moneŋ tuŋum pãke unita bãnepitã nadãŋ bãrãp taŋi tãŋtãŋ kuŋkuk.

²³ Kuŋirãn Jesutã iwarãntãkiye yãwetkuk; Nãk bureni-inik tãwetat; Moneŋ ämatã Anutu gãmori-ken itkaŋ unitãŋo kaŋiwat yewa gãnaŋ ärokta api tãŋburut tãneŋ. ²⁴ Unita jide nadãkaŋ? Tom pãhap kubã wãpi kameri u gãnaŋ tãpuri-ken tãga ärowek? Nãmo, u kãjiŋ tãwek. Tuŋum äma udegãn, Anututã intãjukun it yãmiŋpãŋ yabãŋ yãwatta api tãŋburut tãneŋ. ²⁵ Jesutã ude yãwãnä iwarãntãkiyetã bumta kikŋutpãŋ yãŋkuŋ; Wãra! Anututã äma moneŋ ikek bãrãŋeŋ nãmo api yãmagurek yãŋ yãyan upãŋ äma jopi nin ñodewani jide tãŋpãŋ irit kehãromi api kaŋ-ahãne? ²⁶ ^a Ude yãwãwã Jesutã yabãŋpãŋ yãwetkuk; Ämatã ini-tãgãn tãga nãmo äroneŋ. Upãŋkaŋ ämatã ini tãga nãmo tãnaŋi u kudup Anututã tãga tãŋpek.

²⁷ Ude yãŋirãn nadãŋpãŋ Pitatã kowata man ñode iwetkuk; Nibã yãk. Nin imaka imaka kudup peŋ moreŋkaŋ gãk gãwarãn tãkamãŋ ñonita kowata jide api yãpne? ²⁸ ^b Yãwãnä Jesutã iwetkuk; Nãk bureni tãwetat; Anututã tãŋpewãn kome ba imaka imaka äneŋi kodak tãnayãŋ tãkaŋ-ken uken Äma Bureni-iniktã wãpi biŋam ikek itkaŋ imaka imaka api yabãŋ

^w 19:17 Wkp 18:5; Luk 10:28 ^x 19:18 Kis 20:12-16; Lo 5:16-20 ^y 19:19 Wkp 19:18

^z 19:21 Mat 6:20; Luk 12:33; Apos 2:45; Apos 4:34-37 ^a 19:26 Stt 18:14; Jop 42:2

^b 19:28 Mat 25:31; Luk 22:30; Rev 3:21

yawarek. Tānpākaŋ in nāk nāwarāntāk tākaŋ u imaka, nāk dubina-ken itkaŋ Isrel ābot 12 unitāŋo intājukun āma ude api itneŋ. ²⁹ Tānpāŋ āma kubätä nāk nāwarayāŋ nadānpāŋ noriye wanoriye, miŋiye naniye, ironiye ba imaka kuduptagān peŋkaŋ nāk nāwarayāŋ tāko uwā imaka peŋkuko u yārepmiŋpāŋ kowata tāgagāmān api kaŋ-ahāwek. Tānpāŋ irit kehāromi imaka, api yāpek. ³⁰ Upāŋkaŋ āma apiŋo wāpi biŋam ikek intājukun itkaŋ u māyaptā māde kāda kwākaŋ āmawebe apiŋo āpani itkaŋ unitā wāpi biŋam ikek intājukun api itneŋ yāŋ yāwetkuk.

Āma wain epān tāŋpani tāŋo man wārani

20 ¹ Anututā intājukun itkaŋ yabāŋ yāwat epān tāk tāyak uwā ŋode bumik; Epān māhemi kubätä tamimaŋ bipani akunpāŋ wain epāna kaŋ tāŋ namut yāŋ yānpāŋ āma ātu yāmagurayāŋ kwek. ² Kuŋkaŋ āma jop irani ātu yabāŋ ahānpāŋ yāwerek; Ai! In nākŋo wain epān tāŋ namiŋirā gwāki K20 K20 tamayāŋ yāk. Ude yāwerānkaŋ āma unitā nadāwā tāga tānpāpāŋ wain epān māhemi u iwatneŋ. ³⁻⁴ Eruk ⁹ kiŋok tāŋirān āneŋi pāŋku āma māyap namiŋ-gamiŋ bāgup-ken jop irirā yabānpāŋ ŋode yāwerek; Ai, in pāŋku wain epān tāŋ namiŋirā nāk gwāki tamayāŋ yāk. ⁵ Yāwerān nadāŋkaŋ wain epāni-ken kunēŋ. Eruk kepma kubā ugān āma māyap, tamimaŋ yāmagurek, kepma yāmagurek, bipāda yāmagurek. ⁶ Ātu itkaŋ kome bipayāŋ tāŋirān āneŋi pāŋku āma jop irani ātu irirā yabānpāŋ yāwerek; In kepma kāroŋ pāke ŋo ima tāŋ irirā kome bipmāŋtak? ⁷ Yāwānā iwetneŋ; Āma kubätä epān tāŋ imikta nāmo nimagurako unita jop iramāŋonik yāk. Yāwāwā yāwerek; Pāŋku wain epāna tāŋ namut yāk. Ude yāwerānkaŋ kunēŋ.

⁸ Epān māhemitā ude tāŋirān kome bipmāŋirān watā āmani kubā iwerek; Gāk epān āma apiŋo yāmaguraro u yāŋ-pābā kubā-kengān yepmaŋpāŋ epān tākaŋ unitāŋo gwāki yāmi yāk. Tānpāŋ epān āma māden yāmaguraro unita yāmiŋ pāŋku āma pengān yāmaguraro unita yāmi tārewut yāk. ⁹ Ude tāŋkaŋ eruk māden yāŋ-yākŋat yāpmāŋ ābeko unitā jukun K20 K20 yāpneŋ. ¹⁰ Eruk, K20 K20 yāmān yāpmāŋirā intājukun yāmagureko unitā kaŋpāŋ ŋode nadāneŋ; Tāgagāmān! yāk. Nintawā wādāŋ pāro punin kāda kāwep nimek yāŋ nadāneŋ. Ude nadāŋirā watā āma unitā māden āmneŋo unita yāmeko uterakgān intājukun āmneŋo unita udegān yāmek. ¹¹⁻¹² Ude yāmān kaŋpāŋ epān māhemi yānpāŋ-kaŋiwat tānpāŋ iwetneŋ; Ai! Māden ābāŋo uwā epān jop iŋamgān iwōŋāreŋ yāk. Nin uwā tamimaŋ naniktā epān komi nadānpāŋ tāŋ yāpmāŋ ābāŋitna bipmāŋtak. Tāmāŋopāŋ imata gwāki māden ābāŋo ukāt bok uterakgān nimitan? ¹³ Ude iwerirā epān māhemitā epān āma

° 19:29 Hib 10:34 ° 19:30 Mat 20:16; Luk 13:30 ° 20:1 Mat 21:33 ° 20:8 Wkp 19:13; Lo 24:15

u kubä ñode iwerek; Notnapak yäk. Näkä gäk nämo tänpa wakañ. Näk gwäki K20 K20 ude api tamet yäj täwerat. Täwerira täga yäj näwerañ yäk. ¹⁴Unita gwäki tamitat udegän yäpmänkañ kukot. Näkñawä in intäjukun äbäño-kät mäden äbäño ukät gwäki kubägän tamikta nadätat yäk. ¹⁵Tuñum näkña-kenpäñ ude ba ude tänpa yänkañ täga nämo täñpet? Näk iron täga täropäñ imata bänepjin tänpa wakañ? yäj yäwerek.

¹⁶ Jesutä man wärani ude yäñpäñ yänkuk; Unita ämawebe apiño mäden itkañ unitä intäjukun api itneñ. Ba ämawebe apiño intäjukun itkañ unitä mäden api itneñ.

Jesutä ini kumäkta man äneñi yänkuk

Mak 11:11-24; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

¹⁷Jesu uwä Jerusalem yotpärare-ken ärowa yänkañ iwaräntäkiye 12 ugänpäñ yämagurän yäpmän inigän kuñkuñ. Täñkañ kädet kuñit kuñit ñode yäwetkuk; ¹⁸^h Ket nadäwut yäk. Nin kuñtängän Jerusalem yotpärare api ahäne. Ahäñpäñjä Äma Bureni-inik uwä Baga man yäwoñärewani ba bämop äma intäjukun tänpäni täño kerit terak äronjirän kumäkta man api topneñ. ¹⁹Täñpäñ äma guñ äbotken nanik unita iniñ kireñirä yänjrok man iwerit, kañ-mägayänjit täñpäñ pärip-päripta utpäñ päya kwakap terak api utpewä kumbek. Kumbänpäñ äneñirä edap yarakubä täreñirän api akwek.

Jems kenta Jontä intäjukun itta yänkumän

Mak 10:35-45

²⁰Kadäni uken Sebedi webenitä Jesuken imaka kubäta yänapiwa yänkañ nanakiyat wäpi Jems kenta Jon yän-yäkñat yäpmän päñku Jesu injamiken gwäjij äpmonpäñ itkuk. Täñjirän Jesutä iwetkuk; ²¹ⁱ Jide näwerayän äbätan? Yäwänä yänkuk; Gäkä yäwikañ wäpka biñam ikek irayän täno uken nanaknayat ño dubika-ken kubätä käpmäk käda, kubätä bure käda kañ irun yäk. Ude täñpäñ wäpi biñam ikek gäkkät bok kañ irut yäk. ²²^j Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; In mebäri nämo nadänkañ yäkañ. Ume komi nitek näkä näñpayän täyat u ek udegän täga api nädeñ?

Yäwänä Jems kenta Jontä iwetkumän; Täga api näde! yäk.

²³Ude yäwänä Jesutä yäwetkuk; Bureni yäkamän. Komi nadäwayän täyat u in udegän api nadädeñ. Upänkañ näk järäpna kukñi kukñi itdayän yäkamän unita näkä täwetnañi nämo. Nanatä iwoyänkuko unitägän järäpna kukñi kukñi bok api itneñ. ²⁴Ude yäwänkañ iwaräntäkiye 10 unitä man u nadänpäñ noripak yarä unita nadäwäwak täñ yämiñkuñ.

^s 20:16 Mat 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 ^h 20:18 Mat 16:21; Mat 17:22-23

ⁱ 20:21 Mat 19:28; Luk 22:30 ^j 20:22 Mat 26:39; Jon 18:11

25 ^k Tānpākaŋ Jesutā iwarāntākiye yānpewān ābāpāŋ ŋode yāwetkuk; In nadākaŋ? Guŋ ābot tāŋo intājukun āmatā āmawebeniye ārowani tāŋ yāmikta gārīpi nadāk tākaŋ. Ba unitāŋo āma ekāni ekānitā āmawebe epān āmaniye ude yāpmāŋ kuŋat tākaŋ. 26-27^l Upāŋkaŋ inā ude nāmo tāneŋ. Inken nanik kubātā intājukun irayāŋ nadāŋpāŋā eruk, kowata yāpmākta nāmo nadāŋpāŋ intāŋo watā epān āma jopigān ude tāŋpeŋ kuŋarek. Intājukun irayāŋ nadāŋpāŋā noriye tāŋo gāmori-ken kuŋatpāŋ unitāŋo watā āma ude irek. 28^m Imata, Āma Bureni-inik uwā udegān, āmawebe tāŋo watā āma ude irekta āpuk. Uwā āmawebetā watā epān tāŋ imikta nāmo āpuk. Nāmo! U gupi iniŋ kireŋpāŋ kumāŋirān āmawebe māyap wakiken nanik ketāreŋpāŋ inita biŋam yāpayāŋ āpuk.

Āma dapuri tumbani yarā āneŋi dapun ijiŋkumān

Mak 10:46-52; Luk 18:35-43

29 Jesu iwarāntākiye-kāt Jeriko yotpārare peŋpeŋ kuŋirā āmawebe bumta yāwatkuŋ. 30ⁿ Tānpākaŋ āma dapuri tumbani yarā uwā kādet miŋin itkaŋ Jesu ābātak yāŋ yāwā nadāŋpāŋ gera taŋi ŋode yāŋkumān; Ekāni, Devit tāŋo orani, butewaki nadāŋ nimi! yāk. 31 Ude yāŋirān āmatā yabāŋ yāŋpāŋ Wari yādeŋo! yāŋ yāwetkuŋ. Yāniŋ bitnāŋkuŋo upāŋkaŋ gwāk pimiŋpāŋ gera pen yāŋkumān; Ekāni, Devit tāŋo orani, nekta butewaki nadāŋ nimi yāk.

32 Eruk ude yāŋtākon Jesu kādet miŋin itkaŋ yāŋpewān dubini-ken ābāŋirān yāwetkuk; Ima tāŋ nimān yāŋpāŋ nākken gera yākamān? 33 Yāwānā ŋode iwetkumān; Ekāni, dapunek yāpi tāgaŋirā ijida kut yāŋpāŋ yākamak yāk. 34 Ude yāwānā Jesutā butewaki nadāŋ yāmiŋpāŋ dapuri-ken yepmāŋirirān uterakgān dapun ijiŋpāŋ Jesu iwarān tāŋkumān.

Jesutā Āma Ekāni ude Jerusalem yotpārare-ken āroŋkuk

Mak 11:1-10; Luk 19:29-38; Jon 12:12-19

21 ¹ Kuŋtāŋgān Jerusalem yotpārare kerāp taŋpāŋ Olip pom mebāri-ken yotpārare tāpuri kubā wāpi Betefage uken ahāŋkuŋ. Uken ahāŋpāŋ itpāŋā Jesutā iwarāntāki yarā ŋode yāwetpāŋ peŋ yāwet-pewān kuŋkumān; ² Ek yotpārare tāpuri udu kākamān uken kuŋkaŋ doŋki nanak yamiŋi topmāk terak itkamān u yabāŋpāŋ pitpāŋ wādāŋ yāpmāŋ ābun. ³ Ektā ude tāŋirān āma kubātā tāwet yabāk tāŋpāŋā ŋode kaŋ iwerun; Ekānitā doŋki ŋonita yāwānpāŋ ābā pitkamāk yāŋ kaŋ iwerun. Ude iwerānkaŋ taŋiŋ kirewayāŋ yāk.

⁴ Tānpākaŋ doŋki topmāk terak irirān Jesuta pitkumāno u jop nāmo. Profet biani kubātā ŋode yāŋpāŋ kudān tāŋkuko udegān ahāŋkuk;

^k 20:25 Luk 22:25-26 ^l 20:26 Mat 23:11; Mak 9:35; Luk 9:48 ^m 20:28 Luk 22:27; Plp 2:7, 1Ti 2:6 ⁿ 20:30 Mat 9:27, 15:22 ^o 21:3 Mat 26:18

⁵ P Pänju Jerusalem nanik ämawebe ñode yäwerut;

Kawut! Ekänijin inken api äbek. U bänep kwini tänpänitä doñki nanak terak mañitkañ api äbek yän kañ yäwerut. Sek 9:9

⁶⁻⁷ Tänpän iwaräntäki yarä u Jesutä man yäwetkuko udegän doñki nanak yamiñi u pitpän yän-yäkñat yäpmän äbänkañ iniken tek punin nanik yänjopmäñpän doñki terak iriñ imänkañ Jesu uterak äro mañitkuk. ⁸ Täñirän ämawebe uken nanik mäyaptä teki kädet miñin iriñ wädän yäpmän kuñkuñ. Ba ätutä päya päham tokätpän kädet miñin udegän peñ wädän yäpmän kuñkuñ. ⁹ Ude täñkañ ämawebe ätu intäjukun, ätu mäden kuñkuñ u gera ñode yänkuñ;

Wisikinik! Ekäni wäpi terak äbatak ñonita iniñ oretna!

Anutu ärowani kunum gänäñ itak u iniñ oretna! yäk.

¹⁰ Yänjirä Jesu Jerusalem yotpärare uken äronjirän ämawebe u naniktä yänjätbätek yänkuñ. Tänpän yänkuñ; Wära! Äma äbatak ño netä? ¹¹ Yäwäwä ämawebe Jesu-kät bok äbuño unitä yäwetkuñ; In nämo nadäkañ? Ñowä profet Jesu yäk. U Nasaret yotpärare, Galili komeken ahäwani yän yäwetkuñ.

Jesu kudupi yot gänäñ äronkuk

Mak 11:11-24; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22

¹² Täñkañ Jesutä kudupi yot gänäñ äronpän yabänkuk; Ämatä moneñ ba barak imaka imaka kowat imän täñ irirä. Yabänpän yawat kireñpän bukäni imaka, däpmän äreyän tänpän kuñ yämiñkuñ. ¹³ Tänpän yäwetkuk; Anutu täño man ñode kudän täwani; Näkño Yotta nadänjirä yänjapik man yot ude täñpek. Upänkañ intä ñode täñjirä kubo äma täño käbop irit bägup ude äworetak!

¹⁴ Ude yäwetkañ Jesu kudupi yot gänäñ irirän äma dapuri tumbani ba kwäyähäneñ tänpäni mäyap Jesutä itkuk-ken u yän-yäkñat yäpmän äbänjirä yepmanpän tägañkuñ. ¹⁵ Ude täñjirän ironjironji kudupi yot gänäñ itkuño unitä kañpän gera ñode yän itkuñ; Devit orani äbän nimitak ñonita oretoret täñ imina! yän yän itkuñ. Tänpäkañ ironjironjitä Jesu wäpi biñam yäpmän akuñjirä nadänpän bämop äma intäjukun tänpäni-kät Baga man yäwoñärewani äma ätu ukät nadäwä wañkuñ. Ba kudän tägatäga Jesutä täñkuko u kañpän nadäwäwak täñ imiñkuñ.

¹⁶ Nadäwäwak täñ imiñpän Jesu iwetkuñ; Ironjironji gäka man yäkañ u nadätan? Iweräwä Jesutä yäwetkuk; Ei, nadätat yäk. Täñ, in man ñode kudän täwani u nämo daniñpän nadäk täkañ ba?

Ironjironji ba nanak täpuri-inik nonoñ-ken nanik täño bänepi täñpidäm tañ yämiñjiri gäk ganiñoret man yäkañ yäk. Sam 8:2

¹⁷ Jesutä ude yäwetpän mäde ut yämiñpän Jerusalem yotpärare peñpeñ päñku Betani yotpärare-ken ahänjirän kome bipänpän u patkuk.

Nadäkinik bureni u kehäromi nikek

Mak 11:12-14,20-24

18-19^t Patkuko yänewänä Jesu akumañ Jerusalem yotpärare-ken äneñi kuñkuk. Kuñtäyon nakta iwäkañ wama päya kubä, mujipi nämo, pähämitägan irirä kädet miñin kañkuk. Kañpäñ wama u ñode iwetkuk; Gäkä terak mujipka kubä mäden nämo ahäwek! Yäwänä uterakgän wama uwä gämäneñ äronkuk. 20^tTäñpänkañ iwaräntäkiyetä u kañpäñ kerä iñpäñ yänkuñ; Wära! Wama ñowä jide täñpäñ bäräñek-inik gämäneñ ärotak?

21^u Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni täwetat. In bänep yarä nikek nämo peñpäñ nadäkinikjin Anutu-kengän penayäñ takañ uwä wamata täro udegän täga täneñ. Täñpäñ ugän nämo. In Anutu nadäñ imikinik täñpäñ pom gudo ñode täga iwetneñ; Pom, gäk tokätpeñ gwägu gänäñ äpmo yän iweräwä manjin api buramiwek. 22^v Täñpäkañ nadäkinikjin nikek kuñatpäñ imaka u ba u unita yänapiñirä api tamek.

Jesu kehäromini täño mebarita iwet yabäñkuñ

23^w Jesutä kudupi yot gänäñ äronpäñ man yänpäñ yäwoñärek täñ irirän Baga man yäwoñärewni ämakät Juda täño watä äma ätutä ahän imiñpäñ iwetkuñ; Ai! Gäk imaka täk täyan ño netätä gäwerirän täk täyan? 24^u Ude iweräwä Jesutä kowata ñode yäwetkuk; Näk man kubägan-inik täwet yabäwa näwerirä näkä udegän netä näwerän imaka täk täyat u kowata täwerayän. 25^e Eruk näwerut! Jontä ume ärut yämik täñkuko u netä iweränkañ ume ärut yämik täñkukonik? Anututä iweränkañ täñkuk ba ini nadäñpäñ täk täñkukonik? Ude yäwet yabäwänä jide yäne yän nadäñpäñ yänpäñ-nadäk ñode täñkuñ; Nin Anututä iwerän täñkuk yän yänawä Jesutä ñode niwerayän; A! Upän imata mani nämo nadäñkuñ? yän niwerayän yäk. 26^x Täñ, Jon uwä ini nadäñpäñ täñkuk yän yänawä ämawebetä Jon uwä profet kubä yän nadäñpäñ ninta kokwawak nadäñ nimineñ yäk.

27^e Nadäñ-bäräp yarä nikek ude täñpäñ Jesu iwetkuñ; Nin nämo nadäkamän yäk. Yäwäwä yäwetkuk; Eruk, ude yäkañ unita näk udegän netätä näwerirän täk täyat unitäño mebari nämo täwerayän.

Tuäke monäke täño manbiñam

28-30^y Jesutä man ude yänpäñ äneñi ñode yäwetkuk; Man wärani kubä täwera ket nadäwut; Tuäke monäke it täñkumänonik. Nanitä nanaki tuäni ñode iwetkuk; Tuä, gäk kuñkañ wain epän täñ namisi yäk. Iweränä yänkuk; Nan, täga täñpayän yäk. Täga täñpayän yänkukopän

^t 21:19 Luk 13:6 ^u 21:21 Mat 17:20; Luk 17:6, 1Ko 13:2; Jon 14:12 ^v 21:22 Mat 7:7-11; Mat 18:19; Jon 14:13-14 ^w 21:23 Jon 2:18 ^x 21:26 Mat 14:5, 21:46 ^y 21:28 Luk 15:11

pejawäk tänppej epän nämo täņkuk. Täņjirän ätu itpän nanitä monäni man udegän iwetkuk. Iweränä yänkuk; Nämo täņpayän! yäk. Nämo täņpayän iwetkukopän mäden bänepi sukurenppän päņku epän täņkuk. ³¹ Jesutä man wärani u yäwet paotpän yäwetkuk; In jide nadäkaņ? Nanak netätä nan täņo man buramiņkuk? Yäwänä iwetkuņ; Nanaki monänitä buramiņkuk yäk.

Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Ämawebe wakiwaki täņpani, takis monej yäpani äma ba kädet miņin webe udewanitä in tärepmitpän Anutu täņo kaņiwat yewa gänaņ intäjukun api äronen. ^{32 z} Jontä ahänpän siwoņi kuņat-kuņat täņo kädet täwoņärejirän inä unitäņo man nadäkta bitnäwäkaņ takis monej yäpani äma ba kädet miņin webetä nadänpän bänepi sukurenkuņ. Ude täņjirä yabänkuņo upänkaņ gwäkjin nämo imätkuņ. Man Jontä yänkuko u nämo nadän imiņpän bänepjin nämo sukurenkuņ.

Wain epän täņo watä äma waki

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

^{33 a} Jesutä ude yänppän yäwetkuk; Näk man wärani kubä täwera nadäwut; Äma ekäni kubätä kome kubäken wain epän täņ moreppän yewa täņ-äyänjurek. Täņppän wain mujipi yeņ yäwatpän umeni yäpmäkta komeni täņkaņ watä ämata yot kubä täņ yämek. Ude täņ moreppän wain epän u kaņiwatta äma ätu yepmaņpän irirä kome ban kubäken kwek. ³⁴ Kwekopän mujipi yäpmäk-yäpmäk kadäni keräp täņjirän mujipi ätu inita ketpän yäpmän imiņ äbäkta epän ämaniye yäwerän kunej. ^{35 b} Kuņirä wain epän watä äma unitä äma u yepmäņitpän däpneņ; Kubä injtpän päripneņ, kubäwä kumän-kumän utneņ, kubäwä mobätä utneņ. ³⁶ Täņjirä wain epän mähemitä nadänpän äneņi epän ämaniye mäyap yäwerän kuņirä udegän yepmäņitpän däpneņ. ³⁷ Eruk mäden-inik ñode nadäwek; Nanakna bureni-iniktä päņku yäwänä oraņ imiņpän mani api buramineņ yäk. Ude nadänpän iniken nanaki iwerän kwek. ^{38 c} Eruk kwänkaņ wain epän täņo watä äma unitä nanaki-inik u kaņpän yänppän-nadäk ñode täneņ; Unitä epän ño mähemi api täņpek yäk. Unita uritna epän ño ninta biņam kaņ täņpän! ^{39 d} Ude yänppänä iwat kireņpewä yewa gägäni-ken kuņirän kumän-kumän utneņ. ⁴⁰ Jesutä man wärani ude yänppän ñode yäwetkuk; Jide nadäkaņ? Epän mähemitä kuņpän watä äma u kowata jide täņ yämek?

⁴¹ Yäwänä bämoņ äma ba Juda täņo watä äma uken itkuņo unitä iwetkuņ; Imaka waki-waki täņkuņo unita udegän kowata waki täņ yämiņjirän paotneņ yäk. Täņppän watä äma biani yäwat kireņpän komeni-

^z 21:32 Luk 3:12; Luk 7:29-30 ^a 21:33 Ais 5:1-2; Mat 25:14 ^b 21:35 Mat 22:6

^c 21:38 Mat 27:18 ^d 21:39 Hib 13:12

ken watä äma tägagänpäñ yepmanjirän unitä kadäni kadäni wain mujipi yäpmäj imik täneñ yäk.

^{42 e} Yäwäwä Jesutä ñode yäwetkuk; Anutu täño man ñode kudän täwani u nämo daniñpäñ nadäk täkañ?

Äma yot täñpanitä bek kubä kawä wawäpäñ peñkuño unitä bek bämopi ude itak.

Anututä ude täñpewän ahäjirän kañitna gäripi nitek täyak.

Sam 118:22

⁴³Unita ñode täwera nadäwut; Inä wain epän watä äma waki ukeño udewani. Unita Anutu täño kañiwat yewa gänañ ärokta kädet täñpipiñ täwatkañ äma äbot kudupi kubä Anutu täño gärip terak kuñatnayän täkañ unita kädet api peñ yämek. ^{44 f} Bek bämopi täweraro uterak äma kubätä mañpäñä bumta api urek. Ba bek unitä äma kubä terak mañpäñä äma u api däpmäj jakñirek yäk. ⁴⁵Jesutä man wärani ude yäjirän bämop ämakät Parisi äma unitä nadäwä tärewäpäñ yäjkuñ; ^{46 g} Bureni! Man wärani wain epän terak utpäñ yäyak u ninta yäyak! Ude yäjpäñ iñitpäñ utnayän nadäjkuñopän ämawebeta umuntañpäñ peñkuñ.

Äñnak-äñnak pähap kubä täño man wärani

Luk 14:16-24

22 ¹ Jesutä man wärani kubä pen ñode yäwetkuk; ²⁻³ Anututä intäjukun itkañ yabäj yäwat epän täk täyak uwä ñode bumik; Äma ekäni kubä täño nanaki webeni-kät keräntäk tädayäj täñjirän u iniñ oretta äñnak-äñnak pähap täñpayäj tuñum täñpek. Tuñum täñ itkañ ämawebe ätu ninkät bok kañ nänayäj nadäjppäj kadäni udeken api näne yäj man pewän kuneñ. Eruk, äñnak-äñnakta tuñum täñ paotpäñ epän ämaniye yäwerän ämawebe yämagutta kuneñ. Päñku yäwetneño upäjkañä äbäkta bitnäneñ.

^{4 h} Bitnäñjirä biñami nadäjppäj äneñi epän ämaniye ätu ñode yäwerek; In kuñkañ äma bitnäñkañ itkañ u ñode yäwerut; Äbut! yäk. Äma ekäni u äñnak-äñnakta tuñum täñ moretak. Bulimäkau ba tom ätu däpmäjppäj peñ tamitak yäk. Äñnak-äñnak mähemitä man ude yäweränkañ kuneñ. ⁵ Eruk epän ämaniye u päñku yäwetneño upäjkañ nämo nadäj yämineñ. Täñpäñ ini-ini kuñtäñpä kuneñ. Kubäwä ketem epäni-ken kwek. Kubäwä moneñ epäni-ken kwek. ^{6 i} Ätuwä epän äma u yepmäñitpäñ komi yämiñpäñ kumäj-kumäj däpneñ. ⁷ Täñjirä äma ekäni unitä biñam nadäjppäj kokwawak tañi täñpäñ komi ämaniye yäwet-pewän päñku äma kumäj-kumäj däpani u yori nitek wärämuppäñ äma u kudup däpmäj paotneñ.

^e 21:42 Apos 4:11; Rom 9:33, 1Pi 2:6-8 ^f 21:44 Dan 2:44-45 ^g 21:46 Mat 21:26

^h 22:4 Mat 21:36 ⁱ 22:6 Mat 21:35

⁸ Tānpākaŋ māden āma ekāni unitā epān āmaniye ātu yāwerek; Tom ketem yāpmānpāŋ pero ŋo jop itkaŋ yāk. Āma pengān man pewa kuŋkuŋo u nāmo āmnayāŋ. Āŋnak-āŋnak tāyat ŋo āma udewanita biŋam nāmo tāyat yāk. ⁹Unita in pāŋku kādet morāk-ken āmawebe ittāŋ kukaŋ u yāmagut yāpmāŋ ābākaŋ ketem penta kaŋ nāna! yāk. ¹⁰Eruk man ude yāwet-pewān pāŋku kādet miŋin ba itpāŋ-nadāk tāŋpani-ken āmawebe jopi tāga ba waki bok yāmagut pābā yepmaŋpā yot āŋnak-āŋnak tāneŋ-ken u tokŋeŋ moreneŋ.

¹¹ Āmawebe ude tokŋeŋ morenpāŋ irirā āma ekāni uwā u yabāwayāŋ yot u gānaŋ āroŋpāŋ kāwek; Āma kubā kadāni unitāŋo tek nāmo tāŋkaŋ ābeko irirān. ¹²Kaŋkaŋ iwerek; Notnapak! Gāk imata kadāni ŋonitāŋo tek nāmo tāŋkaŋ ābāno ŋo maŋit itan? Ude yāwānā man kowata kubā nāmo iwerek. ¹³^j Tānpānkaŋ āma ekāni unitā epān āmaniye ātu yāwerek; Āma ŋo iŋitpāŋ yentā keru kuroŋi pādāt tānpāŋ bipmāŋ urani gānaŋ maŋpā kut! yāk. Bipmāŋ urani gānaŋ u itkaŋ konām butewaki terak meni kaŋ jiwātpeŋ it yāpmāŋ ārowān yāk.

¹⁴ Jesutā man wārani u yāŋ paotpāŋ ŋode yāwetkuk; Bureni tāwera. Anutu tāŋo mantā āmawebe māyap yāmagut tāyak upāŋkaŋ yarā-gānpāŋ inita biŋam api yāpek.

Takis moneŋ pene ba nāmo pene?

Mak 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵⁻¹⁶^k Parisi āmatā man Jesutā yāŋkuko u nadānpāŋ Jesu kakātāŋpeŋ pāŋku inigān itkaŋ kābeyā tāŋkuŋ. Tānpāŋ Jesutā man goret kubā yāwān kaŋpāŋ manken tena yāŋkaŋ noriye ātukāt Herot tāŋo āmaniye ātukāt yāwet-pewā Jesuken kuŋkuŋ. Pāŋku ahāŋ imiŋpāŋ bānep ārik-ārik man ŋode iwetkuŋ; Yāwoŋārewani āma, nin gākŋo mebāri nadākamāŋ yāk. Gāk jopman nāmo yāk tāyan. Āmata nadāwātāk nāmo tānpāŋ man bureniŋān yāk tāyan yāk. Gāk āma ārowani āpani nāmo yāpmāŋ danipāŋ kuduptagān Anutu tāŋo kādet siwoŋigān niwetpāŋ niwoŋārek tāk tāyan. ¹⁷Unita niweri nadāna; Nin Juda naniktā Rom gapmanta takis moneŋ imikta nintāŋo бага mantā yājiwāt tāyak ba nāmo?

¹⁸ Yāwāwā Jesutā nadāk-nadāki-ken yabānpāŋ-nadāŋkaŋ yāwetkuk; Wa! In āma jop manman yāwani. Imata jopman yāŋnākŋatkaŋ? ¹⁹Eruk, moneŋ kubā namā kāwa yāk. Yāwānā moneŋ kubā imiŋkuŋ. ²⁰Tāŋirā yāwet yabāŋkuk; Moneŋ ŋo terak netā tāŋo iŋami dapun ba wāpitā itak? ²¹^l Yāwānā iwetkuŋ; Rom gapman tāŋo intājukun āma Sisa unitāŋotā itak yāk. Yāwāwā Jesutā yāwetkuk; Eruk ket ŋode nadāwut; In imaka Rom gapmanta imikta yāwani u inita kaŋ imut. Tāŋ, imaka imaka Anututa imikta yāwani u Anututa kaŋ imut yāk. ²²Ude yāwānkaŋ kikŋutpāŋ nadāwātāk tānpāŋā kuŋtāŋpā kuŋkuŋ.

^j 22:13 Mat 8:12, 25:30; Luk 13:28 ^k 22:15 Mak 3:6 ^l 22:21 Rom 13:7

Kumbani-ken nanik akukakuk täjo man

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

23^m Kepma ugän äma ätu Satyusi äbotken naniktä Jesuken äbuḡ. (Satyusi äma uwä kumbani-ken nanik akukakuk nämo pätak yän nadäk täḡkuḡonik.) 24ⁿ Eruk abänpän Jesu ḡode iwet yabänkuḡ; Yäwoḡärewani äma, Mosestä ninta man kudän ḡode täḡ nimiḡkuḡ; Äma kubätä webe yäpmänpän komenita yeri kubä nämo bäyaḡkaḡ kumänjirän monänitä webeni kajat yäpmänpän tuänita biḡam yeri bäyaḡ imek yän yänkuḡ. 25 U nadänjiri manbiḡam kubä ḡode gäwetna nadä; Bianä ini buap 7 itkuḡo uwä tuänitä webe kubä yäpmänpän yeri kubä nämo peḡkaḡ kumbuk. 26 Täḡjirän monänitä webe ugänpän yäpuk. Yäpmänpän udegän yeri kubä nämo peḡkaḡ kumbuk. Kumänjirän gwekitä webe ugänpän koreḡpän udegän yeri kubä nämo peḡkaḡ kumbuk. Kumänjirän awänitä webe kajat ini ugänpän yäpuk. Udegän udegän buap 7 uwä webe ugänpän yäpmänpän yeri kubä nämo peḡkaḡ kumän-tagän kumbuḡ. 27 Täḡkaḡ äpiyetä kumänjirä webeni kajat udegän mäden kumbuk. 28 Eruk, kumbanitä akukakuk kadäni webe uwä netäta biḡam api täḡpek? yän iwetkuḡ.

29 Ude iweräwä Jesutä yäwetkuḡ; In Anutu täjo man kudän täwani ba Anutu täjo kehäromita guḡ takinik täk täkaḡ. Mebäri unita in nadäk-nadäk goret nadäkaḡ! 30 Ittäḡgän kumbani-ken naniktä akuḡpän ämawebe u nädapi nämo api täneḡ. Aḡero kunum gänaḡ itkaḡ uwä webe yäpmäk-yäpmäk nämo täk täkaḡ ude ämawebe jop api itneḡ.

31 Kumbani-ken naniktä akukakukta yäkaḡ unita ḡode täwetat; Mosestä man bian kudän täḡkuko u nämo daniḡpän nadäk täkaḡ ba? 32° Anututä Moses ḡode iwetkuḡ; Näk Abraham, Aisak, Jekop täjo Anututä itat yän yänkuḡ. Anututä ude iwetkuko unita ḡode nadäwut; Anutu u kumbani täjo Anutu nämo. Uwä kodak irani täjo Anutu. Unita inä ämatä kumänpeḡ u kädagän kuk täkaḡ yän yäk täkaḡ uwä goret-inik yäk täkaḡ.

33 Jesutä man ude yänjirän ämawebe päke itkuḡo unitä nadänkaḡ kikuḡpän nadäwätäk pähap täḡkuḡ.

Baga man jide unitä intäjukun itak?

Mak 12:28-31; Luk 10:25-28

34 Jesutä man ude yäweränä Satyusi äma unitä manta wäyäkḡeḡpän kuḡjirä Parisi ämatä biḡam u nadänpän ämaniye yänporiḡ yäpmän Jesutä itkuk-ken u ahän imiḡkuḡ. 35 Ahän imiḡpän noripak kubä, Baga manta mebäri nadäwani u imaka, penta itkuḡ. 36 Äma unitä Jesu ḡode iwet yabänkuḡ; Yäwoḡärewani äma, Anututä man kädet peḡ nimiḡkuko u jide unitä intäjukun itak?

^m 22:23 Apos 23:8 ⁿ 22:24 Lo 25:5 ^o 22:32 Kis 3:6; Mat 8:11

³⁷⁻³⁸^p Iweränä Jesutä kowata ñode iwetkuk; Man intäjukun itak uwä ñode; Gäk Ekäni Anutukata gäripi-inik nadäwen. Bänepka, gupka, nadäk-nadäka kumän-tagän Anutu-kengän pewen. ³⁹^q Ba kubä ñode; Gäkñata nadäk täyan udegän notkayeta nadäñ yämen. ⁴⁰^r Man yarä ñonitä man Mosestä kudän täwani ukät profet bianitä kudän täwani unitäño doni ude itkamän.

Jesu ini-tägän Kristota yäwet yabänkuk

Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Tänpakañ Parisi äma Jesu-kät pen irirä Jesutä ñode yäwet yabänkuk; ⁴²^s In Anutu täño iwoyäwani Kristo unita jide nadäkañ? U netä täño orani? Yäweränä iwetkuñ; Kristo u Devit täño orani yäñ nadäk takamäñ yäk.

⁴³^t Ude yäwäwä Jesutä yäwetkuk; Ude nämo. Inä Kristo u Devit täño orani jopi kubä, komen ämagän yäñ yäk takañ upänkañ Devit imata Ekänina yäñ iwetkuk? Anutu täño Munapiktä nadäk-nadäk imänkañ Devittä ñode yänkuk;

⁴⁴ *Ekäni Anututä Ekänina ñode iwerirän nadänkut;*

Gäk dubina-ken äbä manjiriri wäpka biñam gamiñkañ iwankaye yäpmänpän gämotka-kengän api yepmanpet yäk. Sam 110:1

⁴⁵ Eruk u kawut! Devit ini uwä Kristota Ekänina yäñ yänkuko unita imata Kristo u Devit täño orani jopi kubä yäñ yäk takañ?

⁴⁶ Jesutä ude yäwän nadänpän Parisi ämatä kowata man kubä täga nämo iwetne yäñ nadänkuñ. Ba Jesu täño kehäromi täga nämo yäpmän äpne yäñ nadänpän man wari nämo iwetkuñ.

Watä äma täño irit kuñat-kuñatta yäwetkuk

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46, 20:45-46

23 ¹ Jesu Parisi ämakät man yäñ morenpän iwaräntäkiye-kät ämawebe päke itkuño u ñode yäwetkuk; ² In nadäkañ? Parisi ämakät Baga man yäwoñärewani ämatä in kädet Mosestä pewani unita täga täwet takañ. ³^u Ude täwerirä man u nadänpän kañ buramik täñput. Upänkañ täktäki uwä täga nämo. Ude kañ täñput yäñ täwet takañ upänkañ ini uwä nämo tak takañ. Unita watä ämajin ätutä täñpen kuñat takañ in udegän nämo täneñ. ⁴ Ude tak takot yäñ täwet takañ uwä yäk tuñum bäräpitä kehäromijin yäpmän äpäc täyak ude bumik. Ude täñ tamik takañ upänkañ ini uwä bäräpi udewani kubä nämo buramik takañ.

⁵^v Ude yänpän yäwetkuk; Watä äma udewanitä kädet mebäri mebäri tak takañ. Ämawebetä nibänpän siwoñi kuñarani yäñ nadäwut yänkañ

^p 22:37 Lo 6:5 ^q 22:39 Wkp 19:18 ^r 22:40 Mat 7:12; Rom 13:10; Gal 5:14

^s 22:42 Jon 7:42 ^t 22:43 Mat 26:64 ^u 23:3 Mal 2:7-8 ^v 23:5 Mat 6:1; Kis 13:9; Lo 6:8; Nam 15:38-39

node tak takaŋ; Anutu taŋo man mujipi atu pipa terak kudän tänpän uwäk täŋkaŋ yentä topmänpän damani-ken peŋpän pädat tak takaŋ. Täpuri-inik, äma ätutä tak takaŋ ude nämo tak takaŋ. Nämo, taŋi tak takaŋ! Ba tek tak takaŋ uwä, äma ätutä keräpi tak takaŋ udewani nämo. Käronjpäŋ täŋkaŋ ämawebetä nibäwut yänkaŋ imaka yabängärip ikek tek terak topä wädäk takaŋ. ^{6w} Ba äŋnak-äŋnak taŋi täktäk kadäni-ken intäjukun, ämawebe iŋamiken it takaŋ. Tänpän käbeyä yot gänaŋ äronjpäŋ udegän tak takaŋ. ⁷Ba ämawebetä oraŋ nimiŋpäŋ wäpjin biŋam ikek yän niwerut yänkaŋ ämawebe iŋamiken kwawak kuŋat takaŋ.

⁸Tän, inä kudän udewani nämo täneŋ. Äma wäpi biŋam ikek ude nämo kuŋatneŋ. Unita äma kubätä Ekänina yän gäweränä kaŋ iniŋ bitnä. In injin buap. Kubätä ätuta intäjukun nämo irek. Ekänijin kubä-tägän itak. ⁹Tänpäkaŋ kome terak ŋo in äma kubäta gäk nintäŋo intäjukun äma yänpäŋ Nanin yän nämo iwetneŋ. ¹⁰Nämo, Kristo unitägän Ekäni it tamitak. ^{11x} Täŋ, notjinpak kubätä watä epän täŋ tamayän täyak, äma u uwä Anutu iŋamiken intäjukun-inik itak. ^{12y} Tänpän äma kubätä ini wäpi biŋam yäpmän ärowayän täko uwä Anututä wäpi biŋam api yäpmän äpek. Täŋ, äma kubätä inita nadäwän äpani tänpänpäŋ kuŋarayän täko uwä Anututä api oraŋ imek yäk.

Jesutä Parisi äma jukuman yäwetkuk

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52, 20:47

¹³Jesutä ude yänpäŋ Parisi äma Baga man yäwoŋärewani ämakät man kädäp ikek node yäwetkuk; Wa! In kudup api waŋ moreneŋ! In jopman yänkaŋ tänyäkŋarani tak takaŋ. In Anututä intäjukun it tamikta bitnänpän mani nämo buramik takaŋ. Ude täŋirä ämawebe Anutu taŋo kädet siwoŋi iwatta kädet täŋpipiŋ yämiŋpewä Anutu taŋo kaŋiwat yewa gänaŋ täga nämo ärok takaŋ. [¹⁴Wa! In kudup api waŋ moreneŋ! Tänyäkŋarani äma intä webe kajattä yot gänaŋ äronkaŋ tuŋumi yäyomägat takaŋ. Ude täŋkaŋ mäyäk nämo nadänkaŋ Anutu-ken yänjapik man käroŋi jop yäk takaŋ.]

¹⁵Wa! Tänyäkŋarani äma in kudup api waŋ moreneŋ! In ämawebetä kädet nintä tak takamän ugän iwarut yänkaŋ yäwettän komeni komeni tuän ba ban kuŋat takaŋ. Täŋirä äma kubätä intäŋo kädet u iwarayän täyak uwä in bumigän geŋita biŋam ude api täŋpek.

^{16z} Jesutä ude yänpäŋ äneŋi yäkgän täŋkuk; Wa! In kudup api waŋ moreneŋ! Tänyäkŋarani äma intä äma dapuri tumbani ude bumik kuŋat takaŋ. Dapunjin tumbani intä ämawebeta kädet täga nämo yäwoŋäreneŋ. In Anutu taŋo mebarini nämo nadänkaŋ imaka täpuri

^w 23:6 Mat 6:5; Luk 14:7 ^x 23:11 Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 ^y 23:12 Jop 22:29; Snd 29:23; Ese 21:26; Luk 14:11, 18:14 ^z 23:16 Mat 15:14

täpuri unita nadäwä ärowani tänpäkan imaka bureni taŋi unita nadäwä äpani täk täkan. Täŋkan in ämawebe man goret ñode yäwet täkan; Äma kubätä man yäweko u yänkehärom takta kudupi yot täño wäpi terak wohureko uwä jopi yän yäk täkan. Upänkan äma unitä tuŋum täpuri täpuri säkgämän kudupi yot gänaŋ itkan uterak wohureko uyaku, bureni yän yäk täkan. ¹⁷In ude goret yäk täkan! Imatäken unitä bureni täyak? Tuŋum täpuri täpuri kudupi yot gänaŋ itkan u, ba kudupi yot ini? Tuŋum unitä bureni nämo täyak. U yot gänaŋ jop itkan yot unitä bureni! yäk.

¹⁸Ba kubä pen ñode yäk täkan; Äma kubätä man yäweko u yänkehärom takta, imaka alta terak pek täkan u wäpi terak wohureko uwä jopi yän yäk täkan. Tänpäkan äma unitä imaka bänep tägata pewani uterak wohureko uyaku bureni yän yäk täkan. ¹⁹In ude goret yäk täkan. Imatäken unitä bureni täyak? Imaka alta terak pek täkan u, ba alta ini? Iron pek täkan u ini-tägän bureni nämo. Alta unitä bureni täyak unita imaka uterak peweno uwä bureni tänpök. ²⁰Alta uwä imaka alta terak itkan u kumän-tagän uwäk täyak unita alta unitäwä bureni täyak.

²¹Tän, kudupi yot uwä yot ini ukät kudupi yot täño mähemu Anutu u bok uwäk täyak. ²²^a Ba äma kubätä kunum yänpän u wäpi terak man wohureko uwä kunum uterak nämo wohurek. Kunum uwä Anutu täño irit bägup unita Anutu täño wäpi uterak man wohurek.

²³^b Jesutä ude yäwetpän äneŋi ñode yäwetgän täŋkuk; Wa! In kudup api waŋ moreneŋ! Tänyäkŋarani äma intä Nin Anutu täño kädet siwoŋi iwät täkamän yän yänpän бага man täpuri täpuri iwätpän ñode täk täkan; Imaka tokän täpuri täpuri yäpmän danipän moräki Anututa biŋam pek täkan. Ude täk täkan upänkan Anutu täño man bureni pähap päke ñodewani yärepmit täkan; Äma tänyäkŋarani nämo tänpän. Bänep kwini iron kädet tänpän kuŋaren. Ba, ämawebeta nadäkinik tänpän kuŋaren. In kädet udewani-kät бага täpuri täpuri iwät täkan u bok iwaräpän uyaku tägawek.

²⁴Dapunjin tumbani intä бага täpuri täpuri iwätpän man taŋi irepmitpän kuŋat täkan u ñode bumik täk täkan; Äma kubätä ume nänpa yänkan täpun-täpun yäpmän tänpän kwäpän tom taŋi kubä nämo kanŋan ukät bok kämän kuneŋo in ude täk täkan.

²⁵^c Wa! Parisi ämakät Baga man yäwoŋärewni äma in kumän api waŋ moreneŋ. Tänyäkŋarani äma intä ketem pän näkjin gupigän ärut täkan upänkan bänepjin-ken imaka waki kubota ba kome täño kanŋärip upän nämo ärut tänpä kuk täkan. ²⁶Dapunjin tumbani! Inä gänaŋ umu jukun ärutpewä pak taŋirä eruk gupjin uwä kuräki api itneŋ.

²⁷^d Wa! Tänyäkŋarani äma in kumän api waŋ moreneŋ. Kuŋat-kuŋatjin u ämatä äma kubä äneŋpän punin simen täk täkan ude bumik. Simen u

^a 23:22 Ais 66:1; Mat 5:34 ^b 23:23 Wkp 27:30; Mai 6:8 ^c 23:25 Mak 7:4

^d 23:27 Apos 23:3

säkgämän käweno upänkaŋ gänaŋ umu kumbani täŋo kujari ba imaka taräki taräki unitä itkaŋ. ^{28e} Täŋkaŋ in udewanigän. Ämatä tabäk täkaŋ uwä täga upänkaŋ bänepjin-kenä tänyäkŋarani kädet waki mebäri mebäri unitä itkaŋ.

²⁹Wa! Parisi ämakät Baga man yäwoŋärewni äma in kumän api waŋ moreneŋ. Tänyäkŋarani äma intä profet biani äneŋpani-ken säkgämän ket ut täkaŋ. Ba äma siwoŋi kuŋarani äneŋpani-ken imaka, mebäri ket ut täkaŋ. ³⁰Täŋkaŋ in ŋode yäk täkaŋ; Oranijetä bian itkuŋo ude itkamän yäwänaku profet nämo däpmäk täkäne yän yäk täkaŋ. ^{31f}Ude yäk täkaŋ upänkaŋ jopman yäk täkaŋ. Kudän täk täkaŋ unitä ŋode niwoŋärek täyäk; In profet dāpuŋo unitäŋo oraniye unita mebärijin kubägän.

³²Unita kädet waki orajijetä täŋkuŋo inä udegän api täŋ täreneŋ.

^{33g}Gämok täŋo äbot in kowata yäpmäk-yäpmäk kadäni-ken käbop de päŋku api itneŋ? Nämo! Momijin unita geŋi-ken api äpmonen. ^{34h}In nadäkaŋ? Näkä profet ba siwoŋi äma peŋ yäwetpewa äbänjirä in ukät nanik ätu api däpmän täŋpä kuneŋ. Ba ätu uwä komi api yämineŋ. Ätu uwä päya kwakäp terak api däpneŋ. Täŋ ätu uwä käbeyä yotken pärip-päriptä däpmänpäŋ yawat kirek api täneŋ. ³⁵ⁱUde täŋjirä ämawebe siwoŋi däpmän yäpmän äbuŋo u kuduŋta intä kowata api yäpneŋ. Bian inik äma siwoŋi kubä wäpi Abel uterak ämik yäput peŋpäŋ däpmän yäpmän äbänjtäko Berekia nanaki Sekaraia intä kudupi yot täŋo alta dubini-ken urirä täreŋkuk. ³⁶Unita apiŋo bureni ŋode täwera nadäwut; Ämik ahän yäpmän äbuŋo unita kowata in itkaŋ ŋonitä api yäpneŋ.

Jesutä Jerusalem ämawebeta butewaki nadänkuk

Luk 13:34-35

^{37j}O Jerusalem ämawebenaye! In imata profet däpmänpäŋ epän ämanaye täŋkentän tamikta pewa äbuŋo u mobätä kumän-kumän däpmäk täkaŋ? Baraktä nanakiye uyiŋjeŋ pat täkaŋ ude näkä in uyiŋjeŋ patta bitnäŋ yäpmän äbuŋ. ^{38k}Unita Anututä tabä kätänjirän watä ämajije nämo, jop api itneŋ. ^{39l}In nadäwut! Äneŋi nämo nabänkaŋ it yäpmän ärontäŋgän Anutu wäpi terak abätak unita iniŋ oretna yän yänayän täŋo ugän api nabäneŋ.

Kudupi yot api däpmän äreyäneŋ yän yänkuk

Mak 13; Luk 21:5-36

24 ¹Eruk Jesu kudupi yot gänaŋ naniktä äpämäŋ kuŋjirän iwaräntäkiyetä kudupi yot pähap kaŋkaŋ biŋam yänpäŋ Jesu iwoŋäreŋkuŋ. ^{2m}Ude täŋjirä Jesutä yäwetkuk; Ket nadäkot! Kudupi yot

^e 23:28 Luk 16:15 ^f 23:31 Apos 7:52 ^g 23:33 Mat 3:7, 12:34; Luk 3:7 ^h 23:34 1Te 2:15; Mat 10:23 ⁱ 23:35 Stt 4:8; Hib 11:4, 2Sto 24:20-21 ^j 23:37 Apos 7:59, 1Te 2:15

^k 23:38 1Kn 9:7-8; Jer 12:7, 22:5 ^l 23:39 Sam 118:26; Mat 21:9 ^m 24:2 Luk 19:44

ŋo kaŋgärip täkaŋ upäŋkaŋ mädenä api tokät mäŋpek. Mobä uterak-terak itkaŋ uwä api eräŋ mäneŋ. ³Ude yäweränkaŋ kumaŋ päŋku Olip pom terak äronpänj maŋit itpäŋ iwaräntäkiyetä inigän iwet yabäŋkuŋ; Yäno ukeŋowä jidegän api ahäwek? Ba gäkŋo äbäkäbäk kadäni ba kome täŋo tärek-tärek kadäni keräp taŋirän kudän jide ahäŋirän api käne?

⁴Ude iweräwä Jesutä yäwetkuk; Bänepjin peŋ awähutneŋta ket kaŋiwatpäŋ kuŋatneŋ. ⁵ⁿ Äma mäyaptä ahäŋpänj näk wäpna yäŋpänj Anutu täŋo iwoyäwani Kristo u näk yäŋ jopman api täwetneŋ. Ude yäŋ-täkŋarirä ämawebe mäyaptä nadäwä bureni api täneŋ. ⁶Kadäni uken ämik mämä ba ämik biŋam nadäŋkaŋ Wära! Kadäni täretak yäŋ nadäŋkaŋ nämo kikŋutneŋ. Kudän ude ahäkta yäwani upäŋkaŋ kadäni bäräŋeŋ-inik nämo api tärewek. ⁷^o Nämo, kome taŋi täpuri kowat ämiwän api täneŋ. Täŋpänj kadäni uken nakta jop irit imaka api ahäwek. Ba kenäŋ komeni komeni api kwaiwek. ⁸Upäŋkaŋ kudän uwä bäräpi bureni ahänayäŋ täŋo unitäŋo wärani. Bureni kämi api ahäwek.

⁹^p Kadäni uken näka yäŋpänj ämawebetä iwan täŋ tamiŋpänj manken tepmaŋit, komi tamiŋit, kumaŋ-kumaŋ tadäpmäŋit api täneŋ. ¹⁰Ude täŋ tamiŋirä äbot täŋpani ämawebe mäyaptä nadäkiniki pewä putärewäkaŋ iwan kowata kowata api täneŋ. ¹¹^q Täŋpänj profet jopi-jopi mäyap ahäŋpänj täŋyäkŋarani täŋirä ämawebe mäyaptä mäde api ut namineŋ. ¹²Täŋpänj kädet wakiwaki ahäŋ yäpmäŋ kuŋirän äma täŋo bänep iron api paorek. ¹³^r Upäŋkaŋ äma kubätä gwäk pimiŋpänj näkŋo man nämo peŋkaŋ yäpmäŋ kuŋarayäŋ täko uwä tärek-tärek kadäni-ken näkŋata biŋam api yäpet. ¹⁴^s Täŋpäkaŋ Anutu täŋo kaŋiwat yewa gänaŋ ärokärok unitäŋo manbiŋam yäwetpäŋ yäwoŋärek täŋtäŋ kuŋirä ämawebe kudup komeni komeni itkaŋ unitä nadäŋ moreŋirä kadäni uken uyaku kadäni pähap api ahäwek.

Imaka wakiinik kubä api ahäwek

Mak 13:14-23; Luk 21:20-24

¹⁵^t Jesutä ude yäŋpänj kubä pen ŋode yäwetkuk; Bianä profet kubä wäpi Danieltä imaka taräki waki kubä peŋawähut ikeкта yäŋkuk. Imaka yäŋkuko u Anutu täŋo kudupi yot gänaŋ irirän api käneŋ yäk. (Äma man ŋo kaŋpänj mebäri ket nadäkot.) ¹⁶Täŋpäkaŋ kadäni u ahäwänä ämawebe Judia komeken nanik u bäräŋeŋ akumaŋ kome ŋo peŋpeŋ banken kaŋ kut. ¹⁷^u Äma kubätä yot yäman irayäŋ täko uwä tuŋumi yäpmäkta yot gänaŋ nämo ärowek. Nämo, jop kaŋ metäŋpeŋ kwän! ¹⁸Ba äma kubä ketem epänken irayäŋ täko uwä äneŋi äyäŋutpeŋ päŋku

ⁿ **24:5** Mat 24:23-24; Apos 5:36-37, 1Jo 2:18 ^o **24:7** 2Sto 15:6; Ais 19:2

^p **24:9** Mat 10:22; Jon 15:18 ^q **24:11** Mat 24:5,24, 1Jo 4:1 ^r **24:13** Mat 10:22

^s **24:14** Mat 10:18, 28:19 ^t **24:15** Dan 9:27, 11:31; Dan 12:11 ^u **24:17** Luk 17:31

mānit siot ba āmetpat tek nāmo yāpek. Nāmo, jop kaŋ metānpeŋ kwān!
 19 Butewaki! Webe nanak kok ikek ba iroŋi paki nīkek u bārāpi-inik api
 nadāneŋ! 20 Unita in Ekāniken yāŋapiŋirā āmetpeŋ kukkuk kadāni u
 mānit kadāni-ken ba Sabat kadāni-ken ahāwektawā! 21 ^v Bureni, imaka
 ahāwayāŋ tākum u wā umuri pāhap. Anututā pengān kunum kenta kome
 pewān ahāŋkumān-ken umunitā pābā apiŋo umuri pāhap udewani kubā
 nāmo ahāŋkuk. Ba udewanitā āneŋi nāmo api ahāwek. 22 Ekānitā kadāni
 u kerāpigān nāmo dāpmāŋ tākŋeŋkuk yāwānāku āma kubātā nāmoinik
 itek. Upāŋkaŋ Anututā āmawebe inita iwoyāŋkuko unita butewaki
 nadāŋpāŋ kadāni kerāpigān api dāpmāŋ tākŋewek.

23 ^w Kadāni ukenā āmatā Kristo udu ahātak! ba ŋo ahātak! yāŋ tāwerirā
 unita nadāŋirā bureni nāmo tāŋpek. 24 ^x Imata, kadāni uken āma
 māyaptā jop manman yāŋ-tākŋatpāŋ nāk Kristo ba profet kubā yāŋ api
 yāneŋ. Āma udewanitā kudān kudupi mebāri mebāri api tāneŋ. Āmawebe
 Anututā inita yāpmāŋ daniwani unitāŋo bānepi peŋ awāhutna yāŋkaŋ
 kāderi parānā epān pāhap ude api tāneŋ. 25 Tāŋkaŋ imaka udewani nāmo
 ahāŋirān intājukun tāwetat.

26 ^y Tāŋpāŋ āma kubātā Kristo u kome jopi kubāken itak yāŋ tāwerirān
 in uken nāmo kuneŋ. Ba kubātā Kristo u yot gānaŋ itak ŋo yāŋ tāwerirān
 u nadāŋ imineŋtawā. 27 ^z In nadākaŋ? Yāpā kwīnirirān āma deken
 deken kwawak kak tākaŋ udegān Āma Bureni-iniktā ahāŋirān āmawebe
 kuduptagān uken-uken naniktā kwawak api kāneŋ. 28 ^a Tom kubā
 kumāŋkaŋ parirān baraktā u nāna yāŋkaŋ punin unu ānok piāŋ kuŋarirā
 u yabāŋpāŋ-nadāk tākaŋ. Udegān, kudān tāwetat udewani kaŋpāŋā Āma
 Bureni-inik ahātak yāŋ api nadāneŋ.

29 ^b Imaka umuri umuri u ahāŋpāŋ paorirān uterakgān ŋode api
 ahāwek;

*Edap tāŋo peŋyāŋektā nāmo iŋirān, komepak udegān api bipmāŋ
 urek.*

Tāŋirān guk api tāreŋ māneŋ.

*Ude ahāŋirān imaka kehāromi nīkek kunum gānaŋ it tākaŋ u kudup
 wareŋ api tāŋ moreneŋ.*

Ais 13:10, 34:4

30 ^c Ude ahāŋ irirā kudān kudupi kubā kunum gānaŋ ahāŋirān kaŋpāŋā
 Āma Bureni-inik ābāŋ itak yāŋ api nadāneŋ. Ude nadāŋpāŋ āmawebe
 kuduptagān konām butewaki api tāneŋ. Tāŋirā Āma Bureni-inik uwā
 gubam terak, kehāromi ba epmāget kudān ikek ābāŋirān āmawebe api
 kāneŋ. 31 ^d Kaŋ-yāpurirā āma unitā womat tāŋi piāŋkaŋ aŋero peŋ yāwet-

^v 24:21 Dan 12:1; Jol 2:2; Rev 7:14 ^w 24:23 Mat 24:5,11 ^x 24:24 Lo 13:1-3, 2Te 2:8-9;

Rev 13:13-14 ^y 24:26 Luk 17:23-24 ^z 24:27 Mat 24:37-39 ^a 24:28 Luk 17:37 ^b 24:29 Ese 32:7;

Jol 2:10,31, 2Pi 3:10 ^c 24:30 Rev 6:12-13; Sek 12:10; Rev 1:7; Dan 7:13 ^d 24:31 Ais 27:13,

1Ko 15:52, 1Te 4:16

pewän pänku ämawebe inita iwoyäwani kome kuknji kuknji, umude ba unude uken nanik api yämagutneŋ.

³² Jesutä ude yänpän man kubä pen ŋode yäwetkuk; Man wärani kubä wama päya terak utpän täwera nadäwä tumbut. Wamatä dätaŋi pirirän kaŋpän edap kadäni keräp täyak yän nadäk täkaŋ. ³³ Unita udegän, in imaka imaka api ahäneŋ yän täwetat unitä ahänjirä yabänpän tärek-tärek kadäni keräp täyak yän api nadäneŋ. ^{34^e} Näk bureni täwetat. Ämawebe apiŋo itkaŋ unitä kodak irirä imaka yäyat u api ahänj moreneŋ. ^{35^f} Tänpäkaŋ kunum kenta kome u bok api paotdeŋo upänkaŋ mena jinom u nämoinik api paorek.

Jesu u äneŋi jidegän api äbek?

Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36

^{36^g} Äma Bureni-inik äneŋi äbayän täyak unitäŋo kadäni äma kubätä nämo nadätak. Anjero kunum gänaŋ itkaŋ u imaka, nämo nadäkaŋ. Ba Anutu täŋo Nanak u imaka, nämo nadätak. Nanitä ini-tägän nadätak. ^{37^h} Täŋkaŋ Äma Bureni-iniktä äneŋi äbayän täyak-ken uwä Noa täŋo kadäni-ken ämawebetä täŋuruk-uruk täŋkuŋo udegän api täneŋ. ³⁸ Kadäni uken gwägu nämo tokneŋjirän ämawebetä nin täga itkamän yän nadänkaŋ ketem naknak, kädet kuŋat-kuŋat, nädapi täktäk täŋ yäpmän kuŋjirä Noa gäpe gänaŋ äronkuk. ^{39ⁱ} Nin täga itkamän yän nadänkaŋ ude täŋ irirä gwägu täŋi pähap tokneŋpän ämawebe päke u däpmän moreŋkuk. Tänpäkaŋ ämawebe udegän täŋuruk-uruk täŋ irirä Äma Bureni-inik api äbek. ⁴⁰ Kadäni uken äma yarä epän täŋ irirän kubä yäpmänkaŋ kubä ugän api tewek. ⁴¹ Ba webe yaräwä ketem äŋnaŋ irirän kubäwä yäpmänkaŋ kubä ugän api tewek.

^{42^j} Unita in ket tänpän kaŋiwatpän kuŋarut. In Ekäni udeken api äbek yän nämo nadäkaŋ. ^{43^k} In mebäri ŋode nadäwut; Täha kubä mähemitä bipani uken kubo äma api äbek yän, ude nadänpän pidäm tänpän irirän kubo äma u yot gänaŋ täga nämo ärowek. ⁴⁴ Eruk ude bumik, in udegän Ekänijintä kepma ba kadäni uken api äbek yän nämo nadäkaŋ-ken uken api äbeko unita pidäm tänpän itkot.

⁴⁵ Jesutä ude yänpän ämawebetä udegän täneŋ yänpän man wärani kubä ŋode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä epän watä ämaniye-kät nanik kubäta epän man ŋode iwerek; Näk kome kubäken kwayän unita epän watä ämanaye u watäni itpän ketem kadäni-kengän kaŋ yepmän towi yän iwerek. Eruk, epän watä äma u kudän jide tänpäko unita watä äma nadäk-nadäk ikek, man buramik ikek yän iwerek? ⁴⁶ Epän watä äma u, yän imani ude tänpän irirän ekänini äneŋi äyänutpeŋ äbek. Äbänpän

^e 24:34 Mat 16:28 ^f 24:35 Mat 5:18 ^g 24:36 Apos 1:7, 1Te 5:1-2 ^h 24:37 Stt 6:5-8

ⁱ 24:39 Stt 7:21-23, 2Pi 3:6 ^j 24:42 Mat 25:13 ^k 24:43 Luk 12:39-40; Rev 16:15

epän watä äma u oraŋ imek. ⁴⁷ Näk bureni täwetat. Ekäninitä oraŋ imiŋpän tuŋumi kuduŋtagän watäni it imekta iniŋ kirewek. ⁴⁸⁻⁴⁹ Täŋ, epän watä äma u goret täŋpeko uwä ŋode nadäwek; A! Ekäninawä ŋodetä nämo api äbek! Ittäŋgän kämiinik api äbek yän nadäwek. Ude nadäŋpän epän watä noriye wanoriye ätu däpmanpän yawat kireŋjit, ba täŋguŋguŋ ume naŋkaŋ täŋguŋ taŋpän irek. ⁵⁰⁻⁵¹ Ude täŋkaŋ ekäninita guŋ taŋpän irirän ekänitä kadäni ukengän äbek. Äbänpän waki täŋ irirän kaŋpän epän watä äma u utkaŋ madän jukutpän täŋyäkŋarani ämatä kumänpeŋ pänku irani-ken maŋpän kuneŋ. Ukät itkaŋ komi nadäŋpän konäm butewaki täŋkaŋ meni jiwätpeŋ itneŋ yäk.

Webe gubaŋi 10 unitäŋo manbiŋam

25 ¹ Jesutä ude yänpän pen ŋode yäwetgän täŋkuk; Tärektärek kadäni uken Anututä yabän yawat epän täŋpayän täyak u ŋode bumik; Webe gubaŋi 10 udetä ŋode täneŋ; Äma ekänini kädet miŋin imagutta kuneŋ. ² Webe ätu nämo nadäwä tumbani, ätuwä nadäwä tumbani. ³ Nämo nadäwä tumbani webe 5 unitä topän umeni paorirä piŋpän ijikta nämo nadäneŋ. ⁴ Täŋ, nadäwä tumbani webe 5 uwä topän umeni kädet miŋin paorirä piŋpän ijikta nadäŋpän yäpneŋ. ⁵ Täŋpakaŋ äma ekänini uwä bäräŋeŋ nämo äbänjirän irä wawäpän gurän täŋpän däpmon patneŋ.

⁶ Parirä bipani bämopi-inik äma kubätä gera ŋode yäwek; Ekänijin äbatak! Eruk, akumaŋ pänku imagurut! yäk. ⁷ Yäwänä webe gubaŋ uwä kudup kikŋutpän pänaku topäni yäpneŋ. ⁸ Täŋpakaŋ nämo nadäwä tumbani webe 5 unitä webe 5 nadäwä tumbäpän umeni yäpneŋo uwä ŋode yäwetneŋ; Nin täŋo topän ijinapän kumänkaŋ yäk. Unita intä umeni ätu piŋ nimut yäk. ⁹ Yänjirä webe nadäwä tumbani unitä yäwetneŋ; Nämo, imata ude täne? Ume yäpmän äbämäŋo unitä nin kudup täga nämo täŋkentän nimek yäk. Injin kuŋkaŋ gwäki peŋpän kodaki yäpüt yäk.

¹⁰ Ude yäwäwä topän umeni suwanayän kuŋjirä äma ekäni u ahänpän webe gubaŋ 5 nadäwä tubani u yän-yäkŋat yäpmän kwek. Kumaŋ yotpärare-ken ahänpän yot gänaŋ äro yäma ukätpän ketem naŋ itneŋ. ¹¹ Ketem ude naŋ irirä nämo nadäwä tumbani webe 5 u äbänpän yäman umu itpän yäneŋ; Ekäni, yäma dät nimi yäk. ¹² Yäwäwä äma ekäni unitä yäwerek; Bureni täwetat! Inta nämo nadätat yäk.

¹³ Jesutä ude yänpän ämawebe ŋode yäwetkuk; Unita in udegän, täŋpidäm-pidäm täŋkaŋ kaŋ kuŋarut. Imata, Ekäni udeken api äbek yän kadäni nämo nadäkaŋ.

¹ 24:47 Mat 25:21,23 ^m 24:51 Mat 8:12 ⁿ 25:1 Rev 19:7; Luk 12:35

^o 25:11 Luk 13:25-27 ^p 25:12 Mat 7:23 ^q 25:13 Mat 24:42

Äma moneŋ uwäk yämani unitäŋo manbiŋam

Luk 19:12-27

14^r Jesutä ude yänkaŋ äneŋi Anututä yabän yäwat epän täk täyak u jidewani yän nadäkta man wärani kubä pen ɲode yäwetkuk; Äma ekäni kubätä kome banken kwa yänkaŋ watä ämaniye yaräkubä yän-yäkŋat päbä moneŋi watäni it imineŋta yäpmän daniŋpäŋ yämek. 15^s Ude täŋpäŋ epän täktäki täŋo kehäromi pat yämeko udegän nadänjit watä ämani kubäta moneŋ uwäk 5 imek. Äneŋi kubäta yarä imek. Täŋ, kubäta kubägän imek. Moneŋ uwäk ude yämiŋkaŋ kwek. 16Kweko kuŋarirän watä ämani kubä moneŋ uwäk 5 imeko uwä bäräŋeŋ päŋku epäni kehäromi täŋpäŋ moneŋ uwäk 5 imeko udegän äneŋi uwäk 5 ude yabän ahäwek. 17Ba noripaki kubä uwä yarä imeko udegän epäni kehäromi täŋjirän äneŋi uwäk yarä kaŋ-ahäwek. 18Täŋ, uwäk kubägän moneŋ mähemitä imeko u yäpmän päŋku awaŋ äneŋpäŋ kome gänaŋ peŋpäŋ yejämbek.

19Ude täŋjirä äma ekäni u kadäni käroni ittän kuŋattänŋän äneŋi äbek. Äbänpäŋ watä ämaniye yaräkubä u äbot kubägän yepmaŋpäŋ moneŋi yämeko unita yäwet yabäwek. 20Tänpänä äma moneŋ uwäk 5 imeko unitä moneŋ uwäk 5 kodaki yäpeko ukät bok peŋpäŋ yäwek; Ekänina, gäk moneŋ uwäk 5 namiŋkuno ukeŋo epäni täŋtäyiwa äneŋi uwäk 5 ahänkuŋo u ɲo yäk. 21^t Yäwänä ekäni unitä iwerek; Tägagämän yäk. Gäk man buramik täŋpäŋ epän säkgämän täŋkun. Gäk imaka jopita watäni itkuno unita näkä imaka bureni watä itta api gepmaŋpet yäk. Unita apiŋo gäk näkkät itpäŋ oretoret terak itda yäk.

22Ude yäwänä watä ämani kubä moneŋ uwäk yarä imeko unitä iwerek; Ekänina, gäk moneŋ uwäk yaräbok namiŋkun. U näkä epäni kehäromi täŋjira äneŋi uwäk yaräkät ahänkumän yäk. 23Yäwänä ekänitä iwerek; Watä ämana tägagämän! Manna buramiwani, gäk imaka jopita watäni itkuno unita imaka bureni watä itta gepmaŋtat yäk. Unita apiŋo gäk näkkät itpäŋ oretoret terak kaŋ it yäpmän äroda yäk.

24-25Yäwänä mäden moneŋ uwäk kubägän imeko unitä iwerek; Ekänina, mebarika nadätat yäk. Gäk äma komi. Äma ätutä epän täk täkaŋ unitäŋo bureni ahänjirä gäkä yäpmäk täyan yän nadänpäŋ umuntaŋkut. Unita näk moneŋ uwäk kubägän namiŋkuno u awaŋ äneŋpäŋ peŋkuro u yäpmän äbätat ɲo! yäk. 26Ude yäwänä äma ekäni unitä iwerek; Wa! Gäk epän ämana waki, orek pärani yäk. Gäk näka äma udewani yän nadänkaŋ imata näkŋo moneŋ jop peŋkun? 27Gäk ɲode tänaŋi täŋkun; Näkŋo moneŋ gamiŋkuro u moneŋ äma keru terak peŋjiri uyaku täŋpewä taŋi ahänjirän äbänkaŋ yäpmänŋtet yäk.

^r 25:14 Mak 13:34 ^s 25:15 Rom 12:6 ^t 25:21 Mat 24:45-47; Luk 16:10

²⁸ Ude yānpāṅ epān āmaniye ātu yāwerek; In moneṅ uwāk yomāgatpāṅ uwāk 10 yāpmāṅ kuṅatak unita imut yāk. ²⁹ ^u Nadākaṅ? Āma kubātā imaka imani u yāpmāṅ kuṅarayāṅ tāko uwā ātukāt bumta-inik buṅāt imikta yāwani. Tāṅ, āma ātuwā nin imaka udeyani nitek yāṅ nadāk tākaṅ upāṅkaṅ nāmo! Imaka iṅitkamāṅ yāṅ jop nadāk tākaṅ uwā yāyomāgatta yāwani. ³⁰ ^v Ude yānpāṅ ekāni unitā yāwek; Watā āmana gaṅani ṅo bipmāṅ urani gānaṅ pudāt maṅpā āpmonṅpān yāk. Uken konām kāhān yāṅ jiwātepeṅ irān yāk.

Āma Bureni-iniktā āmawebe api yāpmāṅ daniwek

³¹ ^w Tānpāṅ Āma Bureni-iniktā kunum tāṅo epmāget kudān nitek aṅeroniye-kāt ābānpāṅ intājukun āma ārowani pāhap wāpi biṅam ikek api irek. ³² ^x Tāṅirān āmawebe komeni komeni uken naniktā pābā u iṅamiken api itneṅ. Ābā irākaṅ yāpmāṅ daniṅpāṅ ābot yarā api yepmaṅpek, sipsip watā āmatā sipsip meme yāpmāṅ danik tākaṅ ude. ³³ Tānpāṅ āma wakiwaki kerī kāpmāk kāda yepmaṅpāṅ āma tāgatāga kerī bure kāda api yepmaṅpek.

³⁴ Ude tāṅkaṅ intājukun āma unitā āmawebe kerī bure kāda itnayāṅ tāṅo uwā api yāwerek; Nana inta nadāṅ tamitak unita nākken ābut yāk. Ābāṅkaṅ kome sākgāmān Anututā bian-inik kunum kenta kome pewān ahāwāpāṅ inta biṅam kome iwoyāṅkuko ṅo korewut yāṅ api yāwerek. ³⁵ ^y Nāk nakta neṅirā nepmāṅ towiṅkuṅ, ba umeta neṅirā ume gwet namiṅkuṅ. Ba nāk āma kudupi ude kuṅarira nāmagut yāpmāṅ yotjin-ken kuṅkuṅ. ³⁶ Ba morāṅ irira tek tāṅ namiṅkuṅ. Ba kāyām tāṅira watā it namiṅkuṅ. Ba komi yot gānaṅ irira nabāṅ tareṅkuṅ yāk.

³⁷ Ude yāwerānā āmawebe tāga unitā kowata ṅode api iwetneṅ; Ekāni, jidegān uken nakta geṅirā gepmāṅ towiṅkumāṅ? Ba umeta geṅirā jidegān uken ume gwet gamiṅkumāṅ? ³⁸ Ba gāk jidegān āma kudupi ude ābāṅiri gāmagut yāpmāṅ yotnin-ken kuṅkumāṅ? Ba jidegān morāṅ iriri tek tāṅ gamiṅkumāṅ? ³⁹ Ba jidegān kāyām tāṅiri watā it gamiṅkumāṅ? Ba komi yotken iriri gabāṅ gāwat epān jidegān uken tāṅ gamiṅkumāṅ?

⁴⁰ ^z Ude iwerāwā intājukun āma unitā kowata ṅode api yāwerek; Nāk bureni tāwetat. Imaka ude āmawebenaye āpani ṅo kubāta tāṅ imik tāṅkuṅo u nāka tāṅ namik tāṅkuṅ yāk.

⁴¹ ^a Tāṅā āmawebe kerī kāpmāk kāda itnayāṅ tāṅo uwā ṅode api yāwerek; Kewewut! Kādāp ābot Anututā āma waki Satan-kāt epān āmaniye-kātta yānpāṅ peṅkuko uken āpmo api itneṅ yāk. ⁴² Imata, in ṅode tāṅ namiṅkuṅo unita; Nāk nakta neṅirā ketem nāmo namiṅkuṅ.

^u 25:29 Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 ^v 25:30 Mat 8:12 ^w 25:31 Mat 16:27, 19:28; Rev 20:11-13 ^x 25:32 Rom 14:10; Ese 34:17 ^y 25:35 Ais 58:7 ^z 25:40 Snd 19:17; Mat 10:42, 18:5; Mak 9:41 ^a 25:41 Mat 7:23; Rev 20:10

Umeta neñirä ume nämo gwet namiñkuñ. ⁴³Näk äma kudupi ude kuñarira yotjin-ken nämo yän-yäñjat yäpmän kuñkuñ. Ba morän irira tek nämo täñ namiñkuñ. Käyäm täñjira watä nämo it namiñkuñ. Ba komi yot gänañ irira nämo nabäñ näwatkuñ.

⁴⁴Ude yäweränä ämawebe waki unitä kowata ñode api iwetneñ; Ekäni, jidegän uken nakta geñirä nämo gepmän towiñkumän? Ba umeta geñirä jidegän uken ume nämo gwet gamiñkumän? Gäk äma kudupi ude äbäñiri jidegän nämo gämagut yäpmän yotnin-ken kuñkumän? Ba jidegän morän iriri tek nämo täñ gamiñkumän? Käyäm täñjiri jidegän uken watä epän nämo täñ gamiñkumän? Ba komi yotken iriri jidegän gabäñ gawat epän nämo täñ gamiñkumän?

⁴⁵Ude iweräwä intäjukun äma unitä ñode api yäwerek; Näk bureni täwetat. Imaka ude ämawebenaye äpani ño kubäta nämo täñ imik täñkuño u näka täñ namik täñkuñ. ^{46b}Unita ämawebe u komi tärek-täreki nämoken api yepmañpän äpmonañ. Täñkañä ämawebe täga uwä irit kome säkgämän paot-paori nämoken api yepmañpek.

Jesu utta man topuñ

Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53

26 ^{1-2c}Eruk, Jesutä man kudup yäwet moreñpän iwaräntäkiye ñode yäwetkuk; In nadäkañ? Yäñen uwä Pasova Orekirit kadäni. Kepma uken Äma Bureni-inik uwä iwaniye keru terak pewäkañ iwaniyetä päya kwakap terak api utneñ.

³Täñpäkañ bämap äma intäjukun täñpani-kät Juda täño ekäni ekäni ätutä bämap äma intäjukun täñpani wäpi Kaifastä yotken käbeyä täñkuñ. ⁴Käbeyä täñpän Jesu käbop inñitpän utta man topuñ. ⁵Ude täñpän yänkuñ; Nämo yäk. Orekirit kadäni-ken täñpena ämik pähap ahäwek yäk.

Webe kubätä Jesu ume käbäñi tägapän ärut imiñkuk

Mak 14:3-9; Jon 12:1-8

⁶Täñpäkañ Jesu Betani yotpärare-ken itkuk. Itkañ Saimon gisik paräm ikek yän iwerani unitä yotken äronpän ketem bok nañkumän. ^{7d}Ketem nañ irirän webe kubätä ume käbäñi säkgämän u gwäki ärowani peñpän yäpuko upän yäpmän abuk. Yäpmän päbä Jesu ketem nañ irirän gwäki-ken kudup piñ ibatkuk.

⁸Ude täñjirän iwaräntäkiye bok itkuño u kañkañ kokwawak nadäñpän yänpän-nadäk ñode täñkuñ; Wa! Mebäri imata moneñ pähap ño jop awähutak? ⁹Ume u ämata yämiñpän moneñ täñi yäpmänkañ äma jäwärita yämiñirän uyaku käna tägatek yäk.

^b 25:46 Dan 12:2; Jon 5:29 ^c 26:2 Kis 12:1-27; Mat 20:18 ^d 26:7 Luk 7:37-38

¹⁰Ude yänjirä Jesutä bäräñeñ yabänpän-nadänkañ yäwetkuk; In webe ño imata ibekañ? U iron säkgämän kubä täñ namitak. ¹¹^e Äma jäwäri inkät wari wari pen irirä iron täñ yämına yänpänä kañ täñ yämut! Upänkañ näk inkät wari nämo api itne. ¹²Näk kumbapän api äneneño unita awañken kukta gupna ume kábänji nitek u ärut namitak. ¹³Näk bureni täwetat. Manna biñam Täga komeni komeni yänjahän yäpmän kunayän täño udegän webe ñonitä täñ namitak unitäño manbiñam bok api yän yäpmän kuneñ. Ude täñjirä ämawebetä webe ñonita nämo api guñ täneñ yäk.

Judas Jesuta iwan täñ imiñkuk

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴⁻¹⁵^f Tänpäkañ iwaräntäki kubä wäpi Judas-Kariot unitä Jesu iwan keru terak kañ pewa yänkañ bämop äma intäjukun täñpanitä itkuñken pänku ñode yäwetkuk; Näk Jesu ketjin-ken pewawä moneñ jide api namineñ? Yäwänä siliwa moneñ 30 ude imiñkuñ. ¹⁶Imäkañ Judastä pänku iwan keru terak kañ pewa yän nadänpän Jesu iwaräntän yäpmän kuñatkuk.

Pasova Orekirit täño ketem nañkuñ

Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30

¹⁷^h Tänpäkañ orekirit kadäni kubä wäpi Käräga yiskät nämo awähurani täño äñnak-äñnak u yäput peñkuñ. Kadäni ukengän iwaräntäkiyetä Jesu pänku ñode iwetkuñ; Nin apiño yot deken pänku Pasova täño imaka imaka u täñtuñum täne?

¹⁸ⁱ Yäwäwä Jesutä yäwetkuk; In yotpärare-ken äronpän äma kädet moräk-ken itak u kañpän ñode iwerut; Yäwoñärewani äma ñode yäyak. Kadänina keräp täyak unita gäkä yotken näkkät näwaräntäknaye-kät Pasova täño ketem nänetä nadätat. ¹⁹Ude yäweränkañ iwaräntäkiye Jesutä man yänkuko udegän pänku yot mäheми u iwetkañ Pasova täñtuñum täñkuñ.

²⁰Ude täñkañ kome bipmäñirän Jesu iwaräntäkiye 12 u yämagurän pänku yot uken itpäñ Pasova ketem nañkuñ. ²¹Nañ ittängän Jesutä man ñode yäwetkuk; Näk bureni täwetat. Inkät nanik kubätä iwan täñ namayän yäk. ²²Ude yänjirän nadänpänä butewaki nadänpän ini-ini iwet yabänkuñ; Ekäni, näka yäyan?

²³^j Ude yänkäko Jesutä yäwetkuk; Äma näkkät käräga gäpe kubägan näkamäk ñonitä iwan keru-ken nepmañpayän. ²⁴Nadäkañ? Äma Bureni-inik uwä kädet yän imani udegän api iwarek. Upänkañ äma iwan keru

^e 26:11 Lo 15:11 ^f 26:14 Jon 11:57 ^g 26:15 Sek 11:12 ^h 26:17 Kis 12:14-20

ⁱ 26:18 Mat 21:3 ^j 26:23 Sam 41:9

terak nepmanpayän tàyak u kowata jidewani kubä api yäpek? Uwä komi umuri kubä api yäpek yäk.

²⁵Ude yänjirän Judas, Jesu iwan keru terak pewayän täñkuko unitä Jesu iwetkuk; Yäwojärewni äma, näka ba yäyan? Yäwänä iwetkuk; Gäk ubayän yäk.

Bänep kubägan äñnak-äñnak yäput peñkuk

Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25

^{26k} Eruk ketem nañ irirä Jesutä käräga kubä yäpmänkañ Anutu bänep täga man iwetkañ tokät jukutpäñ iwaräntäkiyeta ñode yäwetpäñ yämiñtäñ kuñkuk; Ño yäpmänpäñ nañput. Ñowä näkño gupna yäk. ²⁷Ude yänpän wain ume yäpmänkañ Anutu bänep täga man iwetpäñ iwaräntäkiye ñode yäwetpäñ yämiñtäñ kuñkuk; In kudup ño nañput. ^{28l} Ñowä näkño nägätna. Anututä ämawebe-kät topmäk-topmäk tàyak u täñkehärom takta. Täñpän ämawebe mäyap täño momi awähuretta yänpän nägätna piwayän täyat. ²⁹Näk bureni täwetat. Wain ume äneñi nämo nañkañ it yäpmän kuñtängän Nana täño yewa gänañ äronkañ wain ume mebäri kubä inkät bok api näne yäk. ^{30m} Ude yäweränkañ kap kubä teñpän yot peñpeñ kumañ Olip Pom terak äronkuñ.

Pitatä wäpna käbop api pewek yän yänkuk

Mak 14:27-31; Luk 22:31-34,40-46; Jon 13:36-38

³¹ⁿ Äronit äronit Jesutä yäwetkuk; Bipani ñogän in kuduhtagän näka mäde ut naminpäñ ämetpeñ kuñtäñpä kunayän. Ude täñjirä Anutu täño man ñode kudän täwani u bureni ahäwayän;

Näk sipsip täño watä äma urira sipsip api kuñtäñpä kuneñ yäk. Sek 13:7

^{32o} Upänkañ kumbani-ken nanik äneñi akuñpän Galili komeken näkä jukun päñku api it kirewet. ³³Yäwänä Pitatä iwetkuk; Ätutä gäka mäde käwep api ut gamineñ, upänkañ näk ude nämo api täñpet yäk. ^{34p} Ude yäwänä Jesutä iwetkuk; Bureni gäwera. Apiño bipani purup gera nämo yänjirän gäkä kadäni yäräkubä ude wäpna käbop pewayän.

^{35q} Ude yäwänä Pitatä gwäk kwainpäñ man kehäromigän ñode yänkuk; Nämo! Gäk gutpäñ näk bok nutta yäwäwä wäpka käbop nämo api pewet yäk. Ude yäwänkañ noriyetä udegän yänkuñ.

Jesu inigän päñku yänapik man yänkuk

Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

³⁶Tänpän Jesu iwaräntäkiye-kät kuñtängän Getsemane epän tobätken ahänpän yäwetkuk; In ñode irirä näk päñku yänapik man yäwayän yäk.

^k 26:26 Mat 14:19 ^l 26:28 Kis 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11, 1Ko 10:16 ^m 26:30 Luk 22:39; Jon 18:1 ⁿ 26:31 Sek 13:7 ^o 26:32 Mat 28:7,16 ^p 26:34 Mat 26:69-75

^q 26:35 Mat 26:56

³⁷Ude yäwetkaŋä Pitakät Sebedi täŋo nanakiyat Jems kenta Jon, ugänpän yamaguränkaŋ kuŋkuŋ. Kuŋtängän nadäwän umuri pähap täŋpänpän äma yaräkubä u yäwetkuk; ³⁸ Bänepna-ken butewaki nadäwätäk pähap ahäj namitak unitä nurek yäj nadätat. Unita in ŋogän kodak itkaŋ nabäj näwatkot.

³⁹ Ude yäŋpän ätu nanak kuŋpänjä gukut imäpmok täŋpän yäŋpik man ŋode yäjkuŋ; Nana, tänaŋi täŋpawä nadäŋiri komi bäräpi nadäwayän täyat u närepmirän. Ude upänkaŋ näkŋo nadäk nämo, gäkŋo mantä kehärom tawän. ⁴⁰Ude yäŋpän äma yaräkubä unitä itkuŋ-ken äyänjutpeŋ kuŋpän yabäwän döpmon pat itkuŋ. Döpmon parirä yabänpän Pita iwetkuk; In imata döpmon pat itkaŋ? In kadäni keräpi näkkät kodak täga nämo itneŋ? ⁴¹ Tänyabäk-ken kwitanenŋta ket nadänpän yäŋpik man yäj itkot. Bänepjintä näk näwatta pidäm täkaŋ upänkaŋ kehäromijin nämo yäk.

⁴² Ude yäwetkaŋä äneŋi pänku nani ŋode iwetkuk; Nana, komi nadätat ŋo täga nämo närepmirän täŋpawä jop waki nadän namiŋiri komi ŋo nadäwa täreŋirän gäkŋo mantä kehärom tawän yäk.

⁴³ Man ude yäj paotpän äyänjut päbä äma yaräkubä u döpmon pen parirä yabänkuŋ. ⁴⁴ Ude yabänkaŋ äneŋi pänku yäŋpik man yäjkuŋ udegän yänjirän kadäni yaräkubä täŋkuŋ. ⁴⁵ Ude täŋkaŋ iwaräntäkiyetä patkuŋ-ken u kuŋpän yäwetkuk; Ai! In döpmon pen pat itkaŋ? Kadäni täretak! Äma Bureni-inik uwä momi äma kerä terak ärokärok kadäni keräp täyak ŋo. ⁴⁶ Unita akwäpän pänku yabän ahäna! Äma iwan kerä-ken nepmakta yäwani uwäku äbätak ŋo yäk.

Iwantä Jesu iŋitkuŋ

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-11

⁴⁷ Jesu man ude yäwet irirän iwaräntäkiye 12 u kubä wäpi Judas u pengän ahäj yämiŋkuŋ. Iwan äma mäyap kadä boham ikek penta äbuŋ. Iwan äma uwä bämop äma intäjukun täŋpani ba Juda täŋo äma ekäni ekäni unitä peŋ yäwet-pewä äbuŋ. ⁴⁸ Intäjukunä Judastä man kädät ŋode yäwetkuk; Näkä pänku äma u bayän imiŋpän iniŋ orerirä nabänkaŋ upän kaŋ iŋirut yäj yäwetkuk. ⁴⁹ Eruk Jesu ahäj imiŋpän iwetkuk; Yäwoŋäremani ämana! Ude yäŋpän bayän imiŋpän iniŋ oretkuk.

⁵⁰ Judastä ude täŋirän Jesutä iwetkuk; Notnapak, epän täŋpayän nadänpeŋ äbätan ude täyi! Yäwänä iwantä äbuŋowä iŋitpän kerigän topuŋ. ⁵¹ Ude täŋirä iwaräntäki kubätä päipi pion gänaŋ nanik wädäwän kwäpänä bämop äma unitäŋo watä ämani kubä ura yäkŋat jukuni painkuŋ. ⁵² Ude täŋpänä Jesutä iwetkuk; Ai! Päipka pe! Äma

[†] 26:38 Jon 12:27 [‡] 26:39 Hib 5:7-8; Mat 6:10 [§] 26:41 Mat 6:13; Hib 2:14, 4:15

[¶] 26:44 2Ko 12:8 [•] 26:46 Jon 14:31 ^ˆ 26:51 Jon 18:26 [˜] 26:52 Stt 9:6; Rev 13:10

kubätä ämik tänpoko uwä kowata udegän utneḡ. ⁵³Ḥodeta nämo nadätan? Nanaken gera yänjira aḡeroniye mäyap peḡ yäwet-pewän äbä täga täḡkentän namineḡ. ⁵⁴Upänkaḡ täḡkentän namineḡo uwä Anutu täḡo man kudän täwani u jide täḡpän bureni ahäwek?

⁵⁵ᶜ Ude iwetpänjä Jesutä komi äma äbuḡo u yäwetkuk; Jide? Intä nabäwä kubo äma ämik täḡpani ude täḡpapän kadä boham ikek nutnayän äbäkaḡ? Näk kepmani kepmani kudupi yot gänaḡ äronkaḡ inkät ämawebe Anutu täḡo man yäwetpän yäwoḡäreḡ täk täḡkut-ken ugän imata nämo nepmäḡitkuḡ? ⁵⁶ᶜ Upänkaḡ in ḡode täḡ namiḡirä Anutu täḡo manbiḡam terak profet bianitä näka man kudän täḡkuḡo u bureni ahäwän! Ude yäwänkaḡ iwaräntäkiye kudup Jesu kakätänpeḡ kuḡtänpä kuḡkuḡ.

Jesu manken teḡkuḡ

Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24

⁵⁷Tänpakaḡ komi äma unitä Jesu imagut yäpmän bämoḡ äma intäjukun täḡpani wäpi Kaifas unitä yotken kuḡkuḡ. Yot uken kuḡpän Baga man yäwoḡärewani ämakät Juda täḡo äma ekäni ekäni kuduḡtagän kubäken ugän itkuḡ. ⁵⁸Irirä Pita mädeḡän käbop itpän-yabäk täḡtän kumaḡ yot unitäḡo yewa gänaḡ äronkuk. Äronpänjä Jesu jide täḡ iminayän yän yabänpän-nadäḡta yot täḡo watä ämakät bok maḡitkuḡ.

⁵⁹Tänpakaḡ Baga man yäwoḡärewani ämakät Juda täḡo äma ekäni ekäni u kuduḡtagän itpän Jesu kumän-kumän utna yänkaḡ Jesu jop ikḡatta jop manman ätuta wäyäkḡeḡkuḡ. ⁶⁰⁻⁶¹ᵃ Ude täḡirä äma mäyaptä Jesu imaka wakiwaki ude täk täḡkukonik yän jopman ude yänkuḡo upänkaḡ Jesuken imaka goret kubä nämo kaḡpän nadänkuḡ. Täḡirä äma yarätä äbänpän yänkumän; Äma ḡowä ḡode yänjirän nadänkumäk yäk. U näk kudupi yot wärämutkaḡ kepma yäräkubä-tagän äneḡi täga täḡpet yän yänjirän nadänkumäk yäk.

⁶²Ude yäwerirä bämoḡ äma intäjukun täḡpani unitä akuḡpän Jesu iwet yabänkuk; Man kowata kubä nämo yäwerayän? Äma päke ḡo gäka man yäkaḡ ḡo nadäwi jide täyak? ⁶³ᵇ Yänjirän Jesutä kowata nämo yänkuk. Man nämo yänkaḡ kum irirän intäjukun äma unitä äneḡi iwet yabänkuk; Anutu Bureni kehäromi u wäpi terak yänkehärom taḡpän niwet! Äma Anututä ämawebeniye täḡkentäḡta iwoyäwani Kristo u gäk ba nämo? Gäk Anutu täḡo Nanaki ba nämo?

⁶⁴ᶜ Yäwänä yänkuk; Yäyan ubayän. Unita näk bureni täwetat; Äma Bureni-iniktä Anutu ärowani täḡo keru bure kadä ittänḡän kunum gänaḡ gubam terak äbänjirän api käneḡ. ⁶⁵⁻⁶⁶ᵈ ᵉ Ude yäwänä bämoḡ

ᶜ 26:55 Luk 19:47, 21:37 ᶜ 26:56 Mat 26:31 ᵃ 26:61 Jon 2:19-21 ᵇ 26:63 Ais 53:7; Mat 27:12 ᶜ 26:64 Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 ᵈ 26:65 Apos 14:14; Mat 9:3; Jon 10:33 ᵉ 26:66 Wkp 24:16; Jon 19:7

äma intäjukun tänpäni u nadäwän wawäpäñ iniken tek weñ-gäjähutpäñ yänjuk; Mangämän imata wari yäne? Anutu yänjrok man iwetak unita in jide nadäkañ? Yäwänä äma päke itkuño unitä kumän-tagän ñode yänjuk; U kumäkta biñam täyak! yäk.

^{67-68f} Ude yäwäkañ ätutäwä iwit ut ibarirä ätutäwä dapuri tänpipiñkañ keru mugwäñpän utkuñ. Ätutäwä keru pipiyänpän bumumi-ken utkañ yänjrok man ñode iwetkuñ; Gäk profet unita äma gutak unitäño wäpi niwet! yäk.

Pitatä Jesu wäpi käbop peñkuk

Mak 14:66-72; Luk 22:54-62; Jon 18:15-18,25-27

⁶⁹Tänpäkañ Pita yäman umu, man yot yewa gänañ mañjirän yot unitäño watä webe kubätä ahän imiñpän iwetkuk; Ai! Jesu Galili komeken nanik ukät kuñarani kubä gäk yäk. ⁷⁰Yäwänä yänjuk; Gäk man jide yäyan? Yänjiri guñ täyat yäk. ⁷¹Ude yänkañ äpämañ kwayän täñjirän yäma-ken webe kubätä kañpän äma itkuño u yäwetkuk; Äma ño Jesu Nasaret nanik täño äbotken nanik kubä yäk. ⁷²Yäwänä äneñi äwo yänjuk.

⁷³Eruk ätu itpäñä äma itkuño unitä iwetkuñ; Nadäkamäñ! Gäk äbot uken nanik yäk. Galili man kotäk terak yäk täyan unita nadäkamäñ yäk. ⁷⁴Ude yäwäwä Pitatä yänjuk; Anutu wäpi terak bureni-inik täwetat! Äma wäpi yäkañ u nämoinik nadätat. Jop man yäwawä Anututä kowata namän yäk. Ude yänjirän pengän purup gera yänjuk. ⁷⁵g Yänjirän Pita u Jesutä man ñode iwetkuko u nadäwän täreñkuk; Purup man nämo yänjirän gäk kadäni yäräkubä näkño wäpna käbop pewayän yäk. Man u juku piñpän bänepi-ken jägämi pähap nadänpän äpämañ päñku konäm bumta kotkuk.

Judas kotäki topuk

27 ¹Eruk, kome yäñeñ pak täñjirän bämop ämakät Juda täño ekäni ekäni kuduptagän kubä-kengän itkañ Jesu utpewä kumbekta yänkehärom tañkuñ. ²Ude yänpän keru pädat tänpän yäpmän päñku Pailat keru terak peñkuñ. (Pailat uwä Rom gapmantä iwerirän Juda ämawebe yabän yäwarani.)

³^h Täñjirä Jesu kumän-kumän utneñta yäniñ kireñkuko u nadänpän äma iwan keru-ken pewani Judas ini täñkuko unita waki nadänjuk. Ini täñkuko unita waki nadänpän siliwa moneñ 30 ude yäpuko u poriñ yäpmän äma ekäni ekäniken äneñi kuñkuk. ⁴Päñku yäwetkuk; Näk jopman yänpän äma siwoñi kubä kumäkta taniñ kireñkuro unita nadänjira jägämi täyak yäk. Yäwänä iwetkuñ; Ninken imata yäyan? Gäkña täñkuno yäk.

^f 26:67 Ais 50:6, 53:5 ^g 26:75 Mat 26:34 ^h 27:3 Mat 26:14-15

⁵Ude iweräwä Judastä moneŋ u kudupi yot gänaŋ ureŋ täŋpän äronkuŋ. Täŋpän yepmaŋpeŋ kotäki topayäŋ kuŋkuk.

⁶Kuŋirän bämop äma ekäni ekänitä moneŋ kudupi yot gänaŋ ureŋ täŋpän äronkuŋo u butuŋpän kubä-kengän peŋpän yänkuŋ; Moneŋ ŋo äma täŋo nägät suwawani unita moneŋ ŋopän Anututa biŋam kudupi yotken pekta бага mantä yäjiwät täyak yäk. ⁷Ude yänpän man yäntän kuŋtängän bänep kubägän täŋpän ŋode yänkuŋ; Moneŋ ŋowä äma kubä wäpi Pota unitäŋo epän tobät kaŋ suwana yäk. Täŋpän kome suwaŋkuŋo u äma kome kubäken nanik Jerusalem äbänpän kumänirä änenenŋta iwoyänpän peŋkuŋ. ⁸Mebäri unita kome u wäpi ‘Nägät Kome’ yän yäk täkaŋ.

⁹⁻¹⁰ⁱ Ude täŋkuŋo unita man kudän profet Jeremiaitä bian ŋode kudän täwani u bureni ahänkuk; Juda ämawebetä äma unita nadäwä äpani täŋirä moneŋ gwäki täpuri siliwa moneŋ 30 udegän peŋkuŋ. Ekänitä näwetkuko udegän moneŋ upän Pota täŋo epän tobät suwaŋkuŋ.

Pailattä Jesu iwet yabäk täŋkuk

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38

¹¹Jesu Pailat iŋamiken irirän Pailattä ŋode iwet yabänkuk; Gäk Juda täŋo intäjukun äma ba? Yäwänä Jesutä iwetkuk; Yäyan uba yäk. ¹²^jTäŋpakaŋ bämop äma intäjukun täŋpani-kät äma ekäni ekänitä Jesu yänpän-kaŋiwat man mäyap yänkuŋo upänkaŋ Jesutä man kowata kubä nämo yäwetkuk. ¹³Jesu man nämo yänkaŋ irirän Pailattä äneŋi iwetkuk; Man mebäri mebäri gäkä terak wohutkaŋ ŋonita kowata imata nämo yäyan? ¹⁴^k Ude yäwänä Jesu man kubä nämo iniŋ yänkaŋ kum irirän Pailattä nadäwätäk taŋi täŋkuk.

Pailattä Jesu kumbän yänpän yäniŋ kireŋkuk

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39–19:16

¹⁵Täŋpakaŋ Pasova Orekirit kadäni-ken Rom gapman täŋo watä ämatä ŋode täk täkaŋonik; Ämawebetä äma komi yot gänaŋ irani kubäta gäripi nadänpän Rom gapman täŋo watä äma iweräwä äma ugänpän dät imän yäpmän kuk täŋpani. ¹⁶Eruk, kadäni uken äma waki kubä wäpi Barabas u komi yot gänaŋ irani. ¹⁷Täŋpän ämawebe Pailattä yot yäma-ken käbeyä täŋpän irirä yäwet yabänkuk; Netäpän dät ima äpamaŋ kwek? Barabas ba Jesu, Kristo yän iwerani u? ¹⁸^l (Man ude yäwetkuko uwä Pailattä ŋode nadänpän yäwetkuk; Juda äma ekäni ekänitä Jesuta kokwawak nadänkuŋo unita Jesu näkken pewä äbuk yän nadänkuk.)

¹⁹Täŋpakaŋ Pailattä man epän täŋ irirän webenitä manbiŋam kubä ŋode pewän yäpmän äbuk; Äma siwoŋi unita imaka kubä täŋ iminaŋi

ⁱ 27:9 Sek 11:12-13 ^j 27:12 Ais 53:7; Mat 26:63 ^k 27:14 Jon 19:9 ^l 27:18 Jon 11:47-48; Jon 12:19

nämo yäk. Näk bipani dāpmonken äma unitagän yānpān nadāwātāk pāhap tāt yäk.

²⁰Pailattā manbiṅam ude nadāṅkukopān bāmop äma intājukun tānpani-kāt Juda tāṅo äma ekāni ekāni unitā āmawebe pāke u yāwetkuṅ; Pailattā tāwet yabāk tānpānā ṅode kaṅ yāwut; Barabas pit imiṅ pewi kuṅirān Jesupān kumākta kaṅ tewi yāpmān āpān yäk. ²¹Eruk Pailattā āmawebe pāke u yāwet yabāṅkuk; Netāpān pit imiṅpewa jop āpāmaṅ kwek? Ude yāṅirān gera terak yāṅkuṅ; Barabas u! yäk. ²²Yāwāwā yāwetkuk; Tāṅ, Jesu, Kristo yāṅ iwerani unitawā jide tāṅpet? Ude yāwet yabāwānā yāṅkuṅ; Pāya kwakāp terak utpewā kumbān! yäk.

²³Ude yāwāwā Pailattā yāṅkuk; Waki kubā jide tāṅkukta? Ude yāwānā āmawebe pāke unitā gera taṅi terak ṅode yākgän tāṅkuṅ; Pāya kwakāp terak kaṅ kumbān! ^{24m}Ude yāṅ ittāṅgān Pailattā nadāṅkuk; Nākṅo man kumān yāpmān āpākaṅ yäk. Pen yāṅtāyiwa āmik pāhap ahāwek yäk. Ude nadāṅpāṅā ume yāpmānpān āmawebe iṅamiken kerī ārutpāṅā yāṅkuk; Äma ṅonitā kumbayāṅ tāyak uwā momi nākṅo nämo. Momi iṅjinta biṅam yäk.

^{25 n}Ude yāwānā āmawebe pāke unitā yāṅkuṅ; Jop uken yäk. Kowata ba momi u ninkāt nintāṅo nanakta biṅam kaṅ tānpān! ²⁶Ude yāwākaṅ Pailattā Barabas jop tewān āpāmaṅ kuṅirān Jesu kadātā päripmānpān päya kwakāp terak utpewā kumākta komi āmata yāmān yāpmān kuṅkuṅ.

Jesu utpān tāṅirek-irek tāṅkuṅ

Mak 15:16-20; Jon 19:2-3

^{27-28o}Yāmān yāpmān kuṅpāṅā Pailat tāṅo komi āmatā Jesu yāṅikṅat yāpmān komi äma tāṅo yot gānaṅ āronpān komi äma ātuta yāṅpewā ābuṅ. Äbāṅpāṅā Jesu it gwājipān teki yāṅopmān imiṅpāṅā tek gwagāri intājukun āmatā tāk tākaṅ udewani tāṅ imiṅkuṅ. ²⁹Ude tāṅ imiṅpān gupmom yen kedon tānpān gwāki-ken āhāt imiṅkuṅ. Tānpān iwānap kujat, intājukun āmatā iṅit tākaṅ udewani kubā imā kerī bure kāda iṅitkuk. Ude tāṅ imiṅpāṅā sāra man iwetpān yāṅkuṅ; Juda tāṅo intājukun äma, gāk ganiṅ oretkamāṅ! yäk. ^{30p}Tānpān iwit ut ibatpān iwānap kujat imā iṅitkuko ugānpān yāpmānpān gwāki-ken ut tāṅkuṅ. ³¹Tāṅirek-irek ude tāṅ imiṅ paotpāṅā tek gwagāri ṅokeno yāṅopmān imiṅpān tek iniken upān āneṅi tāṅ imiṅkuṅ. Ude tāṅ imiṅpāṅā, eruk päya kwakāp terak utnayāṅ imagut yāpmān kuṅkuṅ.

Jesu päya kwakāp terak utkuṅ

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27

³²Imagut yāpmān kuṅpāṅā äma kubā Sairini komeken nanik wāpi Saimon kaṅ-ahānpāṅā komi āmatā peṅ iwet-pewā Jesu tāṅo päya kwakāp buramiwānkaṅ penta kuṅkuṅ. ³³Kuṅtāṅgān kome kubā wāpi Golgota

^m 27:24 Lo 21:6-9; Mat 27:4 ⁿ 27:25 Mat 23:35; Apos 5:28 ^o 27:28 Luk 23:11

^p 27:30 Ais 50:6

uken ahänkuŋ. (Golgota u ninin man terak gwäki kokäp.) ^{34 q} Uken ahänpänjä eruk, Jesu gupi kwitawän yänpän wain ume jägämi iminŋkuŋ. Imäkaŋ bitnänŋkuk. ^{35 r} Imä bitnawänä komi ämatä teki yänŋopmän iminpän päya kwakäp terak utkuŋ. Täŋkaŋ teki yäpmäkta komi ämatä närepmirek gärepmirek täŋkuŋ. ³⁶ Ude täŋkaŋ maŋjit itkaŋ kaŋiwat itkuŋonik. ³⁷ Täŋpakaŋ Jesu gwäki-ken punin käda man kudän ŋode kudän täŋkuŋ;

ŊOWÄ JESU, JUDA ÄMAWEBE TÄŊO INTÄJUKUN ÄMA.

^{38 s} Täŋpakaŋ kubo äma yarä, kubä kukŋi kubä kukŋi yepmaŋpän bok dāpuŋ.

^{39-40 t u} Ude täŋkaŋ ämawebe kuŋkaŋ äbäk täŋkuŋo unitä yänjärok iwetpän ketsiwon täŋpän yänkuŋ; A! Gäk ŋonitä kudupi yot wärämutkanŋ kepma yaräkubäta äneŋi api täŋpet yän yänkun yäk. Unita gäk Anutu täŋo nanak bureni täŋpawä päya kwakäp terak naniktä ketäreŋpän äpiwä!

^{41-42 v} Ude yänjirä bämop äma ba Baga man yäwoŋärewni ämakät äma ekäni ekänitä udegän täŋ-ireŋpän näwetgäwet täŋpän yänkuŋ; Äma ŋowä äma ätu täga täŋkentän yämik täŋkukopän ini gupi täŋkentäktawä täŋpän wakaŋ yäk. Ämawebetä äma ŋonita U Isrel ämawebe täŋo intäjukun äma yän yäk täkaŋ. Intäjukun äma bureni täŋpänä päya kwakäp terak naniktä äpäŋirän kaŋkaŋ nadäkinik täŋ iminawä! ^{43 w} U Anutu terak yeŋgäma pek täkaŋ yän yäk täyak, ba Näk Anutu täŋo nanaki yän yäk täyak unita itpän käna yäk. Anututä käwep täŋkentän imek yäk. ⁴⁴ Täŋpakaŋ äma waki täŋpani yarä, kukŋi kukŋi dāpuŋo unitä yänjärok man udegän iwetkumän.

Jesu kumbuk

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30

⁴⁵ Täŋpän kome kepma bämopi-inik uken edap dapuri kumbuk. Kumänjirän kome kudup bipmän urani it yäpmän kuŋjirän 3'kirok täŋkuk. ^{46 x} Täŋpän 3'kirok ude täŋjirän Jesutä iniken man terak gera taŋi ŋode yänkuk; Eli, Eli, lema sabaktani? (U ninin man terak Anutuna, Anutuna imata nepmaŋtan?) ⁴⁷ Ude yänjirän äma kaŋ itkuŋo unitä nadänpän yänkuŋ; Nadäwut! Elaijata gera yäyak yäk. ^{48 y} Ude yänjirä äma kubätä bäräŋeŋ pänku imaka kubä bima yabut bumik yäpmänpän wain ume jägämi gänaŋ yäputpän jikon terak pädät täŋkaŋ Jesuta iminjirän noriye ätutä iwetkuŋ; ⁴⁹ Pewut! Jop itpän käna. Elaijatä bureni päbä ketärewayän käwep yäk.

^q 27:34 Sam 69:21 ^r 27:35 Sam 22:18 ^s 27:38 Ais 53:12 ^t 27:39 Sam 22:7; Sam 109:25

^u 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19 ^v 27:42 Jon 11:50 ^w 27:43 Sam 22:8 ^x 27:46 Sam 22:1

^y 27:48 Sam 69:21

⁵⁰Ude täñirä Jesu äneñi gera tañi yäñpäj kumbuk. ⁵¹^z Kumäñirän kudupi yot gänañ tek tañi bagata pewä wädäwani u punin ununitä komen umu ini wewän täreñkuñ. Täñirän kome imaka, kwaiñirän mobä imät täñpä kuñkuñ. ⁵²Ba äma äneñpani awañtä udegän tumäj eräñirä äma mäyap Anututa nadäj imiñpäj kumbanitä kodak tañkuñ. ⁵³Kodak täñpäj itkañ eruk mäden Jesu ini kumbani-ken nanik äneñi akuñirän ämawebe kodak tañkuño u awañ peñpeñ akumañ Jerusalem yotpärare-ken äronjirä ämawebe mäyaptä yabäñkuñ.

⁵⁴Kome kwaiñkuko ba imaka imaka ahäñkuko u kañpäj komi äma täño intäjukun ämakät komi ämaniye Jesu kañ itkuño unitä umuntañpäj bärom täñpäj yäñkuñ; Wära! ņowä Anutu täño nanak bureni-inik! yäk.

⁵⁵^a Täñpäkañ Jesu kumbukowä webe mäyap ban itkañ kañkuñ. Webe uwä Jesu Galili komeken naniktä iwarän täñpäj täñkentäk epän täñ imiñ yäpmäj äbuño u. ⁵⁶^b Webe kwayak uken nanik ätu wäpi ñode; Maria Makdala komeken nanik, wahupi Maria u Jems kenta Josep täño miñi, ba Sebedi täño webeni, Jems kenta Jon täño miñi u.

Jesu äneñkuñ

Mak 15:42-47; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42

⁵⁷Täñpäj bipäda ugän äma tuñum mähemi kubä Arimatea komeken nanik wäpi Josep u Jerusalem äbuk. Äma uwä Jesu täño manta gäripi nadäwani. ⁵⁸^c Eruk Jerusalem äbuko Pailat-ken päñku Jesu täño komegup yäpmäj päñku äneñpayäj iwet yabäñkuk. Iwet yabäñirän Pailattä nadäwän tägawäpäñ komi äma yäwet-pewän päñku Jesu täño komegup ketäreñpäj imiñkuñ. ⁵⁹Täñirä Josep Jesu täño komegup u yäpmäjpäñ tek paki säkgämän ärurani kubäpäñ uwäk täñpäj yäpmäj kuñkuk. ⁶⁰^d Yäpmäj päñku mobä awañ inita äneñpani u gänañ peñkuk. Awañ gänañ peñpäj mobä tañi kubä pimiñ iwet-pewän päñku mobä awañ meni uwä yäput pipiñkuk. Ude täñkañ kuñkuk. ⁶¹Täñpäkañ Jesu mobä awañ gänañ peñkuko u Maria Makdala ukät wahupi-kät kañ iwarirän Jesu äneñkuk.

⁶²Eruk päñku patkuño kome yäñewänä Sarare-ken bämop äma intäjukun täñpani-kät Parisi äma ätukät Pailat-ken kuñkuñ. ⁶³^e Kuñpäj iwetkuñ; Ekäninin, man kubä nadämäño u gäwetna; Jop man yäwani ukeño kodak itkañ ñode yäñkuk; Näk kumäñkañ edap yaräkubä täreñirän kodak täñpäj api akwet yäk. ⁶⁴Ude yäñkuko unita komi äma yäweri päñku awañ meni-ken watäni ketinik irirä edap yaräkubä kañ tärewän yäj yäñkuñ. Iwaräntäkiyetä päñku komegup yäpmäj metäñpeñ kuñkañ kumbani-ken naniktä akuñkuk yäj ämawebe jopman

^z 27:51 Kis 26:31-33; Hib 10:19-20 ^a 27:55 Luk 8:2-3 ^b 27:56 Mat 20:20

^c 27:58 Lo 21:22-23 ^d 27:60 Ais 53:9 ^e 27:63 Mat 12:40, 16:21; Jon 2:19-21

yäkŋatneŋta! Jop man bian yäwani uterakgän komegup u kubotäj yäpmäj kuŋirä bureni yäj nadänekta yäk. Udetä nadäwätäk täŋpäŋ gäwetkamäj yäk.

⁶⁵Iweräwä Pailattä ŋode yäwetkuk; Täga yäk. Komi äma yäniŋ kiretat u yäj-yäkŋat päŋku injin nadakaŋ ude yäweräkaŋ awaŋ meni watäni ket kaŋ irut. ^{66f}Ude yäweränkaŋä komi ämakät penta päŋku awaŋ meni ket täŋpäŋ täŋpipiŋpäŋ komi ämatä watäni itkuŋ.

Jesu akuŋkuk

Mak 16:1-10; Luk 24:1-10; Jon 20:1-18

28 ¹Täŋpakaŋ Juda täŋo Sabat kadäni täreŋirän Sande tamiinik Maria Makdala komeken nanik ukät wahupi Maria Jesu awaŋ gänaŋ äneŋkuŋo u käda yänkaŋ kuŋkumän. ²Täŋpakaŋ kadäni ukengän koŋ pähap kwaitirän Ekäni täŋo aŋero kubätä kunum gänaŋ naniktä äpäŋpäŋ mobä awaŋ meni-ken täŋpipiwani u yäpmäj kewepewän päŋku parirän uterak maŋitkuk. ^{3g}Gupi iŋami dapun yäpätä kwinit täkaŋ ude. Teki u paki-inik. ⁴Täŋirän komi äma u kaŋpäŋ umun pähap nadäŋpäŋ kwaitpäŋ kumäj maŋpäŋ pattäj kuŋkuŋ.

⁵Täŋirä webe yarä unitä ahäwänä aŋerotä yäwetkuk; Ek umuntädeŋo yäk. Näk nadätat, Jesu päya kwakap terak utkuŋo u kädayän äbäkamän yäk. ^{6h}Upänkaŋ ŋo nämo itak. U man bian täwetkuko udegän akumaŋ kuk. Ek abänkaŋ patpat bägupi ŋo kawun yäk. ⁷ⁱTänkaŋä bäräŋeŋ kuŋkaŋ iwaräntäkiye ŋode yäwerun; Jesu uwä kumbani-ken naniktä akumaŋ kuk. Akumaŋ päŋku Galili komeken intäjukun it kireŋirän päŋku uken kaŋ kawut! yäj yäwerun. Aŋerotä ude yäwetkaŋ yänkuk; Man täwetat uba yäk.

⁸Täŋpakaŋ webe yarä uwä umuntaŋkumäno upänkaŋ awaŋ peŋpeŋ kuŋkaŋ oretoret terak iwaräntäkiye yäwetdayän bäräŋeŋ kuŋkumän. ⁹Kuŋirän kädet miŋin Jesutä pengän ahäj yämiŋpäŋ tamimaŋ yäj yäwetkuk. Tamimaŋ yäj yäweränä gukut imäpmok täŋpäŋ kuroŋi iŋitpäŋ iniŋ oretkumän. ^{10j}Ude täŋpänkaŋ Jesutä yäwetkuk; Ek umuntädeŋo! Kuŋkaŋ notnaye yäwerän päŋku Galili komeken kaŋ nabäwut yäk.

Komi ämatä bämop äma manbiŋam yäwetkuŋ

¹¹Webe yarä u kuŋirän komi äma awaŋ watäni itkuŋo u ätutä bäräŋeŋ kumaŋ päŋku yotpärare-ken äroŋpäŋ imaka umuri ahänkuko unitäŋo biŋam bämop äma yäwetkuŋ. ¹²Yäweräkaŋä bämop ämakät Juda täŋo ekäni ekänitä käbeyä täŋpäŋ man yäŋpäŋ-nadäk täŋpäŋ komi

^f 27:66 Dan 6:17 ^g 28:3 Mat 17:2; Apos 1:10 ^h 28:6 Mat 12:40, 16:21 ⁱ 28:7 Mat 26:32
^j 28:10 Hib 2:11

äma awaŋ watäni itkuŋo unita moneŋ taŋi yämiŋkuŋ. ¹³^k Yämiŋkaŋ yäwetkuŋ; In ŋode kaŋ yäwerut yäk. Bipani nin dāpmon paritna Jesutā iniken iwarāntākiyetā pābā komegup kubo tāŋpāŋ yāpmāŋ kuŋ yāŋ kaŋ yäwerut. ¹⁴ Pailattā jopman u nadāŋpāŋ goret kubā tāŋ nimek yāŋ nāmo umuntāneŋ. Nāmo, nintā tāga api iniŋ bitnāne yäk. ¹⁵ Ude yāŋpāŋ yäwerā komi äma uwā moneŋ u yāpmāŋpāŋ man yäwetkuŋo u buramiŋkuŋ. Tāŋkuŋo unita jopman u Juda ämawebe-ken patkuko unitā pen pātak.

Jesutā iwarāntākiye man yäwetkuk

Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23

¹⁶^l Tāŋpākaŋ Jesu iniken iwarāntākiye 11 uwā Galili komeken pom kubā Jesutā ini bian yäwetkuko u āroŋkuŋ. ¹⁷ Āroŋpāŋ Jesu ini kaŋpāŋ ukengān gwājiŋ āpmon imiŋpāŋ iniŋ oretkuŋ. Upāŋkaŋ ātutāwā bānep yarā tāŋpāŋ U Jesu nāmo kāwep yāŋ nadāŋkuŋ. ¹⁸^m Tāŋirā Jesutā dubini-ken ābāŋpāŋ ŋode yäwetkuk; Anututā kehāromi kuduŋtagān, kunum tāŋo ba kome tāŋo, nāka namiŋ moreŋkuk yäk. ¹⁹ⁿ Unita in komeŋi komeŋi kuŋkaŋ äma ābori ābori nāwarāntāknaye ude kaŋ tāŋ yepmaŋput. Nāk nāwarāntāknaye tāŋpākaŋ Nan ba Nanaki ba Kudupi Munapik u wāpi terak ume kaŋ ārut yāmut. ²⁰^o Tāŋpāŋ man tāwetpāŋ tāwoŋārek tāŋkuro u kudup yäwetpāŋ yāwoŋāreŋirā kaŋ buramiŋ morewut. Bureni ŋode tāwera nadāwut; Nāk edapi edapi inkāt irira kome ŋonitāŋo kadāni api tārewek yäk.

^k **28:13** Mat 27:64 ^l **28:16** Mat 26:32; Mat 28:7,10 ^m **28:18** Dan 7:14; Jon 13:3; Efe 1:20-22 ⁿ **28:19** Mak 16:15-16; Apos 1:8, 8:16, 19:5; Rom 6:3, 1Ko 1:13, 10:2; Gal 3:27 ^o **28:20** Apos 18:20; Jon 14:23